

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**Historie Chlumčanských keramických závodů, n. p.
od znárodnění po současnost**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Aneta Kočíncová

Obor Učitelství dějepisu pro střední školy

Vedoucí práce: PhDr. Karel Řeháček, Ph.D.

Plzeň 2023

Poděkování

Chtěla bych poděkovat za vedení diplomové práce mému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Karlu Řeháčkovi, Ph.D.

Další poděkování bych chtěla věnovat narátorům, kteří mi poskytli rozhovory týkající se chodu Chlumčanských keramických závodů v minulosti i současnosti. Jde o Věru Kabátovou, Jana Hrubého a Radku Steinerovou.

Také děkuji řediteli chlumčanské pobočky firmy LASSELSBERGER, s. r. o. Ing. Martinu Blažíčkovi za čas, který věnoval na zodpovězení mých otázek týkajících se současné výroby a produkce v chlumčanském podniku

Poděkování ještě patří Mgr. Janu Vaňatovi ze Státního oblastního archivu v Plzni z pracoviště Klášter u Nepomuka, který mi poskytl potřebné archivní materiály.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne .....

.....
Aneta Kočíncová

ABSTRAKT

Diplomová práce pojednává o Chlumčanských keramických závodech, n. p. od jejich znárodnění v roce 1945 až do současnosti. Podává stručné informace o historii závodů od jejich založení roku 1873 do roku 1945. Poté se diplomová práce stává detailnější a přináší informace o znárodnění, organizační struktuře a vedení. Informuje o těžbě kaolinu, jeho zpracování, o výrobě a prodeji kaolinových výrobků. Následně se práce zaměřuje na samotné zaměstnance Chlumčanských keramických závodů a jejich sociální zabezpečení. Popisuje jejich povinnosti a práva, podmínky práce, péči o zdraví, stravování, vzdělávání učňů, politické a ideologické působení, ale i rekreaci a možnosti trávení volného času. V závěru se pak nacházejí výpovědi několika bývalých i současných zaměstnanců.

ABSTRACT

Title: History of the Ceramic Plants of Chlumcany from nationalization to the present

This diploma thesis deals with the Ceramic Plants of Chlumcany from their nationalization in 1945 until the present day. It provides brief information on the history of the plants from their establishment in 1873 to 1945. Subsequently, the thesis becomes more detailed and provides information on their nationalization, organizational structure and management. It informs about the mining of kaolin, its processing, the production and sale of kaolin products. Subsequently, the work focuses on the employees of the Ceramic plants works themselves and their social security. It describes their duties and rights, working conditions, health care, meals, training of apprentices, political and ideological influence, but also recreation and leisure opportunities. At the end of the thesis, there are statements from several former and current employees.

KLÍČOVÁ SLOVA

Chlumčany, Chlumčanské keramické závody, n. p., keramika, keramické výrobky, znárodnění, zaměstnanci, Lasselsberger, kaolin, kaolinový důl

KEY WORDS

Chlumcany, Ceramic Plants of Chlumcany, ceramics, ceramic products, nationalization, employees, Lasselsberger, kaolin, kaolin mine

Obsah

Úvod.....	8
Cíl, obsah a zdroje.....	9
1 Vývoj Chlumčanských keramických závodů před rokem 1948.....	13
1.2 Chod keramických závodů během první světové války	15
1.3 Meziválečné období.....	16
1.4 Působení Chlumčanských keramických závodů v rámci Západočeských.....	16
kaolinových-šamotových závodů a slovenských závodů magnezitových a. s.	16
1.5 Vliv druhé světové války	18
2 Chlumčanské keramické závody od znárodnění po současnost.....	21
2.1 Znárodnění a vznik národního podniku.....	21
2.2 Chlumčanské keramické závody, n. p. (CHKZ).....	21
2.3 Organizační struktura	23
2.4 Privatizace a vstup Lasselsberger	27
3 Celkový pohled na keramický průmysl v ČSSR.....	28
3.1 Ložiska kaolinu.....	30
3.2 Keramický průmysl na Plzeňsku	30
4 Výroba a obchod v Chlumčanských keramických závodech.....	32
4.1 Těžba kaolinu	32
4.2 Zpracování	34
4.3 Výroba	35
4.4 Produkty.....	38
5 Zaměstnanci a jejich sociální zabezpečení.....	40
5.1 Pracovní zařazení organizačních zaměstnanců.....	40
5.1.1 Podnikový ředitel	40
5.1.2 Úsek podnikového ředitele.....	42
5.1.3 Náměstci podnikového ředitele.....	43
5.1.4 Vedoucí výroby.....	46

5. 1. 5	Příklady dalších pracovních pozic	47
5. 2	Podmínky práce	48
5. 2. 1	Bezpečnost práce.....	48
5. 2. 2	Zaměstnanci v důchodu	50
5. 2. 3	Péče o rodinné příslušníky zaměstnanců	50
5. 2. 4	Doprava do zaměstnání.....	51
5. 2. 5	Kárná opatření.....	52
5. 3	Péče o zdraví.....	52
5. 4	Stravování.....	53
5. 5	Sociální zázemí a podnikové byty	54
5. 6	Rekreace zaměstnanců.....	57
5. 7	Volný čas	60
5. 8	Vzdělávání učňů	62
5. 9	Mzdy	63
5. 10	Vliv státní ideologie.....	64
5. 11	Technický rozvoj	68
6	Současnost.....	70
6. 1	Lasselsberger Group	70
6. 2	LB Minerals.....	71
6. 3	LB Cemix	71
6. 4	RAKO.....	72
7	Narátři.....	74
7. 1	Zaměstnankyně třídní dlaždic (zaměstnána 1950–1993).....	74
7. 2	Zaměstnanec lisovny kaolinu (zaměstnán od roku 1996 do současnosti).....	81
7. 3	Zaměstnankyně výroby dlaždic (zaměstnána od roku 1990 do současnosti).....	84
7. 4	Ředitel chlumčanské pobočky LASSELSBERGER, s. r. o.	86
	Závěr.....	88

Summary	90
Soupis pramenů a literatury.....	92
I. Prameny	92
Archivní prameny.....	92
Tištěné prameny	92
Orální prameny.....	92
Internetové prameny.....	92
II. Odborná literatura.....	95
Přílohy	96

Úvod

Chlumčanské keramické závody již od roku 1873 tvoří nezanedbatelnou součást chlumčanského katastru a okolí města Dobřany a obce Dnešice. Mají za sebou poměrně bohatou historii a za každého dějinného období si dokázaly svou výrobu keramických produktů udržet. K jejich vzniku došlo v podstatě úplnou náhodou. Původním záměrem bylo těžit na Chlumčansku černé uhlí, nikoliv kaolin. Avšak když v sedmdesátých letech 19. století německý podnikatel Gustav Oberreit prováděl průzkumné geologické vrty, našel právě místo kýženého uhlí bílou sypkou horninu zvanou kaolin. Ten se stal na desítky let hlavním bohatstvím tohoto kraje, bílým zlatem, jež se těží z hlubin chlumčanského ložiska. Tak se v Chlumčanech začala psát dlouhá historie těžby kaolinu, který se stal důležitou součástí výroby keramických výrobků a zároveň i životů obyvatel nejen v Chlumčanech, ale i v okolních přilehlých obcích a městech. S těžbou a zpracováním kaolinu se začínalo za pomoci primitivních metod a nástrojů v provizorních podmínkách. Budovy první plavírny kaolinu se nedochovaly. Tam, kde původně stávaly, najdeme v současnosti už pouze lesní porost. Nicméně další komplex závodů se již v průběhu času natolik rozrůstal a modernizoval, že jej můžeme obdivovat až dodnes. Podobně se rozšířilo i ložisko kaolinu, jehož otevřené útroby i dnes vydávají své nerostné bohatství. Mnohokrát ve své historii Chlumčanské keramické závody změnily svého vlastníka, název i formu obchodní společnosti, aby nakonec zůstaly pod vedením firmy s ručením omezeným pod názvem Lasselsberger, jež původem pochází z Rakouska.

Cílem mé diplomové práce je zaměřit se na období od roku 1945, kdy chlumčanský podnik připadl státu a posléze se stal národním podnikem. Na období, kdy se Československá republika a posléze Československá socialistická republika nacházela pod vládou jedné strany a kdy komunistická ideologie pohltila stát i jeho obyvatele. Ačkoliv to byla doba nelehká, tak chlumčanské závody vzkvétaly a staly se pro náš stát důležitou hospodářskou organizací a zdrojem financí.

Cíl, obsah a zdroje

Jak jsem již nastínila v úvodu, kladu si za cíl ve své diplomové práci zpracovat historii Chlumčanských keramických závodů jako národního podniku. Zaměřuji se na období po roce 1945, kdy byl chlumčanský podnik kvůli vydání Benešových dekretů zestátněn. Touto diplomovou prací volně navazuji na svou bakalářskou práci s názvem Historie Chlumčanských keramických závodů. Zatímco v bakalářské práci jsem se zabývala vývojem závodů obecně od samých počátků do současnosti, v diplomové práci jsem se rozhodla více přiblížit působení chlumčanského podniku za období socialismu. Abych nezačínala psát děj vytržený z kontextu historického vývoje Chlumčanských keramických závodů, umístila jsem do první části diplomové práce několik kapitol, které shrnují jejich působení od roku 1873. Tím považuji tuto práci za přehlednější a kompaktnější. Uvedené odstavce stručně popisují podmínky nálezů kaolinu a z toho vyplývajícího vzniku kaolinové plavírny a posléze celých kaolinových a keramických závodů. Dále v nich mapuji působení závodů během první poloviny 20. století, především za první a druhé světové války.

Text diplomové práce je rozčleněn do jednotlivých kapitol a podkapitol, které jsou rozděleny tematicky. V první kapitole tedy nalezneme již předem zmiňovaný stručný vývoj závodů od jejich vzniku v roce 1873. Druhá kapitola je již věnována hlavnímu tématu mé práce, a to historii Chlumčanských keramických závodů, n. p. od znárodnění po současnost. Na úvod seznamuji čtenáře s procesem znárodnění a s názvy, které podnik vystřídal. Dále kapitola podává obecný přehled o nově ustanoveném podniku, tedy pod kterou právní povahou vystupuje, ve kterém podnikovém rejstříku bychom jej našli zapsaný, jakou ochrannou známku tehdy měl a co vše bylo předmětem podnikání. V následující podkapitole je pak podrobněji rozepsána organizační struktura celých keramických závodů včetně jejich přidružených podniků a vztahů mezi nimi a hlavním závodem v Chlumčanech. Chlumčanské keramické závody ovšem nezůstaly národním podnikem do současnosti, nýbrž v devadesátých letech působily chvíli jako akciová společnost a poté vstoupily do koncernu k rakouské společnosti Lasselsberger, s. r. o., pod jejímž vedením se nacházejí dodnes.

Třetí kapitolou jsem mírně odbočila od Chlumčanských keramických závodů, n. p. k celkovému pohledu na keramický průmysl v tehdejší Československé socialistické republice. Téma této kapitoly jsem zvolila z toho důvodu, že je pokládám za důležité jako doplnění kontextu ke keramické výrobě v Chlumčanech, jelikož se zmiňuji i o keramickém průmyslu na Plzeňsku.

V následující kapitole se již vracím k situaci v chlumčanských závodech a k jejich výrobě a obchodu. Představuji v ní cestu výroby keramického produktu od vytěžení základní suroviny, kterou představuje kaolin, po jeho samotné zpracování a úpravu, až po výrobu produktů a obchod, jak tuzemský, tak i zahraniční.

Za nejtěžejnější a nejobsáhlejší kapitolu pokládám v pořadí pátou. Věnuje se totiž podmínkám práce a sociálnímu zabezpečení zaměstnanců. Sleduje průběh jejich zaměstnání, některé pracovní pozice, které bychom v chlumčanských závodech našli a neopomíná ani možnosti rekreace a trávení volného času zaměstnanců. Život zaměstnanců byl s Chlumčanskými keramickými závody, n. p. spjat velmi silně. Vedení závodů si už v podstatě od mládí utvářelo své budoucí pracovníky, kdy zřizovalo své vlastní učiliště, a nezapomínalo na ně pak ani po odchodu do důchodu. V podkapitole s názvem Podmínky práce jsem vypátrala informace o zajištění bezpečnosti práce, o zaměstnancích v důchodu, o péči o rodinné příslušníky zaměstnanců, o možnostech dopravy do zaměstnání a také o kárných opatřeních pracovníků. Další podkapitoly jsem pak věnovala neméně rozsáhlým poznatkům o zdravotní péči, možnostech stravování, o sociálních zázemích a možnostech vlastnictví podnikových bytů, o rekreaci zaměstnanců a celkovém trávení volného času, o vzdělávání učňů, o mzdách a neopomněla jsem ani na všudypřítomný vliv státní ideologie.

Závěrečná šestá kapitola pak uzavírá celou diplomovou práci výpověďmi samotných zaměstnanců, ať už současných, tak i bývalých, kteří se podíleli na chodu Chlumčanských keramických závodů. Podařilo se mi přesvědčit k rozhovoru téměř devadesátiletou paní Věru Kabátovou, která od roku 1950 pracovala v třídírně dlaždic. Poskytla mi cenné vzpomínky a informace ohledně celého procesu výroby dlaždic ve druhé polovině minulého století. Ještě zajímavější pak byly i vzpomínky na sociální a pracovní poměry v tehdejších keramických závodech. O současném chodu kaolinových i keramických závodů jsem se pak dozvěděla od zaměstnanců, kteří zde stále pracují. Prvním je pan Jan Hrubý, který pracuje v rámci firmy LB Minerals v lisovně kaolinu. Ten mi spolu s jeho nadřízenými pracovníky poskytl možnost podívat se do samotného provozu, kde probíhá zpracování kaolinu, sdělil mi informace o své pracovní pozici. Ohledně keramického závodu jsem pak získala rozhovor od paní Radky Steinerové, která pracuje pod firmou Lasselsberger a je na pozici mistrové ve výrobě dlaždic. Ta mi zase poskytla popis výroby dlaždic v současnosti. Nedílnou součástí této části je i soubor otázek, na které mi písemně odpověděl i současný ředitel chlumčanského závodu pan Ing. Martin Blažíček.

Jako zdroje mi sloužilo několik druhů pramenů. Jednak to byly knižní prameny, kdy jsem čerpala z publikace *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických*

závodech, jejíž autorem je Ludvík Mištera. Kniha se zabývá celkově keramickým průmyslem v Západních Čechách, a to jak továrnami a jejich vznikem, tak i kaolinovými ložisky. Další publikací, která mi při tvorbě diplomové práce pomohla, je **RAKO historie od založení 1883 do současnosti** od Zena Čižmára, která mapuje historii značky RAKO. S touto značkou jsou spojeny i chlumčanské závody. Výrobky produkované v Chlumčanech nesou v současnosti právě tuto značku. Kniha obsahuje cenné informace o spojení bývalých Chlumčanských keramických závodů, a. s. s firmou Lasselsberger. Dále jsem čerpala z publikace od Josefa Maška **Kaolin na severním Plzeňsku v historických fotografiích a dokumentech**. Jde o zajímavou a na fotografický materiál velice bohatou knihu, která sice nepodává informace přímo o Chlumčanech, ale je zdrojem informací o dalších keramických a kaolinových závodech v západních Čechách a poskytuje důležité poznatky o ložiscích a těžbě kaolinu. Dále pak mohu jmenovat tituly vyloženě zaměřené na Chlumčanské keramické závody **Keramika v Chlumčanech 1873–1965: Vyprávění o vývoji a dělnickém hnutí Chlumčanských keramických závodů, n. p. v Chlumčanech** od Jana Kacerovského a jeho kolegů nebo dílo z roku 1998, kdy se Chlumčanské keramické závody, a. s. slučovaly s korporátní firmou Lasselsberger **125 let tvoříme ze země: historie keramické výroby v Chlumčanských keramických závodech, a. s.** S vysvětlením způsobů těžby a zpracování kaolinu mi pomohla publikace od Ing. Josefa Berana s názvem **Plavení kaolinu**. Některé poznatky jsem čerpala i ze současného firemního periodika, které je vydáváno v nákladu dvou tisíc kusů pouze pro distribuci zaměstnancům firmy LASSELSBERGER, s. r. o. Jedná se o ucelené informační periodikum s názvem **RAKOnoviny**.

Pokud jde o internetové prameny, tak nejvíce mi posloužily ty, které se věnují nejbližší historii Chlumčanských keramických závodů, a. s., tedy období devadesátých let až po současnost. Jedná se především o stránky firmy Lasselsberger **Lasselsberger Group**, které je možné najít na adrese: <*Geschichte – Lasselsberger. Lasselsberger Group [online]. LASSELSBERGER GmbH [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://www.lasselsberger.com/geschichte/>*> a obsahují především informace o spojení akciové společnosti s touto firmou, její program a poznatky o surovinách, které dodává na trh. Dále jsem čerpala ze stránek **Historie společnosti LB Minerals**, která se věnuje těžbě kaolinu a dalších nerostných surovin a v jejím poli působnosti se nachází i chlumčanské ložisko. Tyto stránky lze najít na adrese: <<https://www.lb-minerals.cz/cz/o-spolecnosti/historie>>. Podobnému účelu posloužily například i stránky **O společnosti LB Cemix, s. r. o.** Jak se těží kaolin a jak probíhá jeho zpracování jsem zjistila z online dokumentu **Způsoby těžby**

a zpracování kaolinu na severním Plzeňsku od Štefana Morávky dostupného na adrese: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/38471/1/Moravka.pdf>.

Nejtěžejnější informace jsem ovšem načerpala z archivních materiálů. Konkrétně se jedná o tyto fondy: *Státní oblastní archiv v Plzni, Krajský soud Plzeň, firemní spisy a Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany*.

Práce s uvedenými prameny a odbornou literaturou probíhala kombinací několika metod. Stěžejní byla především metoda přímého využití primárních informačních zdrojů, tedy kritického zhodnocení pramenů a jejich interpretace. Kromě této metody, v jejímž rámci jsem hodnotila i pravost a pravdivost použitých pramenů, jsem využila rovněž metody nepřímé, zejména metodu induktivní, deduktivní, komparační a v neposlední řadě také metodu oral history a metodu prosopografickou. Poslední dvě metody byly využitelné zejména v případě práce s pamětníky (narátory), jejich vzpomínkami a rekonstrukcí vazeb a vztahů v pracovních kolektivech.

Předkládaná práce je tak komplexním zpracováním uvedeného tématu a poslouží jednak k obohacení regionálních dějin, dějin průmyslu, vědy a techniky, ale také k účelům didaktickým, kdy je na vývoji závodů možno demonstrovat zejména regionální prvky v československých (českých) dějinách.

1 Vývoj Chlumčanských keramických závodů před rokem 1948

1.1 Od objevu kaolinu roku 1873 do vzniku akciové společnosti 1912

Počátky těžby kaolinu v okolí Chlumčan spadají do druhé poloviny 60. let 19. století. Tato hornina byla objevena zcela náhodou na trojmezí katastrů Chlumčany, Dobřany a Dnešice. Saský podnikatel Gustav Oberreit totiž v těchto místech prováděl průzkumné vrty, aby našel sloje černého uhlí. Surovina do objevu kaolinu představovala hlavní zdroj prosperity celé oblasti Chlumčanska a Dobřanska. Kromě ní zde ale našel i rozlehlá ložiska kaolinu. Ta však k vytěžení kaolinu nevyužil a ložiska zůstala netknutá až do roku 1873. Tehdy se čeští podnikatelé Čermák a Pečka¹ chopili příležitosti a téhož roku na území Dnešického katastru založili malou plavírnu kaolinu. Ta k plavení kaolinu využívala vodu z dnes stále existujícího rybníku Utopený, jenž se nachází jižním směrem od obce Dnešice. V kádích uvolňovala protékající voda z vytěžené horniny čistý kaolin, který se plavicími kanály přenášel do usazovacích nádrží.² Takto vyplavený kaolin se dále sušil a následně expedoval.

Kaolin se v okolí Chlumčan začal těžit a plavit pouze jako surovina, nic se z něj zatím nevyrábělo. Odvážel se a prodával dalším zpracovatelům. V dochovaných pramenech se píše, že plavírna měla podobu komplexu dřevěných budov pokrytých lepenkou. Těžba kaolinu zde měla prozatím hlubinný charakter. Provoz měl k dispozici pouze jeden parní stroj.³ Takto závody fungovaly do roku 1875. Poté plavírnu zakoupil českobudějovický podnikatel Sweighofer, jehož křestní jméno prameny neuvádějí.⁴ V jeho majetku plavírna příliš dlouho nepobyla. Záhy se dostala do vlastnictví Jana Fritze z Rokycan, jež byl majitelem uhelných dolů, a který zároveň založil sesterský závod v Horní Bříze, když tam roku 1882 objevil kaolin. Chlumčanská plavírna zanikla po vyčerpání ložiska roku 1890.⁵

Avšak i přes tuto skutečnost kaolin nezůstal nevyužit, již mezi léty 1888 a 1889 začal v blízkosti první plavírny vznikat podnik jiný, tentokrát mnohem větší a úspěšnější. O jeho založení a rozvoj se postaral původem zedník a tesařský mistr Mikuláš Menzel z Mantova,

---

¹ Některé prameny (ČIŽMÁŘ, Zeno. *RAKO 130 let: RAKO historie od založení 1883 do současnosti = History of RAKO from 1883 till now this.* [Plzeň]: Lasselsberger, 2013, 83 s. ISBN 978-80-270-1361-6. s. 8.) podnikatele uvádějí jménem Pečka, jinde je známý jako Peča (MIŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 287 stran. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2). Ludvík Mištera dokonce ve své publikaci uvádí i jména Teča a Pešek.

² CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998.* Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 8.

³ KOČÍNCOVÁ, Aneta. *Historie Chlumčanských keramických závodů.* Plzeň, 2020. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie. Vedoucí práce PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph. D., s. 20.

⁴ Tamtéž.

⁵ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998.* Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 8.

německy uváděn jako Niklas Menzel. Dne 29. května 1893 podal žádost o povolení k těžbě a výrobě kaolinu a předložil požadované plány na okresní hejtmanství v Přešticích. Kolaudace jeho podniku proběhla o rok později, v pondělí 30. července 1894.⁶ Jeho plavírna se nacházela na stejném místě, jako jsou současné keramické závody, tedy při silnici vedoucí jižně z Dobřan na Dnešice. Závod byl mnohem vyspělejší než ten Fitzův. Jeho technické vybavení oplývalo parním strojem, třemi drtícími ježky, kalolisy a umělou sušárnou kaolinu. Ten se těžil již v otevřeném odklizu. Mikuláš Menzel se mimo jiné zasloužil i o výstavbu koněspřežné dráhy, díky níž se kaolin dopravoval k nedaleké železnici. Ta byla pro fungování podniku velice důležitá. Dopravní možnosti totiž byly před zavedením železnice nedokonalé, takže výrobu kaolinu nebylo možné více rozšířit, a tudíž výnosy byly až do zavedení železniční dopravy stále malé. Proto se i majitelé prvního naleziště relativně často střídali.⁷ Co se týče obchodu, Menzel roku 1906 uzavřel dlouhodobou smlouvu s německou firmou Grollman v Düsseldorfu o dodávkách tří set vagonů kaolinu ročně.⁸

Po dvou desítkách let prosperujícího chodu Menzel podnik prodal čtyřem společníkům: Emanuelu Eisenschimlovi, Zikmundu Friedlerovi, Ludvíku Friedlerovi a Richardu Freundovi, kteří pocházeli z Plzně. Ti vytvořili nový podnik s názvem Dobřanské závody kaolinové Friedler a Eisenschimml s. r. o. Mezi léty 1911 a 1912 přeměnili svůj závod na akciovou společnost, jejíž název se ustanovil na Dobřanské kaolinové a šamotové závody a. s. Od následujícího roku byl podnik posílen o kapitálový podíl Královéhradeckého peněžního ústavu. Jen pro zajímavost, tento kapitál původně činil 2,5 milionu K ve 12 500 akciích po 200 K.⁹ Akciová společnost byla spravována valnou hromadou akcionářů, která se scházela v Praze, a kterou svolávala správní rada každý rok vyhláškou v úředních „Pražských novinách“ a v rakouském deníku „Wiener Zeitung“. Mohl se jí účastnit každý k hlasování oprávněný akcionář buď osobně, nebo v zastoupení.¹⁰ Sídlo společnosti se nacházelo v Praze. Ředitelství a vedení chlumčanského závodu pak bylo v Plzni ve Františkánské ulici s číslem popisným 8. Jako

---

⁶ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 9.

⁷ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 8.

⁸ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 9.

⁹ Státní oblastní archiv (SOA) v Plzni, Krajský soud (KS) Plzeň, firemní spisy, Dobřanské kaolinové a šamotové závody, akciová společnost v Chlumčanech, kart. 922, sign. *Stanovy akciové společnosti Dobřanské kaolinové a šamotové závody akciová společnost*, Jistina akciová, s. 4.

¹⁰ SOA v Plzni, KS Plzeň, firemní spisy, Dobřanské kaolinové a šamotové závody, akciová společnost v Chlumčanech, kart. 922, sign. *Stanovy akciové společnosti Dobřanské kaolinové a šamotové závody akciová společnost*, Valná hromada akcionářů, s. 9.

ředitel závodu je prameny uváděn Gustav Brady.¹¹ V okolí chlumčanské kaolinky byly ihned vlastníky skupovány pozemky, na kterých bylo možné těžit kaolin. Surovina se nacházela také na pozemcích hraběte Schönborna, se kterým akciová společnost uzavřela nájemní smlouvu na dolování kaolinu na jeho pozemcích po dobu třinácti let.¹²

1.2 Chod keramických závodů během první světové války

Intenzivní rozvoj keramické výroby započal až roku 1912. Tuto dobu charakterizovala výroba keramických cihel, které byly žádané i v zahraničí. Našly také uplatnění při výstavbě samotné kaolinky, byla z nich postavena chlumčanská škola, ale i byty. Byl přistavěn 35 metrů vysoký komín, vybudována těžní věž a parní elektrárna s turbínou o síle 750 koňských sil. Rok 1913 se stal pro chlumčanské kaolinové závody významným v mnoha událostech. Za prvé zahájila svou činnost nová plavárna kaolinu. O jejím dobrém odbytu vypovídá to, že byla schopná vyprodukovat kolem 3000 vagonů kaolinu ročně. Za druhé je velmi důležité zmínit počátek výroby keramických dlaždic a obkládaček. A za třetí k podniku přibyla výrobní šamotového a dinasového zboží. O rok později se ještě přistavěla flíska na výrobu glazovaných dlaždic a obkládaček.¹³ V těchto letech mezi produkované zboží patřily i umyvadla a klozety. Na tehdejší dobu šlo o velmi vyspělý a velký závod, kde bylo možné za jednu směnu vyrobit až na 12 000 kusů obkládaček. K plavení kaolinu se využívala voda z přilehlého Židovského rybníka. Z hlediska technického rozvoje v továrně přibyla vlastní elektrická centrála, vodárna a železniční vlečka měla do každého provozu vlastní kolej. Byla sem také nainstalována státní telefonní linka.¹⁴

První světovou válkou dobře započatý rozvoj kaolinových závodů částečně skončil. Od roku 1916 do konce války se správa závodu nacházelo v rukou vojenské správy rakouských úřadů. Vyrábělo se náhražkové mýdlo zvané „dobrax“.¹⁵ Provoz kaolinových závodů ke konci války trpěl velkým nedostatkem uhlí, proto se v roce 1918 Dobřanské kaolinové a šamotové závody, a. s. staly podílníkem dvou uhelných dolů Jan a Florián, které se nacházely v Novém

---

¹¹ SOA v Plzni, KS Plzeň, firemní spisy, Dobřanské kaolinové a šamotové závody, akciová společnost v Chlumčanech, kart. 922, sign. *C. k. Krajský soud v Plzni: Žádost za povolení uvnitř uvedeného zápisu při Dobřanských kaolinových a šamotových závodech*, autor: advokát Dr. Josef Josífko, Praha: 1913, s. 26.

¹² CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 11.

¹³ Název Flíska byl přejat z německého slova Fliesen, které označovalo polévané dlaždice.

¹⁴ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 10.

¹⁵ SOA v Plzni, KS Plzeň, firemní spisy, Dobřanské kaolinové a šamotové závody, akciová společnost v Chlumčanech, kart. 922, sign. *Protokol o schůzi správní rady Dobřanských kaolinových a šamotových závodů, akciové společnosti v Praze*. Praha: 1916, s. 57.

Sedle u Karlových Varů a v Srbicích u Teplic. Již krátce po válce se výroba opět mohutně rozjela.

1.3 Meziválečné období

Ve dvacátých letech vedení keramických závodů rozdělilo výrobu na jednotlivé sekce – šamotovou, kaolinovou, flísňovou, pískovou, cihlovou a kameninovou. Dále pak na ředitelství a organizaci, účtárnu a sklad. Novinkou ve výrobě se stala křemičitá omítka, známá na trhu pod značkou Terradob. Obchodní zastoupení měl podnik nejen v tuzemsku, ale i v zahraničí, například v Lipsku, Milánu, Krakově, Budapešti a Bukurešti. V průběhu dvacátých let se Dobřanské kaolinové a šamotové závody, a. s. stávaly stále výraznějším konkurentem podnikání akciové společnosti Západočeských továren kaolinových a šamotových s provozem v Horní Bříze. Tyto závody proto skoupily pozemky, které sousedily těsně s chlumčanskou kaolinkou a v důsledku toho zamezily dalšímu rozšiřování jejího těžebního prostoru. Ztráta možnosti rozvíjet se a také málo operativní řízení společnosti s přebujelou administrativou, liknavá kontrola kvality výroby a finanční potíže způsobily likvidaci samostatné akciové společnosti. Dobřanské kaolinové a šamotové závody, a. s. byly roku 1926 obchodně spojeny se Západočeskými továrnami kaolinovými a šamotovými, a. s. do jednoho podniku. Z obchodního rejstříku byla společnost vymazána roku 1929.¹⁶ Od tohoto roku nesly spojené podniky název Západočeské továrny kaolinové – šamotové a slovenské závody magnezitové a financovala je Živnostenská banka v Praze. Chlumčanské keramické závody byly pak jako samostatný objekt vyčleněny až roku 1950.¹⁷

1.4 Působení Chlumčanských keramických závodů v rámci Západočeských kaolinových-šamotových závodů a slovenských závodů magnezitových a. s.

Spojením do jednoho podniku se obě strany obohatily. Dosavadní podílníci Dobřanských kaolinových a šamotových závodů dostali výměnou stejně výhodně akcie Západočeských kaolinových a šamotových závodů. Akcie měly totiž vysokou a neustále rostoucí cenu. Po tomto spojení byla provedena specializace ve výrobě. Západočeské továrny zase v těch chlumčanských získaly zavedený závod, dostatečné množství tavných ložisek, kvalifikované zaměstnance a samozřejmě i rozsáhlou klientelu. Postupně tato společnost

---

¹⁶ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 13.

¹⁷ MÍŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 287 stran. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2), s. 1.

získala 26 samostatných závodů. Byla tak úspěšná, že v roce 1936 dokonce získala i většinu akcií konkurenčního závodu RAKO Rakovník. Avšak k jejich obchodnímu spojení na zákrok Živnostenské banky nedošlo.¹⁸ Výroba se specializovala do jednotlivých podniků. V Horní Bříze se vyráběly obkládačky, kachle a šamotové zboží. V Chlumčanech pak kameninové dlaždice. K pozastavení výroby žáruvzdorné keramiky, dinasu a šamotového zboží v Chlumčanech došlo roku 1932 v závislosti na krizi v hutním průmyslu. Znovuobnovena byla až v roce 1936.

V letech 1928–1929 docházelo k postupnému vylepšování vybavení chlumčanského závodu. Roku 1929 byl provoz obohacen o pět kulatých pecí na vypalování dlaždic. Vybudovaly se ústřední generátory pro zplynování hnědého uhlí a závod byl napojen na síť západočeských elektráren. Rok 1929 se celkově stal nejúspěšnějším rokem v poválečné výrobě.¹⁹ Celou technickou část provozu mělo na starost oddělení údržby, které bylo také označováno jako centrála nebo Centrála a stavba. Mělo na starost především elektrickou ústřednu v závodě. Pod centrálu spadala mimo jiné i truhlárna, zámečnická dílna, tesárna a elektrodílna. Ze zaměstnanců pod ni spadali topiči, obsluha vlečky a zedníci. Centrála se také starala o výstavbu nových budov provozů, skladů a bytů. Za druhé světové války budovala i betonové kryty. Zajímavé je, že oddělení údržby neprovádělo údržbářské práce pouze v chlumčanské keramičce, ale bylo k službám i ostatním závodům akciové společnosti.²⁰

Kromě kameninových dlaždic chlumčanský závod dodával na trh čistý mletý kaolin, tříděný písek, mletý křemen, surový pegraf²¹, vápenopískové a impregnované cihly a impregnované dřevěné špalíčky. Posledně jmenovaný produkt byl na krátký čas žádaný jako dlažba, ale záhy jeho oblíbenost klesla a ještě v 30. letech se přestal vyrábět. Výroba byla v chlumčanském závodě částečně sezónní a také závislá na počasí. Když nastalo příznivé počasí, bylo důležité toho využít a vytěžit a zpracovat co nejvíce kaolinu. Získaná hornina se plavila, lisovala a sušila, pokud možno v přírodních podmínkách, aby se co nejvíce ušetřilo za energii. Proto se vedení kaolinových závodů snažilo získat z Prahy povolení k zavedení

---

¹⁸ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 17.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 20.

²¹ Pegraf je surový šterkopísek, jde o vedlejší produkt vznikající při plavení kaolinu. Využívá se jako nízkoporézní živcová surovina. Zdroj: KRAHULOVÁ, Veronika. *Možnosti zvyšování bělosti kaolinu*. [online]. Brno, 2018. [citováno 13.10.2021].

Dostupné z: <https://www.vut.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=171526. Bakalářská práce. Fakulta chemická, Vysoké učení technické v Brně. Ing. Tomáš Opravil, PhD.>

dvousměnného provozu v letních měsících.²² V polovině třicátých let ke kulatým pecím přibyla i první tunelová pec. Ta se vytápěla uhlím, plynem a dehtem. Její předností oproti kulaté peci bylo to, že umožňovala rovnoměrnější vypalování výrobků.

Dlaždice, na které se chlumčanská keramička specializovala nejvíce, se vyráběly ve flísce. V průběhu let bylo možno pozorovat dokonalejší technologie v jejich výrobě. Dlaždice byly stále tenčí a narůstal i výběr v jejich rozměrech a barvách. Zajímavé dekory a dobrá kvalita byly oceněny i na italském či švédském trhu. Vedení keramického závodu pružně reagovalo na trh. Pokud se stalo, že výroba dlaždic předběhla poptávku, tak se jejich produkce na nějaký čas snížila a flíska mezitím začala více produkovat kachle na výstavbu kachlových kamen. Roku 1935 dokonce zahájila výrobu porcelánové hmoty, jejíž odbyt se setkal s úspěchem. Důležitou součástí flísky byla i laboratoř, kde se pravidelně kontrolovala jakost a složení surovin, efektivnost zařízení, výhřevnost pecí a samozřejmě i kvalita výrobků.

1.5 Vliv druhé světové války

S příchodem Mnichovské dohody 29. září 1938 nastala v chlumčanských keramických a kaolinových závodech komplikovaná situace ohledně stanovení hranice mezi Říšskou župou Sudety a zbytkem Československé republiky. Samotné Chlumčany byly v té době příhraniční obcí a nedaleké Dobřany již spadaly pod Sudety. Hranice vedla právě přes část chlumčanského podniku. Tehdejší závodní ředitel Jan Věchet musel jet až do Karlových Varů, kde se nacházelo sídlo Vládního okrsku Karlovy Vary. Tam žádal Němce o posunutí již vytyčených sudetských hranic za hranice pozemků závodu. Jeho žádost byla přijata kladně a rozhraničovací komise přemístila hraniční kolíky až za budovy závodu. Ten tedy nakonec připadl celý okleštěnému území Československa.²³

Řada chlumčanských dělníků i se svými rodinami však musela Sudety opustit nebo sama ze strachu z nacistů opustila své domovy a přestěhovala se do vnitrozemí. Tím podnik ztratil mnoho pracovní síly. Další odliv zaměstnanců způsobily malé platové poměry a také odchod pětadvaceti mladých dělníků na totální nasazení do Říše. Na jejich místa nastoupili židovští občané z Přešticka, Klatovska, Strakonice, Plzně a Březnice, přičemž závod byl pro ně přestupní stanicí do koncentračního tábora v Terezíně. Z jednapadesáti židů, kteří zde pracovali se z koncentračního tábora vrátili pouze čtyři. Byli zde zaměstnáni od jara 1941 do podzimu

²² CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 19.

²³ KOČINCOVÁ, Aneta. *Historie Chlumčanských keramických závodů*. Plzeň, 2020. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie. Vedoucí práce PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph. D., s. 27.

1942 a vykonávali tu nejnamáhavější práci bez nároku na jakékoli výhody. Nebyly jim vypláceny svátky a měli omezený počet přidělových lístků. Také museli být samozřejmě označeni žlutou hvězdou s nápisem JUDE.²⁴

I přes nepříjemnou německou okupaci podnik stále prosperoval a zaměstnanost byla dokonce v prvním roce války navýšena. Bylo to důsledkem nastávajícího válečného hospodářství. Závod tehdy zaměstnával 791 dělníků a 46 úředníků. Bylo to zejména proto, že Němci potřebovali dostatek oceli, jejíž výroba se neobešla bez keramického žáruvzdorného materiálu na vyzdívku pecí. Na druhou stranu zase poklesla těžba a úprava kaolinu. Spolu se zvýšením zaměstnanosti došlo také ke zvyšování mechanizace ve výrobě. To ale neznamenalo, že by stoupla životní úroveň zaměstnanců. Drahota, rostoucí ceny, malý dostatek potravin na běžném trhu způsobovaly, že životní podmínky a náklady občanů se podstatně zhoršily. Měsíční mzda dělníka činila k roku 1942 918 protektorátních korun.²⁵ Rostla i pracovní doba, na konci roku 1942 dosáhla do výše deseti hodin denně z původních osmi hodin denně. Dělníci na to odpovídali řadou stávek, které se odehrávaly převážně tam, kde byla těžká fyzická práce platově nedocenená.

Na konci války se v závodě začaly stále více projevovat její důsledky. Ubývalo zaměstnanců, docházely suroviny a zastaralé stroje byly málo výkonné. Němci potřebovali udržovat výrobu v téměř nepřetržitém provozu, ale nijak se nestarali o stav technického vybavení ani o potřeby dělnictva. V závodě proto mezi dělníky probíhaly i drobnější sabotáže. Roku 1943 čelil chlumčanský závod náletům. Američtí vojáci se snažili ochromit německý průmysl. Několik bomb bylo proto svrženo i na kaolinové závody, přičemž nebyla ušetřena ani psychiatrická léčebna v Dobřanech. Tu si údajně američtí vojáci vlivem špatné navigace spletli se Škodovými závody v Plzni. V posledním roce války se výroba nacházela téměř v nečinnosti, výroba se udržovala jen pro chod pecních agregátů. Také došlo k ochromení železniční dopravy. Tehdy už nefungoval ani telefon a pošta.²⁶

V květnu 1945 byl ustanoven akční revoluční výbor, který v prvních dnech po osvobození plně převzal řízení továrny a jehož prvním úkolem bylo co nejrychleji obnovit normální provoz. V roce 1946 se také ještě řešila situace ohledně odsunu Němců z pohraničí. Pro kaolinové závody to znamenalo ztrátu několika desítek zaměstnanců. O tomto problému

---

²⁴ KOČINCOVÁ, Aneta. *Historie Chlumčanských keramických závodů*. Plzeň, 2020. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie. Vedoucí práce PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph. D., s. 28.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 21.

vypovídá archivní dokument pod názvem *Zpráva o situaci v Chlumčanech v závodě po odsunu Němců*. Němečtí obyvatelé byli ubytováni v Dobřanech a správa podniku počítala s tím, že jejich odsun nebude tak rychlý a proběhne až na sklonku podzimu. Nicméně v červnu roku 1946 došlo k tomu, že těsně před zahájením druhé směny na kaolince došlo k jejich náhlému odsunu. Všichni pracovníci německé národnosti ve chvíli příprav odsunu měli totiž zakázáno opouštět svá bydliště. Ztráta této pracovní síly znamenala pro podnik náhlý nepříznivý výkyv ve výrobě, nebylo totiž možné realizovat dvousměnný provoz. Celkově tak závod již k této době ztratil dvacet dva mužů a šedesát sedm žen. Celou situaci komplikovalo období žní, při kterém si mnoho zaměstnanců, kteří vlastnili hospodářství, zažádalo o dovolenou. Pomáhali také ostatním zemědělcům během výkupu a svozu obilí s úkolem zajistit výživu národa. Téměř bez pracovníků se ocitla kalolisovna, tamní kalolisaři, kteří měli dovolenou, byli proto dočasně nahrazeni zedníky.²⁷

---

²⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 18, sign. *Zpráva o situaci v chlumčanském závodě po odsunu Němců (1946)*.

2 Chlumčanské keramické závody od znárodnění po současnost

2.1 Znárodnění a vznik národního podniku

První znárodnovací etapa, která se týkala i chlumčanského podniku, přišla v říjnu roku 1945 na základě Benešova dekretu o zestátnění klíčového průmyslu a bank. Vyhláškou ministerstva průmyslu č. 476 byla 1. ledna 1946 celá akciová společnost Západočeské továrny kaolinové – šamotové a slovenské závody magnezitové znárodněna. Další vyhláškou ministerstva průmyslu č. 1009 ze dne 7. března 1946 byl chlumčanský závod ještě součástí národního podniku Západočeských závodů kaolinových, šamotových a magnezitových. Hlavní majetkovou podstatou byla bývalá akciová společnost Západočeské továrny kaolinové - šamotové a slovenské závody magnesitové, z nichž však byly vyňaty některé závody, které do nich před válkou patřily.²⁸ Po zestátnění se název národního podniku změnil na Západočeské závody kaolinové, šamotové a magnezitové v Plzni. Na základě regionálního řízení závodů v okruhu jejich působnosti se vytvořily podmínky pro spojení se závody, které před válkou podniku dosud nepatřily, protože se nacházely v soukromých rukou nebo patřily jiným společnostem.

2.2 Chlumčanské keramické závody, n. p. (CHKZ)

Chlumčanský závod tedy nebyl ihned od počátku znárodnování samostatným závodem, nýbrž se jím stal až od 1. ledna 1950. Tohoto roku se Chlumčanské keramické závody staly národním podnikem. Byly zřízeny zřizovací listinou ministra průmyslu ze dne 9. 7. 1949, č. j. 183.923/49-V-IV-I. Jejich zřízení bylo publikováno vyhláškou ministerstva průmyslu č. 1136 v Úředním listě z roku 1949.²⁹ Právní povaha podniku byla taková, že šlo o právnickou osobu. Chlumčanské keramické závody byly národohospodářskou jednotkou, která si samostatně vypracovávala své plány a uzavírala s dodavateli a odběrateli hospodářské smlouvy. Byly taktéž samostatnou účetní jednotkou a měly své vlastní bankovní spojení. Podnik mohl nabývat jen těch práv a vstupovat pouze v takové závazky, které jsou v souladu s plněním jeho úkolů stanovených zřizovací listinou, statutem národních podniků výroby stavebních hmot, konstrukcí a dílců ministerstva stavebnictví, jinými právními předpisy, plánem nebo příkazem taktéž ministra stavebnictví.³⁰ Podnik byl zapsán v podnikovém rejstříku Okresního soudu

---

²⁸ MIŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 287 stran. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2), s. 70.

²⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1950–1967*, A) Společná ustanovení: 1) Zřízení podniku, s. 2.

³⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád. 1950–1967*, A) Společná ustanovení: 7) Právní povaha podniku, s. 2.

Plzeň – město jako socialistická státní hospodářská organizace. Co se týče ochranné známky, používaly Chlumčanské keramické závody pro tuzemsko i zahraničí obrazovou ochrannou známku. Byla vytvořena ze zkratky podniku CHKZ, přičemž ji tvořilo velké písmeno C, uvnitř něj se nacházelo písmeno H, které v horní části neslo písmeno K a v dolní části písmeno Z.³¹

Jako předmět podnikání měly Chlumčanské keramické závody zapsáno vyhledávání, dobývání a úprava keramických surovin, písků všeho druhu a jiných nerostů; výroba stavební, technické, užitkové a ozdobné keramiky a nabývání a odbyt tohoto zboží. Vedle této základní činnosti byly v podniku organizovány pomocné složky a vedlejší výroby a složky obslužné v rozsahu, který byl nutný ke komplexnímu plnění úkolů podniku.³² Vlastníkem majetku chlumčanských závodů byl Československý stát. Archivní dokumenty uvádí, že podniku byl tento majetek svěřen do operativní správy. Ve věcech tohoto majetku jednal závod svým jménem a bylo jeho povinností všechny svěřené prostředky co nejlépe využívat, pečovat o ně, zdokonalovat je a ochraňovat. Za příslušný státní majetek zodpovídal podnikový ředitel. Především za to, že u všech částí národního majetku je určeno, kdo je v podniku spravuje a že pověřením zaměstnanci se o něj starají podle příslušných předpisů. Každý vedoucí podnikového útvaru měl ohlídat to, že je majetek dobře zabezpečený proti poškození a odcizení a že je ho užíváno předepsaným způsobem. Odpovídal také za řádné vedení a provádění inventur.³³

Zestátnění znamenalo pro chlumčanskou keramičku velký historický zlom, jelikož se stala samostatnou hospodářskou organizací. Chlumčanské keramické závody n. p. byly ve své době největším výrobcem keramických dlaždic na území Československé republiky. Ihned v prvních poválečných dnech se zaměstnanci začali zabývat obnovou výroby. Dne 6. května 1945 byla na nádvoří keramičky v přítomnosti pracovníků závodů ustavena první tříčlenná revoluční závodní rada. Ta pak byla postupně doplňována dalšími členy.³⁴ Jejím prvním úkolem bylo zajistit plynulý chod závodu. Začala tedy tím, že obnovila kyvadlovou dopravu uhlí. Problém ovšem nastal v nedostatku pracovních sil. Mnohé zaměstnance odradily špatné platové a sociální poměry během druhé světové války, proto odcházeli za lepší práci a vyššími výdělky. Také se stávalo, že se stěhovali na jiná místa v pohraničí do domů a usedlostí po odsunutých

---

³¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*. Chlumčanské keramické závody, národní podnik Chlumčany, Organizační řád podniku 1984, Ochranná známka, s. 4.

³² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1950–1967*, A) Společná ustanovení: 3) Předmět podnikání, s. 2.

³³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1950–1967*, A) Společná ustanovení: 5) Vlastníkem majetku podniku je Československý stát, s. 2.

³⁴ KACEROVSKÝ, Jan, ed. *Keramika v Chlumčanech: 1873-1965: Vyprávění o vývoji a dělnickém hnutí Chlumčanských keramických závodů, n. p. v Chlumčanech*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1969, s. 163.

Němcích. Jan Kacerovský ve své knize *Keramika v Chlumčanech 1837–1965* cituje pamětníka Josefa Levoru, který se vyjadřuje o tom, že oddělení zabývající se těžbou kaolinu muselo být dokonce na několik měsíců zastaveno z důvodu nedostatku pracovníků. Ti se navrátili poté, co byly alespoň částečně upraveny mzdy.³⁵ Na vykládání kyvadlových vlaků s uhlím byly vedením chlumčanských závodů nabírány brigády dělníků. Ti byli do práce povoláváni i mimo pracovní dobu, ve svátky a přes noc. Kyvadlová doprava s uhlím se nesměla zastavit a měla být co nejrychlejší. O rychlé obnově provozu závodů vypovídalo i to, že ještě v roce 1945 byl vypraven první vlak s exportními výrobky do Švýcarska, což bylo důvodem k velké oslavě, jejímž středobodem byla slavnostně ozdobená lokomotiva, která do zahraničí vyjížděla slavobránou.³⁶

Ovšem rychlé tempo nadšené poválečné obnovy a víra v ideu socialistické společnosti bylo narušeno nastolením centrálně řízeného hospodářství. To pro nový podnik znamenalo řadu překážek a peripetií. Do jejich fungování také zasahoval státní aparát se svými ideologickými a mocensko-politickými intervencemi do hospodářského a společenského vývoje a přerozdělování stále omezenějších zdrojů. Výrobní podmínky se pozvolna a upravovaly. Výroba se v počátcích potýkala s nedostatkem pracovních sil. Mnozí bývalí zaměstnanci byli odvedeni na práci do Říše, jiní byli zase do zaměstnání v keramických a kaolinových závodech nasazeni nuceně. Tudíž pak po válce odešli na svá původní pracoviště a ženské osazenstvo se vrátilo do domácností. Přes veškeré problémy a potíže se závody na Plzeňsku pomalu spravily.³⁷

2.3 Organizační struktura

Řízení a organizace chlumčanských závodů byla upravována soustavou obecně platných předpisů a vnitropodnikových norem. Šlo o písemné dokumenty jako například: organizační řád, pracovní řád, odpovědnostní řád báňských provozů, popisy pracovních činností, organizační směrnice, příkazy podnikového ředitele a metodické pokyny. Tyto normy upravovaly metody, formy a techniku práce, zaváděly a určovaly v podniku jednotný řád,

---

³⁵ KACEROVSKÝ, Jan, ed. *Keramika v Chlumčanech: 1873-1965: Vyprávění o vývoji a dělnickém hnutí Chlumčanských keramických závodů, n. p. v Chlumčanech*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1969, s. 165.

³⁶ KACEROVSKÝ, Jan, ed. *Keramika v Chlumčanech: 1873-1965: Vyprávění o vývoji a dělnickém hnutí Chlumčanských keramických závodů, n. p. v Chlumčanech*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1969, s. 169.

³⁷ MIŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 287 stran. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2), s. 70.

určovaly působnost a metody práce podnikových útvarů, vymezovaly povinnosti, práva a odpovědnosti pracovníků.³⁸

Chlumčanské keramické závody, n. p. se ihned po svém vzniku potýkaly s neustálými změnami v jejich nadřízených orgánech. K roku 1950 spadaly pod oborové a později generální ředitelství Československých keramických závodů Praha. Toto ředitelství bylo o rok později zrušeno a místo něj vznikly Československé závody průmyslu stavebních hmot v Praze. V roce 1953 přišla další administrativní změna, kdy byly Chlumčanské keramické závody podřízeny přímo ministerstvu. Ovšem o pět let později se staly součástí Oborového sdružení národních podniků pro výrobu keramiky a keramických surovin v Praze. Účelem tohoto společného řízení bylo zajištění ekonomického souladu činností těchto organizací a odbytu jejich výrobků tak, aby bylo dosaženo maximálního proporcionalního uspokojování potřeb národního hospodářství v jejich výrobních oborech.³⁹ Poslední změna nastala v roce 1964 podřízením chlumčanského národního podniku Československým závodům v Praze – Hlubočepch, kde sídlilo generální ředitelství. Jakožto národní podnik byly Chlumčanské keramické závody samostatnou státní hospodářskou organizací výrobně hospodářské jednotky Československé keramické závody v Praze. Generální ředitelství představovalo nejvyšší stupeň komplexního řízení. Vztah mezi ním a národním podnikem byl vztahem nadřízenosti a podřízenosti.⁴⁰ Administrativně správní situace se pak od této doby do roku 1989 již nezměnila.⁴¹

Podnikové ředitelství sídlilo v Chlumčanech a členilo se na jednotlivé oborové úseky. Některé tyto úseky, například úsek výrobní, ekonomický a technický, řídili náměstci podnikového ředitele. Přímo pod vedením samotného ředitele stály úsek kádrový a úsek speciálních úkolů. Jednotlivé závody měly své vedoucí, kteří byli podřízeni náměstkům ředitele. Základní závod v Chlumčanech však neměl vedoucího závodu. Byl totiž veden přímo prostřednictvím výrobního náměstka, který dostával pokyny od ředitele. Závod byl členěn na další jednotlivé provozy a v čele každého z nich stál jejich vlastní vedoucí. Opět byli podřízeni podnikovému řediteli a jako prostředník fungoval výrobní náměstek. Základní závod i jednotlivé provozy byly obsazeny odbornými pracovníky pro řízení výroby a pro činnost

---

³⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád, Chlumčanské keramické závody, národní podnik Chlumčany, leden 1977, Článek 14, Soustava organizačních norem, s. 7.

³⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1950–1967*, Nadřízený orgán podniku, nadpodnikové řízení.

⁴⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1950–1967*, Organizační řád Chlumčanských keramických závodů, národního podniku, 5) Právní postavení, s. 1.

⁴¹ CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, s. 31.

technickou a činnost ekonomickou.⁴² Vedoucí jednotlivých provozů v základním závodě rozhodoval samostatně v rámci tehdejších platných předpisů a příkazů podnikového ředitele. Jednat a zavazovat se jménem národního podniku směl vedoucí pouze na základě jeho písemného zmocnění. Vedoucí závodu byl oprávněn přijímat a propouštět manuální pracovníky.⁴³

Služební vztahy mezi jednotlivými orgány podniku se řídily předem danou hierarchií. Organizační útvary, které řídily výrobu, měly přímou příkazní pravomoc. Řídily přímo výrobní proces a mohly do něj zasahovat. Pod jejich vedením se nacházely další organizační skupiny, které měly na starost. Kromě skupin pracovníků řídicích výrobu existoval v Chlumčanských keramických závodech ještě funkční orgán, který ale na rozdíl od toho výrobního neměl přímou příkazní moc, a tudíž nemohl libovolně zasahovat do výroby. Věnoval se spíše odborné pomoci ve specializovaných oborech, podávání odborných posudků, informací a návrhů, sledováním činnosti a kontrolou nižších složek. Každý organizační útvar a každý jednotlivý pracovník závodu mohl mít pouze jednoho bezprostředně nadřízeného.⁴⁴

Vnitřní organizace podniku se řídila zásadou třístupňové organizace. Mezi tyto tři stupně patřilo podnikové ředitelství, závod a hospodářské středisko, přičemž od sedmdesátých let se třetí stupeň přejmenoval na dílny.⁴⁵ Druhým stupněm organizace byly tedy závody. Pod Chlumčanské keramické závody národní podnik spadalo několik dílčích provozů. Z nich sedm územně souviselo se sídlem podnikového ředitelství v Chlumčanech a dva ležely odloučeně v okrese Domažlice. Krátce po znárodnění se k chlumčanské kaolině přidaly závody ve Staňkově a v Červeném Újezdu. V roce 1957 k podniku přibýly další provozy ve Staňkově a ve Zlivi. V obou případech šlo o výroby šamotu. Až později přibyl závod v Poběžovicích, který se profiloval na těžbu a úpravu živců. Závod ve Zlivi byl však roku 1961 záhy od Chlumčanských keramických závodů vyčleněn a přidělen národnímu podniku Calofrig v Borovanech.⁴⁶ Provozy spadající pod chlumčanský závod byly nakonec tyto:

- **Závod Chlumčany:** Z hlediska produkce se chlumčanské závody specializovaly na výrobu keramických dlaždic a dále pak šamotových a dinasových výrobků. Probíhala

---

⁴² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1950–1967, Nadřízený orgán podniku, nadpodnikové řízení*, A) Společná ustanovení, 10) Závody.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1950–1967, Nadřízený orgán podniku, nadpodnikové řízení*, A) Společná ustanovení, 12) Služební vztahy mezi orgány podniku.

⁴⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád, Chlumčanské keramické závody, národní podnik Chlumčany, leden 1977, Článek 12. Závody, s. 6.

⁴⁶ MÍŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 287 stran. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2), s. 1.

zde těžba a úprava kaolinu, také plavení a úprava zemitých barev, okrů a mikrofiltrační keramiky. Výrobní program Chlumčanských keramických závodů byl rozdělen na tyto úseky:

závod 1 – Šamotka Chlumčany

závod 2 – Dlaždice I Chlumčany

závod 3 – Kaolinka Chlumčany

závod 4 – Pomocné provozy Chlumčany

závod 5 – Mozaikárna Chlumčany

závod 6 – Dlaždice II Chlumčany (Tento závod byl přistavěn roku 1969)⁴⁷

závod 7 – Dlaždice III Chlumčany (Výroba dlaždic byla rozšířena roku 1977)⁴⁸

Závod pomocných provozů měl zajišťovat strojní a stavební údržbu, výrobu náhradních dílů, z části také zajišťoval investiční práce pro rozvoj podniku. Roku 1978 vznikl sloučením závodů Kaolinka a Šamotka úplně nový provoz s názvem Žárovýroba Chlumčany.

- **Závod Staňkov:** Výroba tohoto podniku se zaměřovala na chemickou a stavební keramiku. Závod se také zabýval produkcí Kaselské hnědi a glazované keramické mozaiky, což je tenkostěnné keramické stavivo používané pro vnější i vnitřní obklady stěn budov. Sloužilo jako ochrana před povětrnostními vlivy a mělo také dekorativní účel.
- **Závod Poběžovice:** Tento závod měl na starost těžbu a úpravu živce a živcových pigmentů, dále se zde vyráběl hedvábný lesk a vápencové plnidlo.

K jednotlivým závodům, respektive provozům základního závodu, s výjimkou podniku ve Staňkově, byly přiřčeny místně odloučené podřízené provozní jednotky, jimiž byly úpravny, těžebny, hlubinné doly, povrchové doly a mlýnice.⁴⁹ V čele každého závodu stál ředitel závodu, který byl podřízený přímo podnikovému řediteli. Tyto provozy neměly právní subjektivitu, tudíž jejich ředitelé mohli navenek jednat jménem podniku pouze v rozsahu a způsobem

---

⁴⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 3, sign. *Doklady o činnosti odborných komisí – antiimportní, kárná, odborná, pro náhradu škod, pro pracovní spory, protiprašná, prověřková, realizační, stabilizační, stavební, technická, výtvarná 1947–1988*, Organizace podniku.

⁴⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád, Chlumčanské keramické závody, národní podnik Chlumčany, leden 1977, Článek 4. Organizační a územní členění podniku, s. 2.

⁴⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1950–1967*, A) Společná ustanovení: 8) Vnitřní organizace podniku, s. 3.

odpovídajícím zmocnění uděleného podnikovým ředitelem.⁵⁰ Ve vztahu k celému chlumčanskému podniku měly jednotlivé závody některé funkce, které vyjadřovaly jejich jistou samostatnost. K těmto funkcím patřilo například rozhodování o způsobu zhospodárnění výrobního programu, rozhodování o dodavatelsko odběratelských vztazích v oblasti odbytu vlastních výrobků, zabezpečení reprodukce pracovních sil a kárná pravomoc ředitelů závodů.⁵¹

2.4 Privatizace a vstup Lasselsberger

Po roce 1989 se národní podnik Chlumčanské keramické závody změnil na koncernový podnik a poté ještě na státní podnik. Následně 1. května 1992 došlo k založení akciové společnosti. Proběhlo to tím způsobem, že se nejprve bez likvidace zrušil podnik Chlumčanské keramické závody, s. p. a nově se založil podnik Chlumčanské keramické závody, a. s. na dobu neurčitou. Hlavním sídlem společnosti byly opět zapsány Chlumčany. Nově založený akciový podnik přejal v souladu se schváleným privatizačním projektem veškerý majetek, práva, povinnosti i závazky původního starého podniku.⁵² Při vzniku akciové společnosti činil základní kapitál Chlumčanských keramických závodů 470 000 000 Kčs. Tento kapitál byl ke dni jejího vzniku převeden na bankovní účet společnosti a byl jí plně k dispozici.⁵³ Jako předmět činnosti nově vzniknuvšího podniku byla zapsána těžba a úprava silikátových surovin, výroba stavební, technické, užitkové, ozdobné a speciální keramiky, žáruvzdorných tvarových a netvarových materiálů, výrobků z izolační a filtrační keramiky, pigmentů, barev, plniva, nátěrů, omítek a nástřikových hmot.⁵⁴ Jako orgány společnosti byly ustanoveny: valná hromada, představenstvo, dozorčí rada a revizor účtů. Jen pro zajímavost, na počátku devadesátých let činil počet zaměstnanců zhruba kolem čtrnácti set, z toho počet dělníků byl kolem dvou set.

Roku 1993 proběhla kuponová privatizace podniku, přičemž hlavními akcionáři se staly privatizační fondy založené českými peněžními ústavami. Nejvíce však chod Chlumčanských

---

⁵⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád, Chlumčanské keramické závody, národní podnik Chlumčany, leden 1977, Článek 12. Závod, s. 6.

⁵¹ Tamtéž, s. 7.

⁵² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Dodatek k privatizačnímu projektu č. 175/015130/01/8. 1991*, Zakladatelský plán akciové společnosti, Chlumčanské keramické závody, a. s., s. 1.

⁵³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Dodatek k privatizačnímu projektu č. 175/015130/01/8. 1991*, Zakladatelský plán akciové společnosti, VI. Zakladatelský plán akciové společnosti, s. 2.

⁵⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Dodatek k privatizačnímu projektu č. 175/015130/01/8. 1991*, Zakladatelský plán akciové společnosti, Chlumčanské keramické závody, a. s., s. 2.

keramických závodů, a. s. změnil rok 1998. Tehdy dvě třetiny akcií skoupila rakouská společnost LASSELSBERGER Holding-International, GmbH se sídlem v Pöchlarnu, díky čemuž se stala hlavním akcionářem. Zbylou jednu třetinu akcií získal maltský finanční investor Central Maritime Holding.⁵⁵ Tato událost znamenala ukončení samostatnosti chlumčanského závodu. Nyní se stal součástí této rozsáhlé firmy, která proslula jako mezinárodní výrobce surovin, stavebních materiálů a obkladů a vlastní dceřiné firmy především ve střední a východní Evropě.

3 Celkový pohled na keramický průmysl v ČSSR

Keramický průmysl byl v období Československé republiky významným odvětvím našeho národního hospodářství. Publikace Ekonomicko – geografické vztahy v Západočeských keramických závodech uvádí, že tehdy bylo těžké vyjádřit jeho ekonomický podíl. Podniky keramického průmyslu se totiž nacházely v kompetenci několika ministerstev. Pod jaké ministerstvo bude daný podnik spadat, určovalo účelové zaměření jeho výroby. O kompetenci se tehdy dělila ministerstva: stavebnictví, spotřebního průmyslu, těžkého strojírenství a ministerstvo hutního průmyslu a rudných dolů. Tato rozptýlenost podniků, které ekonomicky spadaly pod různá ministerstva, způsobovala pro keramické odvětví jisté organizační a ekonomické potíže.⁵⁶ Od roku 1964 pak bylo ustaveno oborové ředitelství Československých keramických závodů se sídlem v Praze. Tomuto ředitelství bylo podřízeno deset národních podniků, k nimž se řadí i Chlumčanské keramické závody, n. p.

Co se týče četnosti kaolinových ložisek v rámci Evropy, tak roku 1984 Ing. Josef Beran ve své publikaci Plavení kaolinu uvádí, že jejich výskyt byl v evropských státech četný a až na několik málo výjimek měly kaolinová ložiska všechny státy. Ovšem ve většině případech se jednalo o tak malá ložiska, že byla schopná pokrýt pouze vlastní potřebu daného státu nebo dokonce jen její části. Existovalo pouze osm evropských států, ve kterých se nacházely ekonomicky významné kaolinové lomy a tehdejší Československá socialistická republika patřila mezi ně. Pokud jde o produkci plaveného kaolinu, tak byla z těchto států na třetím místě za Svazem sovětských socialistických republik a Velkou Británií. V exportu této suroviny se dokonce nacházela na druhém místě hned za Anglií.⁵⁷

---

⁵⁵ OTAVA, Bořek. *Surovinová základna je nedotknutelná*. In: Hospodářské noviny [online]. [citováno 17. 6. 2021]. Dostupné z URL: <<https://archiv.ihned.cz/c1-791511-surovinova-zakladna-je-nedotknutelna>>

⁵⁶ MIŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 287 stran. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2), s. 15.

⁵⁷ BERAN, Josef. *Plavení kaolinu*. Horní Bříza: VVZ ZKZ Horní Bříza, 1984, s. 9.

Keramické závody byly typem podniku, jehož výroba závisela na vlastní surovinové základně. Tato základna se zpravidla nacházela téměř v bezprostřední blízkosti jednotlivých závodů a provozů. V 60. letech měla výroba v keramickém průmyslu široký význam přesahující i rámec národní výroby.⁵⁸ Rozmístění továren keramického průmyslu se ve srovnání s obdobím 20. a 30. let příliš nezměnilo. Středisky základního významu i nadále zůstávaly staré tradiční těžební a zpracovatelské oblasti. Největší ložiska surového kaolinu se nacházela v pánvích karlovarské, chebské, kadaňsko-podbořanské a plzeňské. Na Moravě šlo pak o oblast Znojemska a na Slovensku o oblast u Michalovců.

Tehdejší spotřeba keramických surovin pro jednotlivá výrobní odvětví v Československé socialistické republice byla značná. Plaveného kaolinu bylo nejvíce potřeba v chemickém průmyslu. Jednalo se o celou jednu pětinu. O něco méně spotřebovalo ministerstvo stavebnictví a jedna desetina kaolinu putovala do závodů na výrobu porcelánu. Pokud jde o zahraniční vývoz, tak byla exportována téměř polovina plaveného kaolinu. Například v roce 1960 se jednalo o 55 %.⁵⁹ Publikace *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech* tvrdí, že pro naše národní hospodářství měl daleko větší význam vývoz výrobků, které již byly vytvořeny z keramických surovin nebo je obsahovaly než vývoz vlastní čisté suroviny.⁶⁰

V rámci hospodářství Západočeského kraje měl keramický průmysl významné postavení. Díky jeho proslulosti, tradici, podílu na hrubé výrobě, zaměstnanosti kraje, celostátnímu i světovému významu v rámci vývozu, ho bylo možné zařadit hned za závody oborového podniku Škoda v Plzni, pivovarnictví a západočeské lázeňství. Vytvářela se v něm sedmina hrubé výroby kraje. Soustřeďovala se zde značná část zásob keramických surovin republiky, a ještě navíc se jednalo o nejlepší druhy kaolinu. Tyto rozsáhlé zdroje vysoce kvalitních keramických surovin umožnily vznik významných zpracovatelských závodů. V Západočeském kraji se nacházely Západočeské keramické závody v Horní Bříze n.p., které nesly titul největšího výrobce obkládaček, žárovzdorného šamotového materiálu a plaveného kaolinu. O něco menším podnikem byly Chlumčanské keramické závody, n. p. se závody v Chlumčanech a ve Staňkově. Dále bychom v Západočeském kraji našli národní podnik Severočeské keramické závody v Mostě, Elektroporcelán Louny, n. p., závody Karlovarský

---

⁵⁸ MIŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 287 stran. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2), s. 7.

⁵⁹ Tamtéž, s. 21.

⁶⁰ Tamtéž, s. 31.

porcelán, n.p. ve Staré Roli a poblíž v Sedlci u Karlových Varů národní podnik Keramické a sklářské suroviny.

3.1 Ložiska kaolinu

Jen poměrně málo provozů a závodů bylo zavřeno z důvodu již nevyhovujícího stavu. Pro zajímavost, vyčerpání surovin obvykle nebylo důvodem k zastavení výroby v daném provozu. V 60. letech bylo případů vyčerpání ložiska jen velmi málo. Provozy byly většinou zakládány při mocných ložiscích keramických surovin. Větší ložiska kaolinu se nacházela na Plzeňsku především v okolí Horní Břízy a Chlumčan. Nejvyšší kvalita kaolinu se těžil v Sedlci u Karlových Varů. Ten byl dokonce v roce 1924 pro své technologické vlastnosti uznán v Kodani za světový standard. Podle něj byla stanovena stupnice jakosti. Menšími ložisky kaolinu oplývala severočeská pánev, oblast Podbořanska a jihomoravská oblast na Znojemsku. Nejméně kaolinu se nacházelo na Slovensku. Tam bylo nutné dovážet kaolin z českých zemí, především z Karlovarska.⁶¹

Pokud jde o ložisko kaolinu, z něhož čerpaly a dodnes čerpají výrobní suroviny Chlumčanské keramické závody, to se nachází přibližně tři a půl kilometru jihozápadně od obce Chlumčany. Z geologického hlediska v jižním cípu karbonské plzeňské pánve. Samotný lom (kvůli lesní vegetaci) ze silnice ve směru Chlumčany – Dnešice vidět není, ačkoliv se jeho okraj od ní nachází zhruba 350 metrů. K velkolomu lze snadno dojít pěšky, pro jeho bližší návštěvu je však nutné si sehnat povolení, jelikož zde stále probíhá těžba. Konkrétně se jedná o jihozápadní část lomu se stěnou o výšce 3,5 metru a délce 300 metrů. Co se týče parametrů kaolinového ložiska, to je dlouhé necelé dva kilometry a jeho šíře dosahuje až 600 metrů. Těžaři se ke zpracovatelnému kaolinu dostávají již 4–5 metrů pod povrchem. Chlumčanský kaolin je na rozdíl od ostatních typů kaolinu v plzeňské pánvi charakteristický tím, že obsahuje větší množství nekaolinizovaného živce a je chudší na obsah železa.

3.2 Keramický průmysl na Plzeňsku

Plzeňský kraj kdysi býval významným centrem českého hornictví. V minulosti se na tomto území těžilo uhlí, dobývaly se železné rudy a vzácné kovy. Do současnosti zůstala zachována již pouze těžba keramických surovin, písků a kameniva.⁶² Ložiska s kaolinem byla

---

⁶¹ MIŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 287 stran. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2), s. 24.

⁶² MAŠEK, Josef. *Kaolin na severním Plzeňsku v historických fotografiích a dokumentech*. Plzeň: Starý most, 2012. ISBN 978-80-87338-17-9, s. 6.

pro naše předky oblíbená z toho důvodu, že kaolinovou surovinu bylo možno použít jak v surovém stavu, tak i po její úpravě, která byla poměrně snadná. Pro majitele ložisek tedy kaolin znamenal snadno dobytelnou a upravitelnou horninu, díky které jednoduše zbohatli. Proto pro ně nepředstavovalo problém otevření i malého ložiska.⁶³ Co se týče podniků, které se zabývaly těžbou právě těchto keramických surovin, patřila mezi ně dvě velká významná centra těžby. Jednalo se o Západočeské keramické závody Horní Bříza n. p., které se nacházely v severní části Plzeňské oblasti a Chlumčanské keramické závody n. p. v jižní části. Na těchto územích bylo možné získat velmi bohatou základnu keramických surovin, a to nejen kaolin, ale také vazné a kameninové jíly.

Kaolinová ložiska byla na Plzeňsku nalezena díky vyhledávání uhelných slojí. První ložisko této horniny bylo objeveno roku 1858 na Orlíku u Třemošné. Zde založil závod na těžbu a zpracování kaolinu již zmiňovaný saský podnikatel Gustav Oberreit, který se později zasloužil o objevení kaolinu na Chlumčansku, když prováděl průzkumné vrty ohledně dobývání černého uhlí. Vznikla zde výrobní ohnivzdorných cihel, která později připadla do vlastnictví Emilu Škodovi, pro jehož slévárnu vyráběla. Již roku 1861 však těžaři původně mocné kaolinové ložisko vyčerpali. I přes tuto skutečnost šlo o první základy keramického průmyslu na Plzeňsku.⁶⁴ Dále se v roce 1864 začal těžit kaolin u Chotíkova, jež se využíval při výrobě modrého barviva – ultramarínu. Kaolin se pak těžil i v Litém, Mrtníku, Horní Bříze, Ledcích, Letkově, Vískách a v Kaznějově. Při některých ložiskách vznikaly plavírny kaolinu, pozdější kaolinky. V roce 1873 pak spatřila světlo světa plavírna kaolinu ve Dnešicích u Chlumčan, předchůdkyně pozdějších Chlumčanských keramických závodů. Další těžba se zahájila téhož roku v Oboře. Roku 1882 založil plavírnu kaolinu v Horní Bříze Jan Fitz.⁶⁵

Po vzniku tolika kaolinových závodů a keramických výroben nutně docházelo ke konkurenčním bojům a k postupnému vyřazování malých podnikatelů. Jejich podniky upadaly většinou v důsledku nedostatku potřebného kapitálu na zdokonalování výroby a nestačily tak konkurenci velkých továren. Na Plzeňsku byly velkými konkurenty hornobřízské závody a Dobřanské kaolinové a šamotové závody v Chlumčanech. Podnik v Horní Bříze se svého konkurenta na trhu chtěl zbavit. Západočeské kaolinové a šamotové závody tento boj vyřešily tím, že skoupily všechny pozemky kolem chlumčanských závodů. Tak znemožnily další rozvoj

---

⁶³ Tamtéž, s. 7.

⁶⁴ MIŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2), s. 53.

⁶⁵ Tamtéž, s. 55.

a těžbu akciové společnosti na Chlumčansku a donutily ji roku 1926 k obchodnímu spojení s hornobřízskými závody.

Během dvou desetiletí od konce druhé světové války probíhaly v podnicích na Plzeňsku rozsáhlé rekonstrukce stávajících provozů a výstavba provozů nových. Jednalo se o kultivaci a modernizaci pracovních prostor, při těžbě a zpracování, a také ve výrobě keramických výrobků se uplatňovaly nové technické vymoženosti a hledělo se také na zkvalitnění služeb pro zaměstnance. Stavěly se bytové domy, závodní jídelny, školky, jesle či závodní školy.

4 Výroba a obchod v Chlumčanských keramických závodech

4.1 Těžba kaolinu

Po nalezení ložiska bylo potřeba surový kaolin vytěžit. Od samých počátků dobývání těžili horníci tuto surovinu ručně až do bezprostředního konce druhé světové války. Trhavina se nepoužívala příliš často.⁶⁶ Ke kopání používali sekáč s výměnnou špičkou, kterému se v hornickém slangu říkalo prajzák.⁶⁷ Nakopaná hornina již nepotřebovala drtit. Navíc kopání umožňovalo dokonalou selektivní těžbu, při které horníci vybírali jen tu nejčistší surovinu. Pokud i přesto byla potřeba kaolin nadrtit, využívaly se k tomu jednoduché stroje zvané ježci. Jednalo se o stroje, které měly podobu mohutného hřídele s množstvím kuželových trnů. Ty se otáčely ve válci a vytěžený materiál tak rozmělnovaly. V zimních měsících bylo možné nechat horninu rozpadat působením mrazu.⁶⁸ Později, když k těžbě začaly sloužit bagry, se musely velké hroudy horniny dále drtit na kovových roštích s pomocí dřevěných palic.⁶⁹

Nejprve se kaolin získával pouhým hloubením jam. Této metodě těžby se říkalo mlýnkování nebo také nálevkový násyp. Vypadalo to tak, že podzemní štola byla propojena s povrchem svislou šachtou, které se říkalo sýpa nebo také trychtýř. Ve štole stál důlní vozík, kterému se slangově říkalo hunt.⁷⁰ Do něj horníci postupně skopávali horninu, někdy mohla být i sestřelována. Při výkopu postupovali směrem do spirály a utvářeli tak jámu do tvaru nálevky.

---

⁶⁶ BERAN, Josef. *Plavení kaolinu*. Horní Bříza: VVZ ZKZ Horní Bříza, 1984, s. 9.

⁶⁷ JANGL, Ladislav. *Hornický slovník: Zvláštní výrazy užívané v různých dobách při těžbě a zpracování nerostů*. [online]. vydal komitét symposia Hornická Příbram ve vědě a technice, 1986. [citováno 2. 2. 2022]. Dostupné na: <<https://www.hornickyspolekstibro.cz/dokumenty/hornicky-slovník.pdf>>, s. 37.

⁶⁸ MORÁVKA, Štefan. *Způsoby těžby a zpracování kaolinu na severním Plzeňsku*. [online]. Nové technologie – výzkumné centrum, Západočeská univerzita. [citováno 2. 2. 2022]. Dostupné na: <<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/38471/1/Moravka.pdf>>

⁶⁹ MAŠEK, Josef. *Kaolin na severním Plzeňsku v historických fotografiích a dokumentech*. Plzeň: Starý most, 2012. ISBN 978-80-87338-17-9, s. 8.

⁷⁰ JANGL, Ladislav. *Hornický slovník: Zvláštní výrazy užívané v různých dobách při těžbě a zpracování nerostů*. [online]. vydal komitét symposia Hornická Příbram ve vědě a technice, 1986. [citováno 2. 2. 2022]. Dostupné na: <<https://www.hornickyspolekstibro.cz/dokumenty/hornicky-slovník.pdf>>, s. 15.

Ta byla dole opatřena uzávěrem, z něhož byla surovina sypána do vozíků. Díky tomuto systému horníkům odpadla práce s ručním nakládáním kaolinu. Později se přecházelo k etažovému způsobu těžby, kdy byla jáma tvořena jednotlivými stupni. Z otevřených odklízů se těžilo pouze v letních měsících. Běžně se vyskytovaly případy, kdy ložisko těžené v zimně hlubinně, bylo v létě dotěžováno povrchově.⁷¹

Jenže jak narůstala potřeba stále většího množství materiálu, přešla povrchová těžba v hlubinnou, tedy podpovrchovou hornickou činnost. Horníci využívali faktu, že kaolin měl vysokou soudržnost a nebylo tedy třeba stavět výdřevu chodeb. K hlubinné těžbě také přecházeli v zimních měsících. Těžba probíhala tak, že do stěny lomu byla postupně ražena soustava chodeb. Tato metoda získávání kaolinu se nazývala chodbicování, pilířování či komorování, obecně se jí také říkalo dobývání na zával.⁷² Další metodou bylo takzvané sudování, které se hojně používalo v plzeňské oblasti. Jedná se o obrácený způsob nálevkovité těžby. Kopáč v podzemí od stropu vykopával válcovité kaverny o průměru až deseti metrů a výšky dvaceti metrů, které se podle svého tvaru nazývaly sudy nebo také cylindry.⁷³ Natěžená surovina byla spouštěna do šachtice, která byla dole opatřena zařízením pro plnění vozíků. Přístup do sudů byl možný buď vodorovnými chodbami napojenými na svislou hlavní šachtu, nebo chodbami vyvedenými na některý horizont povrchové těžby.⁷⁴ Mnohdy se stávalo, že o desítky let později bagristé naráželi na dosud nezavalené sudy vytěžené v minulosti, které byly připomínkou ruční těžby kaolinu. Ing. Josef Beran ve své literatuře uvádí, že k ruční těžbě muselo na jednu směnu dojít až 150 horníků, což byl zhruba desetinásobek počtu zaměstnanců než při těžbě, kterou provádí stroje.⁷⁵

Těžba i úprava kaolinu se začaly v druhé polovině 20. století mechanizovat. Stroje umožnily provádět skrývky o mnoho větších mocností, rozšířila se použitelnost ložiska pro povrchovou těžbu a díky tomu se začalo ustupovat od hlubinné těžby. Z moderních strojů, které se k těžbě používaly, to byla například rypadla, k dopravě kaolinu z dolu do závodu se využívaly velkoprostorové terénní automobily a k úpravě cest a terénu v ložiscích sloužily buldozery.⁷⁶

---

⁷¹ BERAN, Josef. *Plavení kaolinu*. Horní Bříza: VVZ ZKZ Horní Bříza, 1984, s. 14.

⁷² Tamtéž.

⁷³ MORÁVKA, Štefan. *Způsoby těžby a zpracování kaolinu na severním Plzeňsku*. [online]. Nové technologie – výzkumné centrum, Západočeská univerzita. [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné na: <<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/38471/1/Moravka.pdf>>, s. 24.

⁷⁴ BERAN, Josef. *Plavení kaolinu*. Horní Bříza: VVZ ZKZ Horní Bříza, 1984, s. 15.

⁷⁵ Tamtéž, s. 16.

⁷⁶ Tamtéž.

4.2 Zpracování

Vytěžený surový kaolin se zpracovává na plavený kaolin, což je směs různých minerálů velmi jemné zrnitosti, v níž převládá minerál zvaný kaolinit. Plavený kaolin se vyrábí mokrou úpravou ze surového kaolinu. To je zemina v přírodním stavu, která obsahuje řadu minerálů různého stupně zrnitosti. Ta vznikla rozkladným procesem takzvané kaolinizace během geologických období Země.⁷⁷ V průběhu tohoto procesu došlo k přeměnám některých minerálů, z nichž nejdůležitější je přeměna některých živců v kaolinit a přetvoření minerálů obsahujících železo na rozpustnou formu, takže mohly být ve větší či menší míře odplaveny.⁷⁸

Na techniku plavení kaolinu přišel již v 16. století německý učenec Georgius Agricola. Ten je považován za otce mineralogie a stal se také autorem hornické příručky Dvanáct knih o hornictví a hutnictví.⁷⁹ Agricola tehdy nechal rozplavit surový kaolin velkým množstvím vody. Díky tomu vznikla suspenze, ze které bylo možné průtokem přes sedimentační žlaby získat čistý kaolinit. Zbytky ostatních minerálů zůstaly usazené na dně žlabů. Ve 20. století tomu nebylo jinak, metoda plavení kaolinu dle Agricoly se stále využívala. Natěžená surovina se rozplavovala v nízkých nádržích zvaných karby.⁸⁰ Tento postup byl sice účinný, ale jak stoupala poptávka po kaolinu, tak se i jeho zpracování muselo zintenzivnit. K urychlování srážení kaolinu se začal používat vápenná voda. Karby se stále používaly, ale sloužily již k jinému účelu. Hasilo se v nich vápno, ze kterého se získávala potřebná vápenná voda. Ta zrychlila sedimentaci kaolinu a jeho zahuštění. Na sítech pach byl oddělován již samotný kaolin.

V Chlumčanských keramických závodech se v plavárně až do roku 2005 používalo třídění kaolinu pomocí sedimentace v sedimentačních žlabech. V dalších letech byl tento způsob plavení nahrazen tříděním odstředivou silou v hydrocyklonech.⁸¹ Ty mají tvar komolého kužele s výtokovou tryskou v dolní části. Suspenze do nich putuje vstupní tryskou, která je umístěna v místě největšího průměru hydrocyklonu. Dále v nich rotuje a utváří uprostřed prázdný vzduchem vyplněný válcovitý prostor. Dolní výtokovou tryskou odchází ta část kapaliny, která v sobě nese hrubší částice a která se během procesu pohybovala při vnitřní

---

⁷⁷ BERAN, Josef. *Plavení kaolinu*. Horní Bříza: VVZ ZKZ Horní Bříza, 1984, s. 7.

⁷⁸ Tamtéž, s. 8.

⁷⁹ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, a kol. *Biografický slovník českých zemí: 1. sešit: A*. Praha: Libri, 2004. 155 stran. ISBN 80-7277-215-5, s. 46.

⁸⁰ Karb = plochá obdélná nádoba na plavení kaolinu. Později se v ní hasilo vápno používané k výrobě vápenné vody. Zdroj: MORÁVKA, Štefan. *Způsoby těžby a zpracování kaolinu na severním Plzeňsku*. [online]. Nové technologie – výzkumné centrum, Západočeská univerzita. [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné na: <<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/38471/1/Moravka.pdf>>, s. 24.

⁸¹ MAŠEK, Josef. *Kaolin na severním Plzeňsku v historických fotografiích a dokumentech*. Plzeň: Starý most, 2012. ISBN 978-80-87338-17-9, s. 8.

stěně třídícího zařízení. Naopak suspenze obsahující jemnější částice odtéká přepadovou tryskou.⁸² Kaolin je nutné pak ještě dále pročistit průtokem přes síta a surovina může být nadále zušlechťována.⁸³ Putuje následně do kalolisu, v nichž je lisována. Jedná se o poměrně velké zařízení, které se skládá z většího počtu jednotlivých komor oddělených pevnými deskami, které jsou potaženy filtračními plachtami. Při procesu lisování se desky přitisknou pevně k sobě a následně se do nich pod tlakem vhná suspenze. Voda se procezují tkaninou a vytéká ze zařízení spodem. Na filtrační plachetce se usazuje samotný kaolin.⁸⁴ Ten pak po skončení filtrace a otevření kalolisu odpadá z plachetek a dopravuje se k dalšímu zpracování. Zatímco v minulosti byl kalolis ovládán ručně, v současnosti je lisování opět plně zmechanizováno. Jako poslední se kaolin dále rozmělnuje a suší.

Sušení je procesem dalšího odvodňování kaolinu a používá se k němu výhradně tepelná energie. V minulosti se k sušení využívalo slunečního tepla. Surovina byla dovážena do dřevěných zastřešených přístřešků bez bočních stěn, aby vzduch mohl volně cirkulovat. Kaolin se tam sušil na dřevěných policích a po usušení byl ručně shazován do dopravních prostředků. Pak se využívala sušárna pásová, která byla vytápěna párou a kaolin se v ní nepřetržitě posouval na pásovém dopravníku.⁸⁵ V Chlumčanech se pásová sušárna používá do současnosti, ale je náročná na energii. Vedle ní v podniku ještě existuje modernější fluidní sušárna.

Čistý kaolin bylo možné nalézt i samovolně v přírodě. Nicméně nacházel se tam natolik málo, že nemohl pokrýt poptávku.

4.3 Výroba

Keramické výrobky se vyráběly a dodnes stále vyrábějí z několika základních přírodních surovin. Pro výrobu dlaždic se používá živec, který má ve výrobku největší zastoupení, pak je to jíla, malé procento písku, plaveného kaolinu a dolomitu. Obkladový materiál je složen z méně surovin. V největším procentu se v něm nachází jíla, následuje surový kaolin a vápenec.⁸⁶

---

⁸² BERAN, Josef. *Plavení kaolinu*. Horní Bříza: VVZ ZKZ Horní Bříza, 1984, s. 80.

⁸³ MAŠEK, Josef. *Kaolin na severním Plzeňsku v historických fotografiích a dokumentech*. Plzeň: Starý most, 2012. ISBN 978-80-87338-17-9, s. 7.

⁸⁴ BERAN, Josef. *Plavení kaolinu*. Horní Bříza: VVZ ZKZ Horní Bříza, 1984, s. 138.

⁸⁵ Tamtéž, s. 171.

⁸⁶ Z jakých surovin se vyrábí keramické obklady? Skupina Lasselsberger. *RAKO NOVINY*. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., prosinec 2022, číslo 14, s. 4.

Co se týká výroby produktů v chlumčanském podniku, tak zde existovalo několik závodů. Závod Dlaždice I Chlumčany měl na starost výrobu glazovaných dlaždic. Uvnitř se provoz dělil ještě na další oddělení. To první vyrábělo glazované hutné dlaždice a z druhého vycházely glazované dekorované dlaždice. Jednalo se o jednobarevné hladké dlaždice zdobené sítotiskem, které byly dostupné ve dvanácti barvách a v řadě různých rozměrů. Třetí provoz byl zaměřen na produkci rezných dlaždic. Jednalo se o pálený výrobek a podle tvarů a rozměrů se vyráběly dlaždice pravoúhlé a tvarovky. V závodu Dlaždice I byla v roce 1965 postavena elektrická pec od italské firmy SITI, ve které se prováděl výpal dlaždic. V roce 1973 se výroba dočkala linky na „semigres“ určené na výrobu dvoužárových glazovaných a dekorovaných dlaždic s kapacitou 250 tisíc metrů čtverečních za rok. Na tomto pracovišti se také roku 1976 otevřela první konvejerová linka. Druhá přibyla o dva roky později.⁸⁷

Od roku 1970 byl za celkové náklady 200 milionů Kčs uveden do provozu závod Dlaždice II Chlumčany. Jeho výroba se specializovala na keramické dlaždice s různě zbarveným hutným střepem, na pravoúhlé dlaždice, tvarovky a soklové rovné i rohové různých druhů a barev. Dále se pak z tohoto provozu na trh dodávaly dlaždice proplněné jednobarevné i pestré a také jednožárové glazované zdobené obkládačky. Ty byly dostupné jako jednobarevné hladké nebo reliéfní a jako dvoubarevné s přístřikem přížehovým, tupovaným, mramorovaným a ve vzoru „kohoutí stopy“. O pět let později vedení Chlumčanských keramických závodů otevřelo závod Dlaždice III Chlumčany. Jeho produkce se zaměřila na výrobu glazovaných a dekorovaných dlaždic. Od roku 1977 v tomto provozu působila sítotisková laboratoř, která tehdy byla umístěna přímo u výroby glazovaných a dekorovaných dlaždic. Nicméně tento třetí závod neměl příliš dlouhého trvání a byl zrušen již koncem roku 1977. Jeho výroba byla převedena do závodu Dlaždice I Chlumčany.

Vedle provozů, které se zabývaly výrobou dlaždic, se v Chlumčanských keramických závodech nacházely provozy Kaolinka a Šamotka. Kaolinka měla na starost těžbu a úpravu surového a plaveného kaolinu. Tato surovina byla složkou pro výrobu papírenského kaolinu, keramického kaolinu a při výrobě keramických dlaždic. Kromě úpravy kaolinu zde probíhala i úprava přírodního okru, což je technický název pro jílovitý ferolit. Ten se upravoval plavením a hojně se využíval k výrobě přírodních zemitých barev, které sloužily jako přísada do malířských a fasádních barev. Velkou událostí pro tento provoz se v sedmdesátých letech stala jeho rekonstrukce a instalace nové sušárny na kaolin. Také zde byla uvedena do provozu linka

---

⁸⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, Chlumčany 1945-1992. Inventář: EL NAD č.: 10916, APOD.: 666. I. *Vývoj původce archivního fondu*, s. 7.

na výrobu jemně umletého a tříděného křemičitého písku, který se používal k výrobě glazur a čisticích prostředků. Provoz Šamotka se zaměřoval na výrobu průmyslových dlaždic deskovitého tvaru. Ty získávaly odbyt pro výstavbu průmyslových podlah vystavených vysokému mechanickému namáhání a působení chemických prostředků. Z technického hlediska byl střep dlaždic hutný a skýtal hnědou až hnědožlutou barvu. Dále se zde produkoval výrobek, který byl důležitý pro samotné Chlumčanské keramické závody. Jednalo se o šamotová pouzdra, která sloužila jako pomůcky k uložení glazovaných dlaždic, obkládaček a keramické mozaiky na tunelové vozy. Tato pouzdra byla užitečná pro svou zvýšenou odolnost proti změnám teplot. Jejich maximální teplotní zátěž umožňovala až 1150 stupňů Celsia.

Další výrobky vycházely z provozu Mikrovna Chlumčany. Ta se zabývala výrobou mikroporézní keramiky, která se uplatňovala v chemickém průmyslu při cyklické konverzi zemního plynu vodní parou. Tato keramika byla schopná vydržet výkyvy teplot mezi plus 1000 stupňů Celsia a minus 200 stupňů Celsia. Dalším výrobkem, který vycházel z tohoto provozu, byla keramická drť. Ta se ve spojení se syntetickou pryskyřicí využívala k přípravě tenkovrstvých stříkaných omítek, které se vyráběly v devíti barvách. Nakonec se zde vyráběl ještě mikrotmel, který našel uplatnění v mnoha odvětvích, například v chemickém, potravinářském nebo zemědělském průmyslu.

Závod Poběžovice patřící pod národní podnik Chlumčanské keramické závody byl tehdy jediným výrobcem a dodavatelem mletého živce v Československu. Prováděl jeho těžbu i úpravu. Těžba živcové suroviny se prováděla povrchovým způsobem v lokalitách Mračnice, Ždanov a Otov-východ II. ve výši cca 11 000 tun ročně. V roce 1988 se ještě výhledově počítalo s otevřením ložiska Luženičky pod vrchem Baldov. Vlastní úprava a mletí živců v celkovém ročním objemu 44 000 tun se provádělo v úpravárnách v Poběžovicích a Meclově. Pro Meclov byla také charakteristická výroba omítkové slídy. Jednalo se o ustálenou vodní suspenzi mleté slídy a dalších surovin. Tato suspenze mleté slídy sloužila ke zdobení malby vnitřních omítkových stěn, jak zděných a betonových, tak i dřevěných. Po jejím zaschnutí vytvářela tenkou perleťovou lesklou vrstvu. Co se týče mletého živce, hotový produkt se expandoval v papírových pytlích, kontejnerech, případně v cisternových železničních vagonech. Kromě mletých živců se závod již dlouhá léta zabýval výrobou tekutého hedvábného lesku. Tento výrobek byl určen pro malířské účely a ročně se do obchodní sítě dodával až 1 milion lahví tohoto produktu. Od roku 1985 závod ještě k výrobě přidal produkci vápencových plniv jako komponent pro plasty, barvy a laky. Jednalo se o jemně mletý, ostře tříděný a povrchově upravený vápenec. Kvůli velké prašnosti jak při mletí, tak při dopravě v dopravnících, plnění

do pytlů a expedici živce, se stalo z tohoto provozu rizikové pracoviště. Provoz se také technologicky rozvíjel. V roce 1978 získal závod úpravářenskou linku pro zpracování živce.⁸⁸

Z dalšího pobočného závodu, který se nacházel ve Staňkově, vycházela chemická stavební keramika a formovací hmoty, které byly schopné odolat nepříznivých klimatickým podmínkám a silným vlivům koroze. Důležitým výrobkem charakteristickým pro tento závod byla kaselská hněď. Program výroby kaselské hnědi byl roku 1964 přesunut ze Spolku pro chemickou a hutní výrobu n. p. v Ústí nad Labem do staňkovské pobočky Chlumčanských keramických závodů n. p. Tehdy došlo k bezplatnému převodu receptur, technologických postupů a všech dalších podkladů potřebných pro úspěšnou a bezpečnou výrobu a také veškerých písemných upozornění týkajících se bezpečnosti práce při výrobě kaselské hnědi. Chlumčanské keramické závody získaly od Spolku i potřebné výrobní stroje, mezi které patřil například elektrický kladkostroj, kamenné mlýny včetně zásobníků pohonů, vozíky na surovinu, podávací šnek a sušárna.⁸⁹ Dle smlouvy měl pak Spolek v průběhu prvních šesti měsíců poskytovat závodům v Chlumčanech veškeré potřebné technické informace, o které si pracovníci při výrobě kaselské hnědi požádají. Pro lepší spolupráci měli být zaměstnanci Spolku dokonce přítomni ve staňkovském závodě na náklady chlumčanského podniku.⁹⁰ Kaselská hněď je pigment z mleté hlíny, který má po smíchání s olejem tmavě hnědý odstín.

Dalším staňkovským výrobkem pak byla tenkostěnná glazovaná keramická mozaika, která se uplatňovala při obkládání vnějších i vnitřních stěn budov. Sloužila nejen jako jejich dekorační prvek, ale i jako jejich ochrana před povětrnostními vlivy. V roce 1973 se závod dočkal otevření linky na glazovanou mozaiku s kapacitou 360 tisíc metrů čtverečních za rok.⁹¹

4.4 Produkty

Chlumčanské keramické závody, n. p. se zabývaly výrobou dlaždic, šamotu, dusacích hmot, chemické kameniny, mikroporézní keramiky, plaveného kaolinu, okrů a zemitých barev. Hlavním specifíkem závodu byla výroba dlaždic a obkládaček, které byly vyhledávané i v zahraničí. V šedesátých letech se zde nacházela továrna na žáruvzdorné šamotové a dinasové zboží, továrna na kameninové dlaždice, dále pak plavárna kaolinu a třídírna křemičitého písku

---

⁸⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, Chlumčany 1945-1992. Inventář: EL NAD č.: 10916, APOD.: 666. I. *Vývoj původce archivního fondu*, s. 8.

⁸⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 71, sign. *Převod výrobního programu kaselské hnědi od Spolku pro chemickou a hutní výrobu n. p. Ústí nad Labem do CHKZ závod Staňkov 1968-1969*, Dohoda o převodu výrobního programu kaselské hnědi, s. 1.

⁹⁰ Tamtéž, s. 2.

⁹¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, Chlumčany 1945-1992. Inventář: EL NAD č.: 10916, APOD.: 666. I. *Vývoj původce archivního fondu*, s. 8.

a továrna na vápenopískové cihly. Kaolin se těžil a následně plavil a dále zpracovával přímo v blízkosti samotného závodu. Podobně to bylo s těžbou a zpracováním okrů. Při jihozápadním okraji plzeňské oblasti ležel přidružený závod ve Staňkově, který produkoval především šamotové výrobky. Chlumčanské keramické závody měly v Poběžovicích ještě svůj těžební a úpravárenský závod. Závody spolupracovaly jak s těmi hornobřízskými, tak i s dalšími podniky mimo kraj. Dle archivních dokumentů od 60. let 20. století keramické závody produkovaly tyto výrobky:

- *Hedvábný lesk*: sloužil jako dekorační prostředek pro malíře pokojů a pro výrobu tužek.⁹² V současnosti se v malířství stále využívá, ale v chlumčanských závodech již produkován není. Pomocí dekoračních válečků se z něj vytváří reflexní efekty na stěnách v interiérech.⁹³
- *Chemická stavební kamenina*: byla určena pro vyzdívky v papírenském a chemickém průmyslu a pro obklady stěn a podlah. Z této kameniny se stále vytvářejí různé prvky do průmyslových provozů, přičemž se jedná především o hutnictví, papírenství, potravinářství, textilnictví a chemický průmysl. Materiál je chemicky i mechanicky odolný.⁹⁴
- *Keramické dlaždice*: byly určeny pro bytovou a průmyslovou dlažbu. V šedesátých letech jich 40,7 % putovalo do západních zemí. V současné době se dlaždice v chlumčanském závodě neprodukuje.
- *Malířská hlinka*: se používala do malířských barev.⁹⁵
- *Mikroporézní keramika*: sloužila pro provzdušňovací účely, pro dopravu sypkých hmot čerpením, k filtraci tekutin a plynů, k proplynovacím účelům v chemickém a potravinářském průmyslu, pro povrchové spalování a pro výrobu léčiv. Výroba tehdy kryla veškerou domácí potřebu mikroporézní keramiky. Dříve, před zavedením její výroby roku 1958, se dovážela z Německé spolkové republiky.
- *Plavený kaolin*: představoval jednu z výchozích surovin pro výrobu dlaždic, porcelánu, obkládaček a šamotu. Například roku 1962 bylo k exportu určeno 30 % zboží.

---

⁹² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 3, sign. *Doklady o činnosti odborných komisí – antiimportní, kárná, odborná, pro náhradu škod, pro pracovní spory, protiprašná, prověřková, realizační, stabilizační, stavební, technická, výtvarná 1947–1988*, Odůvodnění návrhu, s. 2.

⁹³ *Tekutý hedvábný lesk*. In: Express color. [online]. [cit. 13. 3. 2023] Dostupné z URL: <<https://www.express-color.cz/products/tekuty-hedvabny-lesk-bily-500g/>>

⁹⁴ *Kamenina ve stavebnictví*. In: Bydelko.cz: magazín zaměřený na bydlení. [online]. [cit. 13. 3. 2023] Dostupné z URL: <<https://bydelko.cz/nezarazeno/kamenina-ve-stavebnictvi/>>

⁹⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 3, Sign.: *Doklady o činnosti odborných komisí – antiimportní, kárná, odborná, pro náhradu škod, pro pracovní spory, protiprašná, prověřková, realizační, stabilizační, stavební, technická, výtvarná. 1947–1988*. Odůvodnění návrhu, s. 1.

- *Pórovinové a slinuté obkládačky*: jsou keramická staviva pórovinového nebo hutného střepu. Na lícni straně mohou, ale i nemusí být opatřena glazurou. Rub je pak zdrsnělý. Obkládačky se využívají k obkladu zdiva venku i uvnitř budov. Pro vnitřní prostory se používají pórovinové obkládačky. Hutné neboli slinuté obkládačky pak slouží k vnějším obkladům a jejich specifikem je to, že musí být mrazuvzdorné.
- *Zemité barvy*: se používaly k výrobě olejových, vápenných a křídových barev, také barev do cementů, smaltů, umělých omítek, barev do glazur a skla, na umělé hmoty, kůži atp. Jejich zpracování Chlumčanské keramické závody zahájily už v roce 1959.
- *Žáruvzdorný materiál – šamot, dinas*: jednalo se a v současnosti stále jedná o výrobky, které jsou vytvářené tak, aby odolávaly určitým vlivům. Jsou vyhledávány v hutnickém průmyslu na vyzdívkách tavicích pecí, v nichž dochází ke kyselé reakci. Tento materiál musí být dostatečně odolný vůči teplotě nad 1580 stupňů Celsia ⁹⁶ jakožto bodu samovolného tání. Dále by měly snášet prudké změny teplot, být odolné vůči chemickému působení látek, které se v hutnickém průmyslu používají a měly by odolávat vlivu par a plynů, jež se tvoří při spalování. Žádané byly žáruvzdorné jíly a jílovce.
- *Živec*: se využíval jako základní materiál sloužící k výrobě technického a užitkového porcelánu a pro výrobu glazur, skla a smaltů.

Velký vývoz měla stavební keramika, naopak menší vývoz měly žáruvzdorné výrobky šamot a dinas, technická, hospodářská a kyselinovzdorná kamenina byla určena především pro domácí spotřebu.

5 Zaměstnanci a jejich sociální zabezpečení

5.1 Pracovní zařazení organizačních zaměstnanců

5.1.1 Podnikový ředitel

Chlumčanské keramické závody disponovaly rozsáhlým množstvím pracovních pozic, mezi nimiž byla poměrně složitá hierarchie. Nejvyšší postavení v chlumčanském podniku měl podnikový ředitel. Mezi léty 1950-1953 získal tuto pozici Jan Čeněk, po něm nastoupil a pozici držel do roku 1961 Jan Levora, zbytek šedesátých let byl chlumčanský podnik řízen Ivanem Bizubem, po něm nastoupil Václav Sladký, který stál v čele podniku od roku 1970 po dalších čtrnáct let. Po něm převzal vedení podniku do roku 1990 Ing. Josef Chvátal, který byl zároveň

---

⁹⁶ Samotný minerál kaolinit má žáruvzdornost 1790 °C. Zdroj: HAVLÍČEK, Emil. *Průmyslová technologie: spotřební průmysl*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, s. 286.

i ředitelem koncernového podniku. Když se chlumčanský závod stal státním podnikem, zastával místo ředitele Ing. Jaroslav Pěnička do roku 1992, který přešel jako ředitel i do akciové společnosti.⁹⁷

Podnikový ředitel byl ještě podřízen řediteli Oborového sdružení národních podniků pro výrobu keramiky a keramických surovin v Praze – Hlubočepch, později se jednalo o generálního ředitele. On, ani jiná organizace nesměla zasahovat do chodu podniku bez vědomí podnikového ředitele. Maximálně v neodkladných a zcela výjimečných případech měl právo vyjednávat za ředitele podniku, přičemž jej ale o změnách a rozhodnutích musel informovat.⁹⁸ Jeho povinností bylo řídit veškerou činnost v národním podniku, jednat jeho jménem a být osobně zodpovědný za jeho veškerou činnost. Navenek zastupoval podnik a byl zmocněn ke všem soudním i mimosoudním právním jednáním, která souvisela s provozem podniku. Odpovídal za návrh a přípravu podnikového plánu. Rozhodoval o prostředcích a způsobech plnění podnikového plánu. Ve spolupráci se závodní odborovou skupinou ROH pečoval o to, aby byli zaměstnanci seznámeni s výrobním programem podniku. Dohlížel na ostatní podřízené funkce v podniku. Mezi povinnosti podnikového ředitele dále patřilo stanovování podnikových směrnic a zásady vnitřní organizace Chlumčanských keramických závodů. V rámci této povinnosti bylo třeba organizovat práci v podniku tak, aby každému byly úkoly stanoveny přesně a včas. Dbal o to, aby byla zajištěna absolutní výrobní kapacita každého stroje a celého výrobního zařízení.

Z hlediska ideologického zaměření podniku musel podporovat všechny druhy i formy socialistického soutěžení. Pokud se objevily nové zlepšovací návrhy na výrobu, bylo jeho úkolem, aby se v podniku co nejrychleji zavedly na všechna pracoviště, dílny a závody. Co se týče podřízených zaměstnanců, přímo pod pravomoc podnikového ředitele spadalo jmenování vedoucího výroby a podnikového hospodáře za souhlasu generálního ředitele. Taktéž jmenoval vedoucí podnikové kontroly na návrh podnikového hospodáře a všechny vedoucí organizačních útvarů v Chlumčanských keramických závodech. Dále rozhodoval o přijímání, zařazování, přemísťování a propouštění ostatních zaměstnanců se souhlasem závodní rady a samozřejmě v nejužší spolupráci s kádrovým vedoucím. Mezi jeho další povinnosti například patřilo provádění naborů pracovních sil, poučování nových zaměstnanců o hospodářském významu podniku anebo péče o výstavbu a údržbu hygienických, sociálních a rekreačních zařízení pro

---

⁹⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, Chlumčany 1945-1992. Inventář: EL NAD č.: 10916, APOD.: 666. I. Vývoj původce archivního fondu, s. 6.

⁹⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, A) Společná ustanovení, 15. Povinnosti, práva a odpovědnost vedoucích, Podnikový ředitel.

zaměstnance.⁹⁹ Úkoly podniku plnil kolektiv jeho pracovníků a jeho přímými podřízenými byli náměstci, ředitelé jednotlivých závodů a vedoucí výroby.

5. 1. 2 Úsek podnikového ředitele

V úseku podnikového ředitele se nacházel sekretariát. Ten plnil veškerou sekretariátní administrativní činnost, včetně telefonického styku a organizace návštěv. Sledoval zajišťování a plnění jmenovitých úkolů uložených podnikovému řediteli příkazy nebo rozhodnutími generálního ředitele, usnesením ředitelské rady oboru a rozpisem hlavních úkolů.¹⁰⁰ Mezi zaměstnance sekretariátu, které měl ředitel v případě potřeby ihned k dispozici, patřila pozice sekretářky. Ta vedla sekretariát a vyřizovala veškeré písemné práce podnikového ředitele. Také organizovala přípravu porad a zapisovala průběh jednání. Prováděla třídění pošty a evidovala lhůty. Pokud jde o samotné přijímání, rozdělování a odesílání pošty, tak tuto práci měl na starost spisový manipulát. Dále byl na podnikovém ředitelství k dispozici telefonista. Ten obsluhoval telefonní ústřednu a zařizoval objednávání telefonních rozhovorů. O vyřizování osobní agendy spojené s přijímáním, přemísťováním a propouštěním pracovníků podniku se staral podnikový osobní referent. Vedl i ústřední osobní evidenci, sledoval absenci a pohyb pracovníků a sestavoval výkazy. Vedoucí péče o zaměstnance zase sestavoval plán sociálních a zdravotních služeb, pečoval o sociální otázky zaměstnanců a zajišťoval v tomto směru plnění podnikových závazků vůči zaměstnancům.¹⁰¹

Mezi další úseky, které se nacházely v podnikovém ředitelství, patřil útvar podnikové kontroly. Byl řízen hlavním kontrolorem podniku a měl především za úkol sledovat a kontrolovat plnění plánů uložených podniku právními předpisy, vládou Československé socialistické republiky, příkazy a rozhodnutími generálního a podnikového ředitele. Pokud měli zaměstnanci nějaké stížnosti a námítky k práci, mohli se s nimi obracet přímo na tento úsek, jelikož se zde organizovalo i prošetřování stížností, oznámení a podnětů pracujících. Zaměstnanci tohoto úseku pak hledali příčiny stížností a navrhovali jejich nápravu.¹⁰² Ve všech

---

⁹⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Jan Čeněk: organizační začlenění zaměstnance.

¹⁰⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku, Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Sekretariát podnikového ředitele, s. 4.

¹⁰¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Hlavní úkoly pracovníků podnikového ředitelství, s. 10.

¹⁰² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku, Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Útvar podnikové kontroly, s. 5.

právních věcech se mohl ředitel podniku obracet na útvar právní, který organizoval, řídil a prováděl právní úkony ve všech úsecích činnosti podniku. V Chlumčanských keramických závodech, n. p. existoval i útvar obrany. Zaměstnanci plnili úkoly na úseku obrany státu, civilní obrany a ostrahy národního majetku a měli také chránit utajované skutečnosti v rámci podniku.¹⁰³ Kontrolu výpočetní techniky provádělo výpočetní středisko, jež zabezpečovalo i programátorskou přípravu pro chod výpočetní techniky a údržbu programů. Pod ředitelství podniku spadal dále útvar řízení a kontroly jakosti a podniková laboratoř. V té probíhaly nejen zkoušky jakosti výrobků podniku, ale i surovin a materiálů používaných k jejich výrobě. Zaměstnanci laboratoře taktéž prováděli kontrolu pracovního prostředí, když pravidelně měřili prašnost na jednotlivých úsecích výroby.¹⁰⁴

5. 1. 3 Náměstci podnikového ředitele

Pod ředitelem podniku se v pracovní hierarchii nacházeli jeho náměstci. Zpočátku byli tři, jeden pro úsek ekonomický, druhý pro úsek technický a třetí pro úsek výrobní. Platil mezi nimi ještě takový systém, že prvním a nejdůležitějším náměstkem z těchto tří byl ten ekonomický, pak v pořadí za ním výrobní, a nakonec náměstek technický.¹⁰⁵ V organizačním řádu podniku z roku 1977 je zjevné, že existoval i čtvrtý náměstek, jehož funkce se zaměřovala na obchod.¹⁰⁶ V osmdesátých letech ještě vznikla funkce náměstka pro kádrovou a personální péči.¹⁰⁷ Náměstci ředitele podniku odpovídali za činnost a plnění úkolů jimi vedených pracovních úseků a spolupracovali mezi sebou tak, aby fungoval komplexně celý závod. Odvolával je a jmenoval ředitel podniku. V případě, že nebyl ředitel přítomen, měli jeho náměstci pravomoc jej zastupovat a jednat v plném rozsahu jeho práv, povinností a odpovědnosti.¹⁰⁸ Ekonomický náměstek prostřednictvím vedoucích podřízených útvarů

---

¹⁰³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku, Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Útvar obrany, s. 5.

¹⁰⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku. Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Podniková laboratoř, s. 7.

¹⁰⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Organizační řád, III. Ředitel a pracovníci podniku, s. 2.

¹⁰⁶ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád, Chlumčanské keramické závody, národní podnik Chlumčany, leden 1977, Článek 9, Statutární orgán podniku, s. 2.

¹⁰⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád podniku 1984*, Úsek kádrového a personálního náměstka, s. 8.

¹⁰⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Organizační řád, III. Ředitel a pracovníci podniku, s. 2.

organizoval, řídil a zajišťoval správnou funkci technicko-ekonomického plánování, financování a národohospodářské evidence podniku.

Organizace a výrobní činnost podniku spadala do kompetencí výrobního náměstka. Ten ještě zajišťoval kvantitativní a kvalitativní dosahování plánu výroby a plánu vlastních nákladů.¹⁰⁹ Spadal pod něj útvar řízení výroby a také pak útvar energetiky a ochrany přírodního a pracovního prostředí. Ten sledoval spotřebu jednotlivých druhů energií a paliv. Zaměstnanci tohoto úseku se snažili vymýšlet plány na snižování energetické náročnosti výroby.¹¹⁰ O výrobní receptury a technické postupy se staral útvar technické přípravy výroby. Měl provádět aktualizace receptur nebo případně do výroby zařazovat jejich alternativy. Pečoval také o dodržování technologické úrovně a o celkový rozvoj výrobních technologií. Projednávaly se zde z technologického hlediska patenty a zlepšovací návrhy, které měly usnadnit výrobu. Ve spolupráci s laboratorii pak pracovníci technické přípravy výroby sledovali jakost výrobků a přinášeli návrhy na zlepšení celkové kvality produkce.¹¹¹ V úseku výroby je možno, kromě již zmiňovaného výrobního náměstka, jmenovat například výrobního inspektora těžeben, který měl zajišťovat plán výroby. Dále pak podnikového bezpečnostního technika, jenž organizoval preventivní péči úrazové zábrany, kontroloval dodržování bezpečnostních předpisů, upozorňoval na závady a nařizoval jejich odstranění a celkově byl odpovědný za bezpečnost práce v celém podniku. Působil zde samostatný geolog, jehož úkolem bylo provádění geologických průzkumů určité územní oblasti a mapování geologických ložisek. Geologicky popisoval a vyhodnocoval podzemní důlní práce, navrhoval sondážní práce a petrografické rozbory hornin.¹¹² Pokud došlo k uzavření některého ložiska, staral se i o jeho následnou rekultivaci.

Úkolem technického náměstka bylo řízení výrobně technického úseku podniku. Zodpovídal podnikovému řediteli za operativní řízení a koordinaci výroby provozů. Zpracovával také dlouhodobou koncepci rozvoje podniku a rozpracovával technickou politiku podniku na danou pětiletku. Technickému náměstkovi byli přímo podřízeni vedoucí provozu

---

¹⁰⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Hlavní úkoly pracovníků podnikového ředitelství, s. 11.

¹¹⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku, Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Útvar energetiky a ochrany životního a pracovního prostředí, s. 11.

¹¹¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku, Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Útvar technické přípravy výroby, s. 16.

¹¹² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Organizační řád, Hlavní úkoly pracovníků výrobního úseku, s. 23.

těchto úseků Chlumčanských keramických závodů: výroba kameninových dlaždic, žáruvzdorná výroba, těžba a úprava keramických surovin, výroba mikroporézní keramiky a ústřední dílny. Dalšími přímými podřízenými byli vedoucí oddělení technického rozvoje, oddělení technologií, investiční výstavby a dopravy. Dále do kompetencí náměstka spadala výroba chemické kameniny ve Staňkově a těžba a úprava živce a živcových pegmatitů v Poběžovicích. Nakonec ještě pod něj spadali hlavní mechanik, hlavní energetik, samostatní referenti socialistické soutěže a geologie.¹¹³ V rámci podnikových úseků, patřila do kompetencí technického náměstka výzkumně vývojová základna. Ta zajišťovala a prováděla vlastní výzkumně-vývojové řešení výrobků z technického a konstrukčního hlediska. Zaměstnanci tohoto úseku prováděli ověřovací provozy, kde sledovali užití nových technologií. Vyráběli prototypové mechanismy a automaty.¹¹⁴ Dalším úsekem byl útvar racionalizace výroby a práce. Pojem racionalizace výroby představuje snahu o její neustálé zdokonalování. Útvar měl tedy za úkol přicházet s novými nápady a inovacemi do výroby. Hodnotil také nové poznatky a zkušenosti, které si přiváželi zaměstnanci podniku ze zahraničních cest nebo z návštěv sesterských podniků v Československé socialistické republice.¹¹⁵ Posledním úsekem spadajícím pod technického náměstka byl útvar investic.

S činností náměstka pro kádrovou a personální práci souvisely útvary kádrové práce, výchovy a vzdělání a také útvar personálního a sociálního rozvoje. První zmiňovaný útvar se staral o růst politické a odborné úrovně zaměstnanců podniku. Zajišťoval zvyšování jejich odborné kvalifikace, školení a doškolování dle potřeb hospodářských a výrobních činností. Také se staral o výchovu dorostu podle vývojových potřeb podniku a organizoval činnost středního odborného učiliště a střediska praktické výuky učňů v Horní Bříze. Celkově také poskytoval poradenskou činnost středním a vysokým školám ohledně zlepšování kvalifikační struktury organizace. Pracovníci útvaru také zajišťovali provádění školení všech zaměstnanců podniku a přezkušovali je ze znalostí z bezpečnosti práce.¹¹⁶ Druhý zmiňovaný útvar, tedy útvar personálního a sociálního rozvoje, řídil a zabezpečoval komplexní rozvoj péče o pracující

---

¹¹³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Organizační řád, V. vnitřní organizace podniku, s. 5.

¹¹⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku, Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Výzkumně vývojová základna, s. 11.

¹¹⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku, Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Útvar racionalizace výroby a práce, s. 11.

¹¹⁶ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku. Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Útvar kádrové práce, výchovy a vzdělání, s. 8.

podniku. Pokud měl být nějaký mimořádně aktivní a iniciativní pracovník odměněn, byl to právě tento útvar, který o těchto odměnách a oceněních rozhodoval a udílel je. Sledoval také životní jubilea zaměstnanců, rozhodoval o udílení čestných titulů, státních, resortních, oborových a podnikových vyznamenání. Ve spolupráci s ekonomickým úsekem měl pak na starosti agendu sociálního a důchodového zabezpečení pro všechny kategorie pracovníků chlumčanských závodů, včetně zaměstnaneckých důchodců, invalidních důchodců a pracovníků se změněnou pracovní schopností.¹¹⁷

5. 1. 4 Vedoucí výroby

Důležitou pracovní funkci zastávali vedoucí výroby. Podle vypracovaného organizačního schématu zastával tento zaměstnanec ještě kromě této funkce i pozici technického vedoucího. Dle dokumentace mu byl nadřazen přímo podnikový ředitel a vedoucí výroby byl jeho prvním zástupcem. Vedoucí výroby měl na starost řízení výroby a odpovídal za přípravu a provádění všech plánů, které se výroby týkaly. Jeho úkolem bylo sledovat odbyty výrobků na trhu a podle toho vyrábět jejich množství, aby se na skladu zbytečně nehromadily. Měl na starosti přípravu výroby, účelný a plynulý pohyb materiálu a odpovídal za správnou kvalitu výrobků. Co se týče personálního obsazení výroby, prováděl rozvrhování jednotlivých zaměstnanců na směny. Určoval také jejich mzdy, jejichž výše se řídila státní mzdovou politikou. Spolu s vedoucím provozu se účastnil výběru a odborného školení mistrů. Z pozice technického vedoucího odpovídal za technickou organizaci výroby. Byl zodpovědný za řádnou údržbu strojů a jiných prostředků potřebných k provozu. Vyhledával technicky nejdokonalejší výrobní postupy a dbal o stálé zlepšování konstrukce, materiálového složení a jakosti výrobků. Při této činnosti se vedoucí výroby mohl inspirovat v jiných podnicích ve stejném nebo příbuzném oboru a také sledoval vývoj výrobních metod ve světě. Další jeho povinností bylo provádět veškerá opatření na ochranu zdraví zaměstnanců a zodpovídat za jejich bezpečnost. Z hlediska podpory státní ideologie měl napomáhat rozvoji všech forem socialistického soutěžení, přičemž se jednalo především o údernictví a zlepšovatelská hnutí.¹¹⁸ Vedoucí výroby

---

¹¹⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*, Organizační řád podniku, Funkce a pracovní činnosti organizačních míst n. p. CHKZ, Útvar personálního a sociálního rozvoje, s. 9.

¹¹⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Jaroslav Prusík: organizační začlenění zaměstnance.

byl bezprostředně nadřízen vedoucímu výroby šamotu a dinasu, tedy žáruvzdorných výrobků, přičemž tato pozice měla podobné povinnosti jako funkce vedoucího výroby.¹¹⁹

5. 1. 5 Příklady dalších pracovních pozic

Z oblasti provozů a závodů je nutno zmínit pozici plánovače provozovny, který sestavoval, projednával a kontroloval její výrobní plán. Za ním následoval samostatný normovač závodu a provozu. Jeho starostí bylo na podkladě snímku pracovního dne a průběhu práce vyhodnocovat a vypracovávat výkonové normy práce, které zaváděl a prověřoval. Mzdy pracovníků zajišťovali evidentní mezd. Ti vyhotovovali výplaty pro zaměstnance, vedli agendu národního pojištění a vypracovávali příslušná hlášení.¹²⁰ Výrobní výkresy a další konstrukční podklady sestav strojního zařízení vypracovával konstruktér. Technologii výroby zase ovládal samostatný technolog a technický kontrolor, jehož prací bylo v obtížných a technologicky náročných úsecích určovat technologii pro různé formy a etapy výroby. Odpovídal také za technickou dokumentaci výrobků, za jejich jakost a kompletnost.¹²¹

Podobnou funkci zastával vedoucí technické kontroly závodu, který odpovídal za jakost a kompletnost dodaného materiálu, polotovarů a výrobků a za jejich technickou dokumentaci. Prováděl řádnou technickou kontrolu ve všech stupních výroby. Pak zde působil ještě technický kontrolor. K jeho úkolům patřila kontrola polotovarů a výrobků během jejich výrobního procesu a po jeho skončení. K porovnávání využíval státní normy, výkresy a technologické postupy. Prováděl opatření vedoucí k zamezení tvorby výrobků s kazy.¹²²

Řízení práce horníků a celkově hornického provozu po odborné stránce se věnoval naddůlní. Byl odpovědným představitelem hornického provozu vůči dohledacím úřadům a řídil také práci podřízených důlních. Ti řídili provoz hornických prací ve svěřeném úseku. Měli také zajišťovat pracoviště z bezpečnostního hlediska. Pokud jde o správu dílen, tu měl na starosti vrchní mistr.¹²³ Jejich podřízenými byli vždy mistři, kteří měli na starosti jednotlivé úseky výroby. O šetrné hospodaření s energiemi a o správný chod strojů v Chlumčanských

---

¹¹⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, František Haškovec: organizační začlenění zaměstnance.

¹²⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Organizační řád, Hlavní úkoly pracovníků provozů a závodů, s. 32.

¹²¹ Tamtéž, s. 33.

¹²² Tamtéž, s. 34.

¹²³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Organizační řád, Hlavní úkoly pracovníků a provozů závodů, s. 34.

keramických závodech se staral mechanik a energetik závodu. Prováděl pravidelné prohlídky strojů a zajišťoval udržování strojního zařízení. Jeho úkolem bylo také vypracovávat lhůtové plány prohlídek a oprav strojů. Co se týče hospodaření s energiemi, řídil se pokyny hlavního energetika. V rámci toho prováděl kontrolní měření a odstraňoval závady.¹²⁴

Odpovědnost za zásobování materiálem, za skladování a odbyt produktů měli zásobovači, odbytáři, skladníci a expedienti. Každý úsek výroby měl svého zásobovače, který sestavoval plán hmotného zásobování, prováděl nákup materiálu a ukládal jej do skladu. Samostatně prováděl i jednání s dodavateli. Styk s odběrateli měl ale i odbytář, jenž evidoval a vyřizoval všechny poptávky, uzavíral odbytové hospodářské smlouvy a kontroloval jejich plnění. Pečoval o kompletnost a včasnost odeslaných zakázek, vedl evidenci došlých reklamací a penalizační agendu. Za skladování produktů a celkově materiálu používaného k jejich výrobě nesl odpovědnost vedoucí skladu. Pečoval o účelné, přehledné a bezpečné skladování materiálu s ohledem na jeho vlastnosti a platné předpisy. Také odpovídal za stav skladu, vedl potřebnou evidenci, vypracovával podklady pro statistické výkazy a v podniku předepsaných lhůtách prováděl inventuru.¹²⁵

5.2 Podmínky práce

Chlumčanské keramické závody vydávaly dokument s názvem Komplexní péče o pracovníky. Byl vždy vypracován na celé čtyři roky, ale každým rokem se ještě upravoval a upřesňoval v kolektivní smlouvě a ve zvláštních úkolech podniku. Podnik pravidelně kontroloval zajišťování bezpečnosti práce. Udržoval technická zařízení a vybavení pracovišť v hygienicky vyhovujícím stavu, což znamenalo především snižování prašnosti a hlučnosti. Zvláštní pozornost byla věnována otázkám manipulace s materiálem, kde podle tehdejších rozborů docházelo k největší četnosti úrazů.¹²⁶

5.2.1 Bezpečnost práce

Bezpečnost práce na pracovišti byla zajišťována mnoha způsoby, záleželo na konkrétním druhu provozu. Zaměstnanci v prašném prostředí nosili respirátory, pakliže se ještě navíc jednalo o uzavřenou místnost, tak v ní bylo nainstalováno odvětrávací zařízení. Mezi další

---

¹²⁴ Tamtéž, s. 36.

¹²⁵ Tamtéž, s. 35.

¹²⁶ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi. Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí – sociální program na léta 1973–1980 (1946–1973)*, Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program 1973–1980, Program komplexní péče o pracující.

ochranné pomůcky patřily kožené rukavice, na které si však pracovníci stěžovali kvůli nevyhovujícímu tvaru a nekvalitnímu provedení, takže měly nízkou životnost. Nosila se také pracovní ochranná obuv, která byla silně vyztužená a předcházela tak poranění nohou v případě pádu těžkého předmětu.¹²⁷ Na rozvíjení a prohlubování všestranné péče, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci se podíleli referenti v oblasti BOZ, pracovníci osobního oddělení, odborní pracovníci z oblasti vzdělávání, péče o pracující a závodní lékař. Tito pracovníci vedle periodických prací směřujících k přípravě pracujících, ochraně a bezpečnosti jejich zdraví, museli ještě dále týmově zpracovávat komplexní návrhy rozvoje péče o ochranu zdraví při práci, která bude výchozím podkladem pro roční plány podniku.¹²⁸ Pokud jde o požární ochranu, Chlumčanské keramické závody disponovaly v roce 1977 požární jednotkou vybavenou vozidlem CAS 25 a terénním vozidlem ARO 240. K témuž roku bylo provedeno školení požární ochrany v plném rozsahu a požární jednotka se navíc rozšířila o jedno družstvo.¹²⁹

Před odchodem na pracoviště bylo provedeno školení BOZ. Jeho propagace byla zajišťována pomocí plakátů dodávaných do podniku a také vlastními náměty referentů na vývěsce určené pro BOZ a v nástěnných novinách. Při předání pracovníka osobním oddělením příslušnému pracovišti – mistrovi, musel seznámit pracovníka s technologickým a pracovním postupem a s bezpečnostními předpisy na jeho pracovišti a v jeho blízkém okolí. Mistr oddělení pak tuto instruktáž zaznamenal do předepsaného záznamníku vstupních instruktáží. Povinností mistra podle předepsané kvalifikace bylo přihlásit zaměstnance na periodické školení BOZ, a to kádrovému a personálnímu útvaru podniku. Zaměstnanec byl pak povinen se podrobovat periodickým prohlídkám předepsaným pro příslušná pracoviště u závodního lékaře nebo na jeho doporučení i u jiných odborných lékařů. Pro mistrovské ovládnutí přidělené práce byl pak zaměstnanec povinen absolvovat školení a zvyšovat si kvalifikaci.¹³⁰

---

¹²⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi. Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí – sociální program na léta 1973–1980 (1946–1973)*, Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program 1973-1980, Program komplexní péče o pracující.

¹²⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi. Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí – sociální program na léta 1973–1980 (1946–1973)*, Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program 1973-1980, Péče, bezpečnost a ochrana zdraví při práci – osobní ochrana pracujících.

¹²⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 9.

¹³⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi. Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí – sociální program na léta 1973–1980 (1946–1973)*, Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program 1973-1980, Péče, bezpečnost a ochrana zdraví při práci – osobní ochrana pracujících.

5. 2. 2 Zaměstnanci v důchodu

Vedení Chlumčanských keramických závodů myslelo i na důchodce. Pracovníkům, kteří již získali nárok na starobní důchod, bylo nabídnuto, aby mohli zůstat v podniku a přivydělávat si peníze k důchodu. Na žádost pracujících důchodců jim podnik poskytl možnost na lázeňskou léčbu stejně jako aktivním zaměstnancům. Také se mohli stále účastnit veřejných akcí pořádaných vedením podniku a ZV ROH. Mohli se stravovat v závodní jídelně za poplatek 3,90 Kčs. Toto stravování se umožňovalo i nepracujícím důchodcům. Dále jim nebyl odepřen ani pobyt v podnikových rekreačních střediscích za stejný poplatek, jako měli zaměstnanci. U příležitosti Dne stavbařů se konalo setkání důchodců, kteří besedovali s bývalými spolupracovníky a měli možnost si prohlédnout závody. Nakonec se občerstvili a dostali od podniku upomínkový dárek. Tyto upomínkové předměty většinou vznikaly pod rukama učňů v rámci technického kroužku. Další vyžití nacházeli při různých podnikových zájezdech. Pokud jde o bydlení, zůstávali v podnikových bytech. Ten lidem v důchodu umožňoval výměnu většího bytu za menší. Větší byty se spíše přidělovaly rodinám s více dětmi.¹³¹

5. 2. 3 Péče o rodinné příslušníky zaměstnanců

Chlumčanské keramické závody se staraly také o oblast rozvíjení péče o některé skupiny pracovníků a rodinných příslušníků. Právní a osobní oddělení zaměstnancům poskytovalo poradenské služby. Na závod dojížděli i poradci, kteří poskytovali informace ohledně důchodového pojištění nebo výstavby rodinných domů. Průběžně bylo zajišťováno přeřazování těhotných žen na vhodnější a bezpečnější pracoviště. Ženám, které pečovaly o malé děti, byla umožněna úprava pracovní doby a podnik jim zajišťoval přednostní místa v mateřských školách a jeslích. V roce 1977 se provoz jeslí, mateřských škol a družin pro mládež ustálil natrvalo.¹³²

---

¹³¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Vážené a milé polské občanky! Máte zájem o zajímavou dobře placenou práci v Československu?, s. 2.

¹³¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Zpráva o plnění vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 13.

¹³² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Zpráva o plnění vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 14.

5. 2. 4 Doprava do zaměstnání

Důležité bylo také pro zaměstnance zkoordinovat autobusovou a vlakovou dopravu. Po roce 1945 byla pro lepší dostupnost zaměstnanců do práce zavedena autobusová linka. První vedla z Merklína do Dobřan a zpět. Další linka byla pak od roku 1950 k dispozici pracovníkům z Lišic a opomenuti nebyli ani lidé z Přeštic. Pokud měli pracující nějaké výtky a připomínky ohledně jejich dopravování na směny, bylo možné směřovat veškeré stížnosti vedení podniku, které bylo ochotné je s československými dopravními podniky řešit. Je patrné, že mezi nejčastější stížnosti patřil problém ohledně nedostatku místa v dopravních prostředcích. Nejhorší situace panovala na lince ČSAD Merklín – Závod Chlumčany – Dobřany, kterou zajišťovalo ředitelství v Plzni. Vedení Chlumčanského keramického závodu jej požádalo o pomoc při řešení tohoto problému. Tuto linku totiž využívali nejen zaměstnanci jejich závodu, ale také horníci ze Zbůchu, školáci dojíždějící na základní školu do Dobřan a také zaměstnanci Státní psychiatrické léčebny v Dobřanech. Tato situace se vyhroutil natolik, že na zastávce před závodem zůstávalo kolem patnácti zaměstnanců, kteří se do autobusu již nevešli. Kompromisem mělo být rozdělení linky.¹³³ Vedení podniku v sedmdesátých letech vynaložilo úsilí, aby veřejná doprava ČSAD a ČSD zajišťovala dopravu pracovníků chlumčanských závodů tak, aby ztráty způsobené čekáním na dopravní prostředky po pracovních směnách byly co nejmenší. Stejně tak se upravily příjezdy všech dopravních prostředků na závod, aby s nejmenší ztrátou navazovaly na začátek směn.¹³⁴ Z těch zaměstnanců, kteří dojížděli do zaměstnání veřejnou dopravou, bylo 60 % dojíždějících autobusem a 40 % pracovníků využívajících vlakové dopravy.¹³⁵

V té době také přibývalo zaměstnanců, kteří pravidelně nebo příležitostně dojížděli do zaměstnání automobilem, proto pro ně byla vybudována dvě parkoviště. První se nacházelo ihned při závodě a jeho kapacita byla poměrně malá. Proto vedení závodu přistoupilo na vybudování druhého parkoviště za bytovými jednotkami proti vrátnici. Zabralo pás lesní

---

¹³³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Doprava zaměstnanců do zaměstnání (mj. zřízení čekárny v žel. Stanici, připomínky k jízdám ČSAD, náhrady jízdného, zavedení autobusové linky)*, Československá automobilová doprava národní podnik, Dopravní závod Klatovy: Oběžník, 1950.

¹³⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, V. Doprava pracovníků do zaměstnání, s. 58.

¹³⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*. Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, V. Doprava pracovníků do zaměstnání, s.10.

parcely o přibližně osmi metrech podél zahradního oplocení dvorků bytových jednotek, které se nacházely naproti závodu.¹³⁶ Obě zmiňovaná místa fungují jako parkoviště dodnes.

5. 2. 5 Kárná opatření

Ředitel podniku mohl po projednání se závodním výborem ROH použít proti pracovníkovi kárné opatření. Jednalo se o případy, kdy zaměstnanec porušil úmyslně nebo z nedbalosti své povinnosti. Mezi kárná opatření patřily důtky, veřejné důtky anebo převedení pracovníka na jinou práci až na dobu tří měsíců.

5. 3 Péče o zdraví

Péče o zdraví zaměstnanců byla svěřena podnikovému lékaři, zubnímu lékaři, odborné ženské lékařce a ostatnímu zdravotnickému personálu, který ordinoval přímo v závodě a který své zdravotnické služby poskytoval pro zaměstnance zcela zdarma.¹³⁷ Budoucí pracovníci museli nejprve absolvovat vstupní lékařskou prohlídku dle dohodnutého nástupního pracoviště. Lékař pak vydal odborné vyjádření o tom, zdali smí uchazeč žádat o práci na daném oddělení, případně doporučil umístění na jiné, vhodnější pracoviště.

Z archivních dokumentů vyplývá, že zaměstnanci byli nejvíce ohroženi silikózou vlivem prašného prostředí. Jednalo se o poškození plic způsobené vdechováním prachu obsahujícího částice oxidu křemičitého. Obecně jim bývali poškozeni především pracovníci v hornictví, kamenictví a průmyslu. Vdechovaný prach způsoboval jeho usazování v plicích, přičemž docházelo k zánětlivým procesům a ke změně struktury vazivové tkáně. Projevovala se suchým kašlem a ztíženým dýcháním.¹³⁸ Tato plicní choroba postihovala především pracovníky ve výrobě šamotu a zedníky pracující na vyzdívkách pecí. Obvodní lékař z Chlumčanských keramických závodů se ji snažil podchycovat prováděním rentgenového snímku plic, převáděním postižených pracovníků do jiného provozu a předepisováním lázeňských pobytů. V podniku byla stanovena takzvaná protiprašná komise, jež čítala šest členů. Měla za úkol provádět kontrolu pracovišť z hlediska hygieny, předepisovala nošení

---

¹³⁶ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, VII. Sociální služby, obchod a doprava.

¹³⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966-1984*, Vážené a milé polské občanky! Máte zájem o zajímavou dobře placenou práci v Československu?, s. 2.

¹³⁸ *Silikóza* | NZIP. NZIP – Národní zdravotnický informační portál [online]. [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <<https://www.nzip.cz/clanek/1122-silikoza>>

respirátorů a dle potřeby zaváděla instalaci odsávacích zařízení na prach. Zakazovala se přesčasová práce a také zaměstnávání mladistvých v prašném prostředí. Někteří nemocní, kterým nemoc způsobovala omezení pracovní schopnosti a výdělkové možnosti, pobírali invalidní důchod.¹³⁹

5.4 Stravování

Při Chlumčanských keramických závodech fungovala pro zaměstnance jídelna. O její rozvoj dbalo vedení podniku, zvyšovalo kvalitu jídel, počet jídel, možnosti výběru a kvalitu stolování. Zaměstnanci platili 13 Kčs denně za snídani, přesnídávku, oběd i večeři. V chlumčanském závodě se k roku 1977 vyvařovaly tři druhy jídel, z nichž jedno bylo nedráždivé. Vedení podniku uvažovalo, že zavede ještě jedno jídlo navíc a to takové, které by bylo vhodné pro zaměstnance se žlučnickovou dietou a redukční dietou. V závodní kuchyni se vyvařovalo dle vzorových receptur, což zaručovalo kvalitu jídla, a především jeho pestrost. V kuchyni byl k dispozici ohřívací pult, varné kotle na 150 litrů, automatická váha a cukrářská pec. Zaměstnanci měli na pracovní přestávku na jídlo vymezených patnáct minut. Tento čas se započítával do pracovní doby, tudíž nebyla potřeba si oněch patnáct minut napracovávat. Aby se zlepšila a urychlila organizace podávání jídla v závodní jídelně, zavedl podnik harmonogram patnáctiminutových intervalů pro jednotlivá oddělení výroby. Osazenstvo těchto pracovišť ve stanovené době společně odcházelo na oběd. Po uplynutí doby se vracelo zpět na své pozice a na přestávku byl puštěn další provoz. Aby byl výdej jídel co nejrychlejší, nasazovalo vedení závodní jídelny v době obědů veškerý svůj personál. Výdej pokrmů probíhal tak, že jednotliví strážníci přicházeli s táčem k výdejnímu okénku, kde jim personál kuchyně postupně, jako na běžícím pásu, vkládal na táč misku na polévku, další ji pak nalil, následně dostali kompletní příbor a talíř s hlavním jídlem.¹⁴⁰ Zaměstnanci kaolinového závodu a lidé pracující v lomu měli svou vlastní jídelnu. V roce 1977 se v podniku stravovalo průměrně 857 pracovníků, což činilo 60 % z celkového počtu zaměstnanců pracujících na ranní směně.¹⁴¹

---

¹³⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Podávání nealkoholických a alkoholických nápojů (mj. mléka proti silikóze, ovocných stříků v horkých provozech, výjimka ze zákazu čepování desetistupňového piva) 1961*, Dotazník OSKS ohledně silikózy v šamotu 8.7.1961, s. 2.

¹⁴⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Podávání nealkoholických a alkoholických nápojů (mj. mléka proti silikóze, ovocných stříků v horkých provozech, výjimka ze zákazu čepování desetistupňového piva) 1961*, Zákonná pracovní přestávka na svačinu – provádění pokynů ministra výstavby a ÚVOS zaměstnanců ve stavebním průmyslu k odstranění nedostatků a dodržování pracovní doby.

¹⁴¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 10.

V případě nápojů byly v místním kiosku podávány pouze nealkoholické nápoje. V létě byly k dispozici chlazené. V závodním podniku se točilo 7° pivo, podávala se limonáda, sladká voda a mléko. Zákaz požívání alkoholických nápojů a pořádání oslav na pracovišti byl dán vyhláškou ředitele. Zaměstnancům se nesmělo podávat desetistupňové a vícestupňové pivo, které mělo být nahrazeno jinými nealkoholickými nápoji s obsahem kofeinu nebo bylinných extraktů. Tento zákaz byl některými svačinářkami a svačináři, kteří nakupovali svačiny pro pracovníky podniku, obcházen.¹⁴² Nicméně přesto se nakonec podařilo prodej alkoholického piva vymýtít úplně. V sociálním programu pro léta 1973-1980 je uvedeno, že přímo v podniku nemají pijácké party. Mají v evidenci pouze jednoho pracovníka, který chodí pravidelně na kontrolu k závodnímu lékaři a je zařazen do kolektivu, který na něj kladně působí.¹⁴³ V roce 1977 bylo na zlepšování závodního stravování uvolněno z Fondu sociálních a kulturních potřeb 333 000 Kčs.¹⁴⁴

V provozech keramických závodů se ještě nacházely menší bufety, kde bylo možno zakoupit drobnější občerstvení nebo nápoje. Jeden takový byl například zřízen v úseku výroby dlaždic. Jednalo se o menší místnost v boční stěně třídírné dlaždic s dlaždicovou podlahou a s bílými stěnami i stropem. Nacházel se zde vodovod s umyvadlem, chladnička, dvě plechové skříňky a chladicí pult na čepování vody. Zaměstnanci si mohli posedět u dvou dřevěných stolů.¹⁴⁵

5.5 Sociální zázemí a podnikové byty

V dokumentu Dlouhodobé koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí pro léta 1973 až 1980 charakterizovalo vedení Chlumčanských keramických závodů úroveň sociálních zázemí jako vyhovující a prostorově dostatečné. Tedy až na sesterský závod v Poběžovicích, kde se tato záležitost začala v sedmdesátých letech řešit. Vzhledem k tomu, že převážná většina budov chlumčanského závodu pocházela z roku 1912, neodpovídala svou konstrukcí a vnitřním

---

¹⁴² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Podávání nealkoholických a alkoholických nápojů (mj. mléka proti silikóze, ovocných stříků v horkých provozech, výjimka ze zákazu čepování desetistupňového piva) 1961*, Zákaz prodeje desetistupňového piva v závodní jídelně a prodejně Jednoty, 29. 4. 1961.

¹⁴³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973–1980*, Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí: sociální program 1973–1980, s. 17.

¹⁴⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*, zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 10.

¹⁴⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Podávání nealkoholických a alkoholických nápojů (mj. mléka proti silikóze, ovocných stříků v horkých provozech, výjimka ze zákazu čepování desetistupňového piva) 1961*, Bufet v provozu výroby dlaždic.

uspořádáním nárokům na pracovní kulturu. Tento fakt se potvrzoval mimo jiné i tím, že většina pracujících z těchto provozů, zejména ženy, si přály pracovat v novém závodě Dlaždice II. Ten prostorem i úrovní a čistotou pracoviště odpovídal tehdejším představám pracovní kultury. Co se týče vylepšování sociálního zázemí, je z dokumentu patrné, že na to chlumčanské závody příliš financí neměly.

Dále Chlumčanské keramické závody zajišťovaly pro své zaměstnance ubytování. To se nacházelo v budově při závodech v pokojích s moderním vybavením a s elektrickým vytápěním. Ubytovna slibovala zavedenou studenou i teplou vodu, nacházely se zde společné umývárny a ostatní sociální zařízení. Za užívání těchto zařízení ubytování platili 3 Kčs denně.¹⁴⁶ Hojně také probíhala bytová výstavba. Pracovníkům závodu byly přidělovány buď podnikové byty, nebo družstevní stabilizační byty, které stavební bytové družstvo za určitý příspěvek zapůjčovalo různým organizacím. Za výstavbu družstevních bytů tedy zodpovídalo Stavební bytové družstvo, které následně připravené byty nabízelo takzvaným stabilizujícím organizacím, mezi něž patřily i Chlumčanské keramické závody. Sloužily ke stabilizaci a náboru nových pracovních sil a k tomu mělo pomáhat i přidělování bytů pracovníkům závodů. Pokud mělo stavební bytové družstvo uvolněný byt, ozvalo se doporučeným dopisem stabilizující organizaci a vyzvalo ji k navržení dalšího pracovníka pro přidělení tohoto bytu. Pokud chlumčanské keramické závody do patnácti dnů od výzvy neprojevíly o byt zájem, mohlo jej stavební bytové družstvo přidělit i jiné stabilizační organizaci. Náklady za družstevní byt pak hradil chlumčanský podnik.¹⁴⁷

Uživatelé bytů platili svému zaměstnavateli jakožto poskytovateli bytu takzvanou náhradu, která se splácela jednou měsíčně vždy za předešlý měsíc. Dále pak hradili částku za spotřebovanou elektrickou energii přímo dodavateli elektřiny. Náhrady za teplou vodu a za vytápění bytu platili dle zvláštního vyúčtování opět keramických závodům v Chlumčanech. Pokud uživatel bytu podal v podniku výpověď, ihned mu zaniklo právo využívat byt a musel jej během stanovené lhůty vrátit. Vedení podniku spolu s ROH věnovalo stálou pozornost i výstavbě nových podnikových bytových jednotek v Chlumčanech i v dalších okolních obcích. V nedalekých Dobřanech bylo zaměstnancům Chlumčanských keramických závodů k dispozici na sto osmdesát bytů. Koncem roku 1977 bylo dokončeno čtyřicet jedna podnikových bytů ve

---

¹⁴⁶ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Vážené a milé polské občanky! Máte zájem o zajímavou dobře placenou práci v Československu?, s. 2.

¹⁴⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Bytová agenda. Individuální výstavba rodinných domků, žádosti o půjčku na byt a rodinný domek, žádosti o přidělení podnikového bytu 1951–1984*, Článek 7. Přidělování uvolněných stabilizačních bytů.

Staňkově a dáno do užívání zaměstnancům keramických závodů. V Přešticích se k roku 1980 jednalo o dvacet družstevních bytů.

Probíhala i individuální výstavba rodinných domků. Ministerstvo stavebnictví Chlumčanských keramickým závodům a dalším podnikům v Československu přidělovalo kvóty na jejich výstavbu. Jednalo se především o podniky, které nejlépe splňovaly plán, plnily předepsanou akumulaci a nepřekračovaly mzdové fondy. Úkolem vedení závodu bylo zjistit, zda jsou mezi jejich zaměstnanci nositelé Řádu práce, novátoři, zlepšovatelé a vzorní pracovníci, kteří by o přiděl rodinného domku měli zájem a splňovali by finanční podmínky a záruku, že domek postaví v určitém předepsaném termínu. Vedení podniku muselo zpět na Ministerstvo stavebnictví napsat, kolik domků přidělilo, jména zaměstnanců, místo, kde budou dům stavět a přesný důvod toho, proč zrovna jim byl přidělen. Tito lidé pak museli složit částku v hodnotě 6000 Kčs. Ke každé kvótě na stavbu domu byla ještě zaslána brožura s názvem „Na pomoc individuálnímu stavebníku“. Z hlediska vzdálenosti nového domu od podniku byli lidé omezeni. Zvolené místo se mělo nacházet nejdéle jednu hodinu cesty dopravním prostředkem od Chlumčanských keramických závodů.¹⁴⁸

Individuální výstavba rodinných domků, vedle budování bytových domů, byla celonárodním programem Komunistické strany Československa. Nešlo o jednorázovou akci, nýbrž o soustavnou činnost, která lidem slibovala lepší dostupnost bydlení. Vláda ji představovala jako jednu z cest, která měla umožnit rychlejší uspokojování naléhavé poptávky pracujících po novém bydlení. Aby si lidé mohli za takovýchto podmínek nechat postavit rodinný dům, museli si většinou vzít státní půjčku. Již zmiňovaná brožura ji popisuje jako úvěr a slibuje jeho poskytování za výhodných podmínek, jak z hlediska nízké úrokové sazby, tak i z hlediska délky splatnosti. Přímoou pomoc dělníkům a zaměstnancům, kteří byli vybráni, aby si mohli postavit domek, také musela poskytovat jejich odborová organizace, tedy Revoluční odborové hnutí.¹⁴⁹ To se v každém podniku zabývalo všestrannou péčí o pracující, o jejich každodenní potřeby a o zvyšování hmotné a kulturní úrovně. Na jednotlivých závodech organizovalo pracovníky k plnění tehdejších plánů výroby, staralo se o jejich rekreaci

---

¹⁴⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Bytová agenda. Individuální výstavba rodinných domků, žádosti o půjčku na byt a rodinný domek, žádosti o přidělení podnikového bytu 1951–1984*, Ministerstvo stavebnictví: Hlavní správa národních podniků keramiky a cihlářské výroby, Praha II., Národní tř. č. 10. Individuální výstavba rodinných domků – rozdělení kvoty na rok 1954.

¹⁴⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Bytová agenda. Individuální výstavba rodinných domků, žádosti o půjčku na byt a rodinný domek, žádosti o přidělení podnikového bytu 1951–1984*, Úřední vyhláška ministerstva financí, ministerstva místního hospodářství, *Na pomoc individuálnímu stavebníku: vysvětlivky k vládnímu usnesení ze dne 21.IX.1953 o individuální bytové výstavbě*, Vydavatelstvo ROH – PRÁCE: Praha, 1953, s. 7.

a plánovalo zájezdy. Také se zabývalo kontrolou výstavby nových bytových jednotek a měla jim připadnout i organizace dlouhodobé podpory a pomoci těm zaměstnancům, kteří od podniku dostali možnost postavit si svůj vlastní dům. Jednalo se především o bezplatnou pomoc při jednání o získání pozemku, při přizpůsobení vzorových projektů podmínkám terénu, při povolovacím řízení k zastavění pozemku a povolení k vlastní stavbě. Také se jednalo o pomoc z hlediska financování výstavby, o odborné rady a o poskytnutí pracovní síly. Povinností hospodářských orgánů bylo i poskytnutí rad při jednání o poskytnutí půjčky, při objednávce stavebního materiálu a proplácení účtu za tento materiál a za stavební práce. Revoluční odborové hnutí tedy sestavovalo kolektiv, který měl určitému jedinci radit a pomáhat. Jak je v příručce napsáno, spoléhalo se na to, že v každém podniku se vždy najdou profese, které by se mohly při stavbě domu uplatnit.¹⁵⁰ Vedení podniku pak na žádost zaměstnance zapůjčovalo i potřebné dopravní prostředky k dovozu a vývozu materiálu. Z odpadového materiálu ve výrobě mohli stavebníci získat i suroviny k výstavbě.¹⁵¹ Příručka na pomoc individuálnímu stavebníku odpovídala na nejčastější dotazy, které si budoucí vlastníci domu mohli pokládat. Řešila například otázky ohledně velikosti domu, zdali má dům sloužit výlučně jedné rodině nebo by měl být dvougenerační, jak velkou část domu podsklepit, jestli má mít dům verandu, zdali je lepší suchá nebo splachovací toaleta a veškeré další otázky, které by si lidé měli promyslet, než si vyberou projekt domu. Zbytek příručky obsahoval různé druhy konkrétních projektů na domy a opět rozepisoval využití pro jednotlivé místnosti.

Z Fondu sociálních a kulturních potřeb bylo zaměstnancům poskytnuto celkem 175 000 Kčs na výstavbu a přestavbu rodinných domků a 55 000 Kčs na vybavení bytů. Vedení podniku zapůjčilo téhož roku 43 pracovníkům na individuální výstavbu mechanizační prostředky. Dále s jedenácti zaměstnanci uzavřelo smlouvu o poskytnutí stabilizačního příspěvku na výstavbu bytů se závazkem pracovat v podniku alespoň 10 let. Peníze byly zapůjčeny též na výstavbu mateřské školky v Přešticích, a to v hodnotě 250 000 Kčs.¹⁵²

5.6 Rekreační zaměstnanců

Chlumčanské keramické závody poskytovaly svým zaměstnancům rekreační pobyty ve čtyřech vybavených střediscích, o které se staral Závodní výbor Revolučního odborového hnutí.

---

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 8.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 9.

¹⁵² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Zpráva o plnění vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 11.

V archivu jsou k rekreačním střediskům na Šumavě a na Hracholuskách uloženy podrobné pokyny, které museli jejich návštěvníci dodržovat.

První středisko se nacházelo na Šumavě v Železné Rudě – Alžbětíně vzdálené od podniku zhruba 70 km. Jednalo se o chatu „Marie“ s číslem popisným 17, která poskytovala možnost celoročního ubytování. Měla kapacitu 50 lůžek a bylo zde neustále plně obsazeno. Pobývali zde zaměstnanci jak z rizikových pracovišť, tak i z ostatních provozů. Chlumčanské keramické závody tento objekt získaly do své správy 1. října 1961. Následně podnik o dva roky později dokoupil další okolní pozemky a vše předal k bezplatnému užívání ROH CHKZ závodu Chlumčany. Organizace ROH byla povinna důsledně provádět opatření potřebná k ochraně objektu i zařízení v něm, zejména, aby se předešlo poškození, zničení, ztrátě nebo zneužití. Dále mělo ROH provádět na objektu bezpečnostní a protipožární opatření a zajistit také jeho pojištění proti škodám. Náklady na generální opravy, běžné opravy a platy zaměstnanců starajících se o objekt hradily Chlumčanské keramické závody. Výdaje spojené s udržováním a vlastním provozem rekreační chaty se hradily zásadně z příspěvků uživatelů. Pro tyto účely bylo možné také použít příspěvků z podnikového fondu pracujících nebo výtěžku z brigád JZD.¹⁵³

Před odjezdem do zotavovny na Šumavě si musel každý rekreatant na ZV ROH vyzvednout propustku do pohraničního pásma. Pak bylo třeba nejméně tři dny před odjezdem nahlásit datum ubytování správci chaty. V hraničním pásmu se lidé směli pohybovat pouze po silnici Železná Ruda – Alžbětín, a to jen k zotavovně. Odbočovat na pozemky mimo silnici už se nemohlo. Za chatu, dále směrem ke státní hranici, bylo rovněž zakázáno chodit. Byla potřeba také dbát případných pokynů pohraniční stráže. V prostoru kolem chaty se nesměl dělat příliš nadměrný hluk, který by ztěžoval práci pohraniční strážní. Pokud se někdo chtěl vypravit do Železné Rudy na návštěvu kulturních a společenských podniků, tak to musel nejprve nahlásit hlídce pohraniční stráže, která ten den zrovna konala službu. Dále v pokynech pro ubytované stálo, že chata Marie je zotavovna, nikoliv stravovna, tudíž si každý rekreatant musel s sebou přivést potřebné potraviny. Nicméně blízka Železná Ruda skýtala možnost stravování se v restauracích. Pokud si lidé chtěli vařit sami, mohli si vypůjčit u správkyňe elektrický vaříč, ale rád radil, aby jej používali co nejméně a nezvyšovaly tak náklady na provoz chaty. Pitná voda pak byla dostupná ve studánce nedaleko chaty. Příchod do chaty se hlásil správkyňi a byl

---

¹⁵³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Rekreační objekty "Vila Marie" v Železné Rudě; vodní nádrž Hracholusky (mj. dohody o pracovní činnosti správce, rekreační řád, korespondence) 1962-1985, záznam o užívání rekreačního objektu - chaty „Marie“ v Železné Rudě – Alžbětíně k rekreačním účelům zaměstnanců Chlumčanských keramických závodů - n. p.*

jí předkládán občanský průkaz. Každý obdržel zařízení a inventář ubytovny, za který byl zodpovědný. Správkyně pak přidělovala ubytování dle možností a přání rekreatantů, ale s tím, že v zimě některé pokoje nebyly vytápěny. Rekreatanti si sami pečovali o pořádek ve svých svěřených místnostech a stejně tak si je i sami vytápěli. Podlahy se mohly vytírat pouze mokřým hadrem, metení bylo zapovězeno a veškeré potřeby k úklidu byly dostupné u správkyně objektu. Noční klid se dodržoval od 21 hodiny večerní do 7 hodin ráno.¹⁵⁴

Pro letní pobyty bylo určeno rekreační středisko u přehrady Hracholusky, které mohlo pojmout až 55 rekreatantů. Nástup nových rekreatantů probíhal vždy od dvou hodin odpoledne do šesté hodiny večerní. Při nástupu předkládali správci ubytovacího zařízení doklad o zaplacení a občanský průkaz, pak již bylo možné si vyzvednout ložní prádlo a klíče od příslušné chaty. Pokud chtěla rekreatanty navštívit rodina nebo přátelé, tak si museli vyžádat povolení od správce, jinak byly návštěvy v areálu zakázány. Noční klid byl dodržován od desáté hodiny večerní ve vnitřních prostorách a od jedenácté hodiny ve venkovních prostorách. Myslelo se i na vodní zábavu, díky čemuž si rekreatanti mohli půjčovat lodě a šlapací kola. Pobyt končil v neděli v poledních hodinách, kdy ubytování museli odevzdat klíče mezi dvanáctou a jednou hodinou.¹⁵⁵

O úklid ubytovacích zařízení se starala osoba, kterou si Chlumčanské keramické závody najímaly. Například v roce 1965 byla uzavřena smlouva s paní Antonií Volfovou z Pňovan. Její prací bylo udržovat čistotu a pořádek v hlavním objektu i v přilehlých prostranstvích, řádně větrat, vést evidenci inventáře a základních prostředků podle zvláštních seznamů. Měla pečlivě zapisovat příjezdy a odjezdy rekreatantů v knize návštěv a odevzdávat jim do užívání jednotlivé objekty. Po skončení jejich rekreace převlékala ložní prádlo, které ještě za zvláštní odměnu nechávala prát, mandlovat a žehlit. Objekt pak připravovala pro další uživatele. Také se starala o zjišťování škod, které bylo třeba neprodleně hlásit vedení podniku. Její pracovní doba se pohybovala v sezóně od června do září od 15 hodin do 19 hodin a mimo sezónu, tedy od října do května, dle potřeb podniku. Za výkon této práce získávala od podniku měsíční odměnu v sezóně 400 Kčs a mimo sezónu 100 Kčs.¹⁵⁶

---

¹⁵⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Rekreační objekty "Vila Marie" v Železné Rudě; vodní nádrž Hracholusky (mj. dohody o pracovní činnosti správce, rekreační řád, korespondence) 1962-1985*, Pokyny pro účastníky rekreace v rekreačním zařízení CHKZ na Šumavě.

¹⁵⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Rekreační objekty "Vila Marie" v Železné Rudě; vodní nádrž Hracholusky (mj. dohody o pracovní činnosti správce, rekreační řád, korespondence) 1962-1985*, Rekreační řád Hracholusky. Zpracoval: útvar OTŘ, ZV ROH, schválil: ZV ROH dne 22. 6. 1983.

¹⁵⁶ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Rekreační objekty "Vila Marie" v Železné Rudě; vodní nádrž Hracholusky (mj. dohody o pracovní činnosti správce, rekreační řád, korespondence) 1962-1985*, Dohoda o pracovní činnosti.

Další dvě střediska patřila závodům ve Staňkově a v Poběžovicích. Staňkovští zaměstnanci měli možnost pobývat na chatě s kapacitou pro tři rodiny v Podhájí u Horšovského Týna, která se nacházela pouhých 15 km od závodu. Poběžovický podnik pak vlastnil chatu u rybníka Sycherák, kde taktéž mohly pobývat tři rodiny. Archivní prameny k roku 1975 poskytují údaj, že se v příslušném roce rekreovalo ve všech střediscích na 1 603 zaměstnanců. Pro děti nebylo vybudováno žádné vlastní zařízení, ale každý rok byly ZV ROH posílány na pionýrské tábory jiných podniků.¹⁵⁷ Pro utužování zdravotního stavu zaměstnanců jim byla poskytována lázeňská péče. Přednost se dávala především pracovníkům z rizikových pracovišť. Ti byli každým rokem vysíláni do lázní Karlova Studánka v počtu třiceti až pětaticeti lidí.¹⁵⁸

Byly pořádány i zahraniční dovolené. Keramické závody v Chlumčanech měli dohodu s podnikem KOVO Starý Plzenec, který vlastnil rekreační středisko v Bulharsku u moře. Ročně sjednávali rekreaci chlumčanských zaměstnanců v počtu kolem sta zaměstnanců a jejich rodinných příslušníků v sezóně od června až do konce září. Výběrovou rekreaci dostával podnik přidělenou od Krajského výboru OS v zařízeních ministerstva stavebnictví v Jugoslávii.¹⁵⁹

5.7 Volný čas

Jako volnočasové aktivity podnik nabízel trávení času v místní klubovně mládeže, kde bylo možné si zahrát ping-pong, kulečnick, společenské hry a k dispozici bylo i další sportovní náčiní. Obce Chlumčany a Dobřany, kam se mohli lidé po práci dostat autobusem nebo vlakem za 1 Kčs, nabízely kina, kavárny a restaurace. Větší kulturní vyžití pak poskytovala nedaleká Plzeň, kam bylo možné dojet opět autobusem i vlakem za 3 Kčs. Chlumčanské závody také své zaměstnance lákaly na příjemné procházky v hezké krajině kolem závodu a dále pak na možnost letního rekreačního ubytování u hracholuské přehradě a zimního ubytování ve sportovním středisku v podnikové chatě na Šumavě.¹⁶⁰

Nezaháleli ani učňové, kteří se pravidelně účastnili sportovních soutěží. Například v roce 1977 se celé učňovské středisko zúčastnilo sportovního klání v desetiboji v trvání dvou dnů. Dále přespolního běhu s názvem „Zednická míle“ a jezdili také na pravidelné lyžařské výcviky do Železné Rudy na Šumavě. Každý měsíc se konala branná výchova učňů. Podnik

---

¹⁵⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973–1980*, Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí: sociální program 1973–1980, s. 15.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 10.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 9.

¹⁶⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966-1984*, Vážené a milé polské občanky! Máte zájem o zajímavou dobře placenou práci v Československu?, s. 2.

nabízely také kroužky s různým zaměřením, například recitační nebo fotografický kroužek, jiné technické a sportovní kroužky, dívky mohly docházet do kroužku šití, který byl vybaven dvěma šicími stroji. Při Závodním výboru ROH fungoval i soubor dechové hudby, který se zúčastňoval všech akcí pořádaných podnikem.¹⁶¹

O zájmovou a kulturní činnost vedení Chlumčanských keramických závodů také dbalo a pro své zaměstnance mělo při ZV ROH zřízen závodní klub, který organizoval různé akce, jako zájezdy do divadel, zájezdy na letní revue, na hokej nebo výlety s dětmi do zoo. Podnik měl také patronát nad sportovní organizací Keramika Chlumčany, která rozvíjela svoji činnost v oddílu kopané, badmintonu a odbíjené, kde se mohli uplatnit především mladí zaměstnanci a učni. Klub ve spolupráci se ZV ROH organizoval různé sportovní soutěže pro mládež. Rozpočet ZV ROH mladým sportovcům poskytoval i nutnou výstroj a oblečení a také jim byl k dispozici podnikový autobus.¹⁶²

Dále Chlumčanské keramické závody nabízely autobusové zájezdy. Nejlepší zaměstnanci podniku v socialistickém soutěžení mohli dostat poukázku na některý z rekreačních a osvětových zájezdů. Jinak se zájezdu mohl účastnit kdokoliv ze zaměstnanců závodu i se svými rodinnými příslušníky. Hodnota poukázek činila 50 Kčs. Příkladem jednoho ze zájezdů je výlet na Moravu, konkrétně do Moravského krasu. Od vrátnice chlumčanského závodu se odjíždělo v pět hodin ráno a po cestě se ještě nabírali další účastníci. Zastavovalo se u chlumčanské základní školy, v Horní Lukavici, v Přešticích a v Dolcích. Následně se pokračovalo přes Nepomuk už bez zastávek. Pokud se naskytli přespočetní účastníci, kapacita autobusu se navýšila židlemi. Příjezd na Moravu se očekával v poledních hodinách. Týž den odpoledne se konala návštěva krasových útvarů. Nocleh pak byl zajištěn ve společné ubytovně Skalní mlýn v Moravském krasu. Další den se celý zájezd přesunul do Brna na výstavu a předpokládaný odjezd domů se stanovil na pátou hodinu večerní.¹⁶³

---

¹⁶¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Zpráva o plnění vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 12.

¹⁶² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973–1980*, Dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí: sociální program 1973–1980, s. 15.

¹⁶³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 25, sign. *Autobusové zájezdy pro zaměstnance (mj. objednávky autobusu, seznamy účastníků, vyúčtování) 1956–1960*, Autokarový zájezd na Moravu.

5.8 Vzdělávání učňů

Chlumčanský podnik zajišťoval vzdělávání nových učňů. V roce 1948 se vedení keramických závodů rozhodlo zavést učební obory za účelem získání učňovského dorostu do průmyslového sektoru. Žádost o získání akreditace byla odeslána na Československý ústav práce, který byl vědeckým výzkumným ústavem ministerstva sociální péče. Jeho zástupci měli provést průzkum prací v technických závodech na výrobu žáruvzdorného zboží, kachlů a jiných výrobků stavební keramiky za účelem výstavby učebních oborů a vypracování podkladů pro odborný výcvik dorostu v tomto odvětví průmyslové výroby. Učební obory keramického průmyslu byly otevřeny již v roce 1946 vyhláškou ministerstva sociální péče. O dva roky později Československý ústav práce vytvořil pro Chlumčanské keramické závody návrh na otevření dalších učebních oborů, které spadaly do technického průmyslu. Šlo o obory: sádraře, truhláře forem a kachláře.¹⁶⁴

Dle schématu pojmenovaného Návrh na výstavbu učebních oborů v průmyslu keramickém, kamene a zemin trvala základní příprava povolání tři měsíce a podstupovali ji všichni učni společně. Po těchto měsících přípravy se následně rozdělili do dalších oborů, jejichž absolvování trvalo jeden rok. Šlo o tyto obory: keramický, cihlářský, vápenický, cementářský, lamačský, brusný a kamenický. Učni již během výuky působili v provozu jako pomocné síly. Po uplynulém roce se jejich zaměření ještě více vyprofilovalo. Keramické zaměření nabízelo povolání jako: brusič, formař, kachlář, palič, točír a vylévač. Z těch, kteří se věnovali cihlářskému průmyslu, se mohli stát cihláři a paliči. V cementářském oboru šlo taktéž o paliče a o mleče. Vápeník již po roce výuky mohl působit ve svém oboru nebo se mohl dále profilovat na paliče. Lamači kamenů byli na své povolání připraveni taktéž po roce zaučování. Učni z brusného průmyslu pokračovali na mleče, paliče nebo na soustružníka brusných kotoučů. Tyto specializované obory se studovaly dva roky a učni působili v provozu již jako zapracované síly. Obor kameníka se nijak nečlenil a od tříměsíční přípravy pak vyučení trvalo tři roky. Po úspěšném absolvování svého vybraného oboru se učni již stali plnohodnotnými zaměstnanci a zapojili se do provozu jako odborné síly. Ti, kteří se chtěli stát malíři, modeláři a truhláři forem se museli učit ještě další rok navíc.¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků včetně správy o plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách. (1945) 1966-1984*, Západočeské závody kaolinové, šamotové a magnezitové, národní podnik, Praha II, U Půjčovny 9., 13. října 1948 Učební obory.

¹⁶⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků včetně správy o plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966-1984*, Návrh na výstavbu učebních oborů v průmyslu keramickém, kamene a zemin.

Odborná učiliště se nacházela v Horní Bříze a v Plzni. Přímo na pracovišti fungovalo učňovské středisko, kde probíhala praktická výuka. K roku 1977 do tohoto střediska docházelo 37 učňů, a dokonce se vyznamenalo třetím místem v socialistické soutěži Ministerstva stavebnictví, přičemž získalo odměnu 10 000 Korun československých. Vzdělávání učňů bylo prováděno výchovnými pracovníky dle stanovených osnov. Ti nezapomínali ani z hlediska mravní a ideologické výchovy mládeže. V učňovském středisku proto žáky čekala i řada výchovných přednášek, například na téma: Alkoholismus a kouření, Kriminalita mládeže, 60. výročí VŘSR, Únorové události, Ideologická diverze západních států apod. Učňovské středisko se také účastnilo různých státních soutěží. Jedna taková nesla název: „O zemi, kde zítra již znamená včera.“¹⁶⁶ O výsledcích práce a chování učňů se vedly záznamy a byli o nich zpravováni i jejich rodiče. Alespoň jednou za dva měsíce dostali pozvání do závodu na informativní schůzku. Učňovští mistři rodiče také nabádali, aby své syny vedli k slušnému chování a motivovali je k práci.¹⁶⁷

5.9 Mzdy

Mzdy byly po válce upravovány tak, aby nalákaly novou pracovní sílu. Ta totiž kvůli špatným sociálním podmínkám a nedostatečně vysokým mzdám během druhé světové války a těsně po válce ubývala. Mzdovou hladinu regulovalo vedení keramických závodů dle srovnání s jinými závody v kraji a v keramickém průmyslu celkově. V úpravě mezd se objevuje patrný vliv komunistického vedení CHKZ, které si touto úpravou, dle publikace Jana Kacerovského, položilo základ pro socialistické odměňování za práci podle jejího množství, jakosti i společenského významu. Jan Kacerovský, který byl členem tehdejšího kolektivu pracovníků lektorské skupiny celozávodního výboru KSČ v podniku, uvádí, že pozůstatky kapitalistické mzdové politiky měly vliv na vývoj průměrných výdělků ještě až do roku 1960, neboť srovnáme-li vývoj průměrných výdělků za tuto dobu s produktivitou práce, shledáváme, že vlivem předchozích let kapitalistického hospodaření došlo v závodě Chlumčany k takové

---

¹⁶⁶ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 4.

¹⁶⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966–1984*, Zápis o usnesení mezi správou závodu a závodní radou o poměru učňů v závodě ze dne 18. července 1945.

situaci, že průměrné výdělků rostly rychleji než produktivita práce a teprve až v roce 1960 došlo k jejímu obratu na správný vývoj.¹⁶⁸

Nabídka pracovní pozice ve výrobě keramických dlaždic z 60. let své potenciální uchazeče informuje o platu 1500 Kčs za měsíc. V době zapracování, které činilo tři měsíce, si zaměstnanci vydělávali 1100 Kčs, přičemž po zapracování to mohlo být 1250–1500 Kčs měsíčně.¹⁶⁹ Na počátku devadesátých letů mzda pracovníka již činila 3900 Kč.¹⁷⁰

5. 10 Vliv státní ideologie

Během období socialismu v Československé, později Československé socialistické republice bylo nedílnou součástí řízení Chlumčanských keramických závodů n. p. uplatňování vedoucí úlohy komunistické strany. Dle organizačního řádu z roku 1977 kvůli této skutečnosti musel podnik vykazovat snahu o upevňování ideové, organizační a akční jednoty stranických řad. Dále měl dle řádu dodržovat leninské normy stranického života, pečovat o realizaci zásad správného výběru a rozmístování kádrů, jejich výchovy a přípravy. Bylo důležité nezanedbat provádění stranické kontroly a dbát o správné účelné provádění masové politické práce mezi pracovníky závodů.¹⁷¹

Těsně před skončením druhé světové války vznikla v Chlumčanských keramických závodech revoluční závodní rada, která měla v těchto časech zajistit organizaci a fungování závodů. Již v té době se v tomto uskupení nacházeli pracovníci z řad komunistů, kteří měli přímé spojení s pracovníky Okresního výboru KSČ v Přešticích. Díky tomuto spojení se mohli ve vedení keramických závodů lépe orientovat a uplatnit právě zaměstnanci, kteří byli komunisté. Ti se také pak dostali do nejvyššího vedení závodů.¹⁷²

V rámci podniku dále fungoval kádrový odbor. Kádrovému vedoucímu byl nadřizen přímo podnikový ředitel. Kompetence tohoto zaměstnance je možné vyčíst z dokumentu, který

---

¹⁶⁸ KACEROVSKÝ, Jan, ed. *Keramika v Chlumčanech: 1873-1965: Vyprávění o vývoji a dělnickém hnutí Chlumčanských keramických závodů, n. p. v Chlumčanech*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1969, s. 168.

¹⁶⁹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Program vzdělávání pracovníků, včetně správy plnění a studia zaměstnanců na vysokých školách (1945) 1966-1984, Vážené a milé polské občanky! Máte zájem o zajímavou dobře placenou práci v Československu?*, s. 2.

¹⁷⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Dodatek k privatizačnímu projektu č. 175/015130/01/8. 1991, Zakladatelský plán akciové společnosti, Chlumčanské keramické závody, a. s. 6. Ekonomická charakteristika subjektu*, s. 3.

¹⁷¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984, Organizační řád, Chlumčanské keramické závody, národní podnik Chlumčany, leden 1977, Článek 16, Zásady a pravidla řízení, Stranické řízení a účast pracujících na řízení*, s. 9.

¹⁷² KACEROVSKÝ, Jan, ed. *Keramika v Chlumčanech: 1873-1965: Vyprávění o vývoji a dělnickém hnutí Chlumčanských keramických závodů, n. p. v Chlumčanech*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1969, s. 163.

se věnuje organizačnímu začleňování zaměstnanců v podniku. Tento dokument uvádí, že mezi povinnosti kádrového vedoucího patřilo například: výchova a vytvoření nového typu socialistického pracovníka, rozhodování ve všech zásadních osobních a kádrových otázkách, koordinace činnosti všech oddělení a plnění úkolů, vede jednání s úřady v záležitostech zaměstnanců, dbá o organizaci školení, nabádá k účinné ostražitosti a bdělosti, provádí prověrky pracovišť po stránce osobní a pečuje o to, aby schopným kádrům, zejména dělnickým, bylo umožněno úplné uplatnění.¹⁷³

V podniku působil Svaz socialistické mládeže (SSM), kam se musel přihlásit každý nově příchozí učeň, který se chtěl stát budoucím zaměstnancem závodů. Pod vedením SSM byla utvořena Rada mladých odborníků, která se podílela na vědecko-technickém rozvoji.¹⁷⁴ U mladých pracovníků byl kladen důraz na politicko-výchovné působení. Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977 uvádí, že výchova mladého člověka byla velmi náročným úkolem. Mladí lidé měli být vedeni k socialistickému vlastnictví a proletářskému internacionalismu. Tyto ideologické myšlenky byly mládeži předkládány především během politického vzdělávání v rámci SSM, na besedách a přednáškách. Například v roce 1977 proběhlo šest přednášek. Politické vzdělávání a působení na učně bylo rozpracováno v plánu a osnově učňovského střediska.¹⁷⁵

Chlumčanské keramické závody se pomocí Svazu socialistické mládeže snažily ideologicky působit i na děti svých pracovníků a na mládež docházející do základních škol v Dobřanech a v Chlumčanech. Nad nimi měl podnik patronát a každoročně pořádal pro školy exkurze do keramických závodů. Tradice jejich pořádání se udržela dodnes. SSM dále pořádal například Den dětí a sportovní den. Cílem těchto akcí bylo mimo jiné nalákat mládež do učňovské školy při závodech. Mezi léty 1974–1979 neměl podnik svůj vlastní pionýrský tábor a ani mu Okresní odborová rada¹⁷⁶ pro Plzeň-jih nedala poukazy pro účast dětí v příměstském

---

¹⁷³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační začlenění jednotlivých odborů: ředitelský, technický, výrobní, kádrový, hospodářský, obchodní, plánovací 1951–1988*, Bohumil Rotternborn: organizační začlenění zaměstnance.

¹⁷⁴ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973–1980*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 15.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Jednalo se o součást revolučního odborového hnutí (ROH). Převzato z: OOR – Význam zkratky, obor Státní správa. In: *Zkratky.cz - významy zkrátek* [online]. [citováno 31. 10. 2022]. Dostupné z: <<https://www.zkratky.cz/oor/21100>>

táboře. Na ten se nakonec děti zaměstnanců dostaly až ve spolupráci s přeštickou pionýrskou organizací.¹⁷⁷

V oblasti rozvoje pracovní iniciativy a zvyšování politické aktivity pracovníků probíhaly socialistické soutěže. Ty byly významným faktorem v plnění výrobních úkolů a byly projevem iniciativy pracujících. Socialistické soutěže bývaly většinou spojeny s (pro tehdejší dobu) významnými politickými událostmi. Pracující tak například směřovali své závazky k 60. výročí VŘSR. Dle zprávy měla tato soutěž dobrou úroveň a bylo v ní zapojeno až 84,3 % všech zaměstnanců Chlumčanských keramických závodů. Mezi formy vyššího socialistického soutěžení zařazovaly Chlumčanské keramické závody například: Basovovu metodu a Zlobinovu metodu.¹⁷⁸ Zlobinova metoda spočívala v tom, že řemeslníci měli utratit jen tolik peněz, kolik bylo v rozpočtu na zakázku. Basovova metoda zase nesla heslo „Pracovat produktivně a bez úrazů.“¹⁷⁹ Tyto, dle tehdejší propagandy, převratné sovětské metody soutěžení se vzletnými údernickými názvy se do českého prostředí dostaly v 70. letech. Ti nejpracovitější a nejuvědomělejší pracovníci bývali oceněni zvláštním vyznamenáním. Tím byl například titul Hrdina socialistické práce. Kolektivy pak mohly získat Vyznamenání práce, řád za Zásluhy o výstavbu, Řád práce apod. Všechna tato ocenění a soutěže měla jediný cíl, a to působit ideologicky na dělníky a ponoukat je k většímu pracovnímu výkonu. K dělnickému hrdinství patřily také právě již zmiňované socialistické soutěže. V Československé socialistické republice byla nejznámější a nejrozšířenější soutěž o titul brigády socialistické práce, známá též pod zkratkou BSP nebo lidově „brigády socprc“.

Plán propagandy a agitaci v Chlumčanských keramických závodech obstarávalo agitační středisko, které mělo plnit úkoly vytyčené plánem propagandy a agitační práce. Hlavní úkoly agitačního střediska byly zaměřeny na úspěšné plnění hospodářského plánu, ekonomiku podniku, iniciativu pracujících, aktuální celostátní a mezinárodní události. V roce 1977 rada agitačního střediska kladně ocenila politický přístup celého kolektivu. V průběhu téhož roku navštívilo závod za účelem předání a výměny zkušeností z agitační a propagační činnosti několik stranických a hospodářských pracovníků z různých podniků Západočeského kraje

---

¹⁷⁷ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 9, sign. *KSČ – zápisy, usnesení, plány práce, kontrolní zprávy 1974–1979*, Podklady pro zprávu na plenární zasedání OV KSČ Plzeň-jih.

¹⁷⁸ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 16.

¹⁷⁹ *Jak rozhlas vysílal o hrdinech socialistické práce a o BSP, tedy brigádách socprc?* [online]. Český rozhlas Plus. 1997 [citováno 26. 10. 2022]. Dostupné na: <<https://plus.rozhlas.cz/jak-rozhlas-vysilal-o-hrdinech-socialisticke-prace-a-o-bsp-tedy-brigadach-socprc-8434476>>

a sesterských podniků Chlumčanských keramických závodů. Agitační středisko také zajišťovalo exkurze Krajské politické školy KSČ na shlédnutí provádění propagace a agitace v závodu. Ke zvýšení politické práce absolvovalo pět členů agitačního střediska roční školu agitátorů. Středisko také zajišťovalo různé propagační materiály. Například ke konci roku 1977 připravilo poutače ke třicátému výročí Vítězného února a vyhlásilo soutěž o nejlepší důstojnou výzdobu.¹⁸⁰

V rámci Chlumčanských keramických závodů existovalo několik zájmových kroužků. Pokud se tedy zaměstnanec rozhodl některý z nich navštěvovat, politická agitace jej neminula. Tyto kroužky totiž měla na starost Komise pro osobní agitaci a masově politickou práci. Řídila redakční kroužek, který zajišťoval vydávání nástěnných novin jedenkrát do týdne ve středu. Tyto noviny byly zaměřeny na výsledky iniciativy pracujících a informovaly o plnění úkolů stanovených na daný rok.¹⁸¹ Dalším byl rozhlasový kroužek, který pravidelně každý týden zajišťoval aktuální relace v závodním rozhlase. Zaměstnancům přinášel informace o politických a kulturních událostech, včetně důležitých výročí. Taktéž stejně jako noviny sděloval výsledky iniciativy zaměstnanců v jejich práci, hospodářské výsledky podniku a politické aktivity v tisku. Fotokroužek měl za úkol zaktivizovat své příznivce z řad pracujících závodu a vytvářet různé soutěže. Například soutěž o nejlepší fotografii s námětem automatizace, racionalizace a inovace ve výrobě, dále fotografie s námětem zaměstnanců na rekreaci, odpočinku nebo při sportu. Členové kroužku obstarávali také dokumentační fotografie z významných schůzí a konferencí a také zabezpečovali snímky kandidátů a nově přijatých členů strany. Čtvrtým byl dopisovatelský kroužek, který tvořil články do tiskovin Nový život a Pravda. Přinášel podobné informace jako redakční a rozhlasový kroužek, a navíc podával zprávy ze stranického, odborového a mládežnického života v Chlumčanských keramických závodech.¹⁸²

---

¹⁸⁰ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, s. 17.

¹⁸¹ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, Úkoly politicko – ekonomické propagace, s. 68.

¹⁸² SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 24, sign. *Agenda pracovních oděvů a obuvi, dlouhodobá koncepce tvorby a ochrany pracovního prostředí, sociální program na léta 1973-1980*, Zpráva o plnění úkolů vyplývajících z komplexního programu péče o pracovníky našeho národního podniku za rok 1977, Úkoly politicko – ekonomické propagace, s. 69.

5.11 Technický rozvoj

V Chlumčanských keramických závodech měl technický rozvoj na starosti samostatný útvar, který se nazýval Vědecko-výzkumná základna. Ta byla členěna na dvě skupiny pracovníků. První se zabývala keramickým oborem a druhá se věnovala strojně-technologickému oboru. Obě tyto skupiny na sebe těsně navazovaly a svým rozsahem a náplní měly být hlavním přímým pomocníkem výrobních závodů. Hlavní pozornost byla věnována výrobě glazovaných výrobků. V roce 1974 byla v důsledku zavedení výrobní linky na glazované a dekorované dlaždice – GDD I zahájena první výroba glazovaných dlaždic ve větším rozsahu. To s sebou neslo potřebu navrhovat pro trh stále nové dekory a glazury.¹⁸³ Šablony pro dekoraci glazovaných výrobků se vyráběly v sítotiskové laboratoři. O dva roky později byla takto modernizována výroba glazovaných dlaždic i v pobočném podniku ve Staňkově. Moderní progresivní způsob výroby keramických dlaždic pak zajistila nová konvejerová linka na glazované obklady.¹⁸⁴

Informace o nových technologiích, které by bylo možno zavádět do výroby, čerpali pracovníci keramických závodů především z novin, časopisů a publikací technologického zaměření. Také se pro ně stávaly inspirací návštěvy v jiných podnicích, veletrhy či výstavy. Nelze opomenout ani studium československých a zahraničních prospektových materiálů nebo nabídek. Cenné informace si také přiváželi ze zahraničních služebních cest.¹⁸⁵

Pokud jde o průmyslové znečištění kolem podniku, to bylo kontrolováno okresním hygienikem. V archivu existuje jako příklad zápis z 10. července 1990. Tehdejší hygienické šetření proběhlo na popud obyvatel obce Chlumčany, kteří si stěžovali na negativní dopady na životní prostředí vznikající provozem zdejších keramických závodů. Tehdy byla provedena především kontrola vodních zdrojů. Pochůzkou na místě byla provedena kontrola čištění průmyslových a odpadních vod. Veškeré průmyslové a odpadní vody se sváděly do komplexu sedimentačních nádrží, které vedení podniku nechalo od roku 1984 rozšířit o nádrže v tzv. odklíz C. Splaškové odpadní vody se nechávaly odvádět do šterbinových nádrží a dočišťovaly se v biologickém rybníku.¹⁸⁶ Šterbinové nádrže slouží jako speciální typ usazovacích nádrží,

---

¹⁸³ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 71, sign. *Analýza současného stavu a úrovně řízení jakosti, včetně rozboru a opatření, úkoly ke zvýšení jakosti 1963-1980*, Předvýrobní etapa: Technický rozvoj z hlediska přípravy a zavádění výroby nových výrobků, nových technologií, nového výrobního zařízení, s. 4.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 5.

¹⁸⁵ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 71, sign. *Analýza současného stavu a úrovně řízení jakosti, včetně rozboru a opatření, úkoly ke zvýšení jakosti 1963-1980*, Předvýrobní etapa: Získávání informací o nové technice, laboratorní technika, s. 7.

¹⁸⁶ SOA v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 3, sign. *Negativní dopady na životní prostředí provozem CHKZ 1990*, Zápis z místního šetření provedeného na základě upozornění občanů Chlumčan

příčemž se jedná o hluboko uložený objekt, výškově rozdělený dnem a šterbinou. V horní části nádrže probíhá usazování. Kal pak propadá dále šterbinou do níže položeného kalového prostoru. Z něj se pak kal musí pravidelně vyvážet.¹⁸⁷ Pevné odpady z průmyslové výroby byly ukládány na tzv. odval, tedy vytěženou část v blízkosti oprámu¹⁸⁸ na pozemku Chlumčanských keramických závodů. V roce 2021 firma LB Minerals, s. r. o., která patří do skupiny LASSELSBERGER Group investovala 25 milionu Kč do výstavby usazovací nádrže kaolinové suspenze s čerpací stanicí. Tímto byla posílena sedimentační kapacita kaolinů a zvýšila se stabilita koncentrace kalu před lisováním.¹⁸⁹

Co se týče technického rozvoje v současnosti, tak se firma LASSELSBERGER, s. r. o. soustředí na modernizaci výroby, a to především v rámci produkce velkoformátových dlaždic. Tomu odpovídají i investice provedené v jejích podnicích. například v roce 2012 závod v Chlumčanech získal novou linku S4 na velké formáty dlaždic o rozměrech 60 x 60 a 45 x 45 centimetrů. O šest let později došlo ke zřízení linky S9 a nové pece, která umožnila výrobu formátů 60 x 60 s tloušťkou dvaceti milimetrů a formáty 80 x 80 a 60 x 120 centimetrů. Těmito investičními kroky chlumčanský podnik rozšířil své portfolio nabídky dlaždic.¹⁹⁰ Tato linka je natolik technicky vybavená, že se může srovnávat se světovými výrobci. Je možné vyprodukovat nejen již zmiňované velké formáty, ale linka slouží také k výrobě dlaždic pro venkovní využití a je schopná produkovat i dělené formáty. Ty se vyrábějí v těchto rozměrech: 30 x 60, 20 x 80, 40 x 80, 20 x 120 a 30 x 120 centimetrů a patří nyní mezi žádané produkty. Jednatel firmy LASSELSBERGER, s. r. o. v Chlumčanech Roman Blažiček uvedl, že se jednalo o vůbec největší investici v historii podniku. Dosáhla částky 800 milionů korun. Kvůli samotné lince muselo dojít k novému kompletnímu přebudování výroba. Spolu s novou halou vzniklo i nové zázemí pro vedení výroby, vedení linky, mistry linky a nové prostory a sociální zařízení pro pracovníky. Také vznikly laboratoře a výstupní kontrola.¹⁹¹ Instalací těchto

---

na negativní dopady na životní prostředí vznikající provozem závodu CHKZ Chlumčany v Chlumčanech 10. 7. 1990, s. 2.

¹⁸⁷ *Biologické nádrže využívané k čištění a dočišťování odpadních vod.* [online]. Asio: čištění a úprava vod. 22.1.2015. [citováno 26. 10. 2022]. Dostupné na: <<https://www.asio.cz/cz/356.biologicke-nadrze-vyuzivane-k-cisteni-a-docistovani-odpadnich-vod>>

¹⁸⁸ Jedná se o zatopenou důlní jámu vzniklou propadem vytěženého hlubinného dolu nebo zatopením jámy po povrchové těžbě. Převzato z: *Oprám.* Wikislovník: slovník s otevřeným obsahem, založený na wiki. Dostupné na: <<https://cs.wiktionary.org/wiki/opr%C3%A1m>>

¹⁸⁹ Investice LB Minerals v roce 2021. *RAKO NOVINY.* Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 13, s. 2.

¹⁹⁰ Kvalitní a stabilní je základ úspěchu výroby. *RAKO NOVINY.* Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 14, s. 2.

¹⁹¹ *LASSELSBERGER, s.r.o. posiluje výrobu velkoformátových dlaždic RAKO.* Keramické obklady a dlažby RAKO. LASSELSBERGER, s.r.o. | keramické obklady a dlažby RAKO [online]. [citováno 16. 4. 2023]. Dostupné z: <<https://www.rako.cz/cs/o-nas/aktuality/lasselsberger-s.r.o.-posiluje-vyrobu-velkoformatovych-dlazdic-rako-33459>>

moderních zařízení se podnik ve své době stal nejmodernějším závodem na výrobu dlaždic celé skupiny LASSELSBERGER group. Zároveň se svou kapacitou výroby dosahující až 13 milionů metrů čtverečních se stal největším výrobním závodem.¹⁹²

Z informací o současné výrobě vyplývá, že je v nynějších letech 2022 a 2023 především ovlivňována energetickou krizí, kterou má na svědomí filozofie Green dealu a válka na Ukrajině.¹⁹³ Firma LASSELSBERGER, s. r. o. se ve svých pobočkách již dlouhodobě snaží snížit spotřebu plynu i elektřiny. Jde o nesnadný úkol, jelikož výroba keramických produktů je z hlediska využití energií poměrně náročná. Pokud jde o ekologii, tak firma investuje nemalé prostředky do ochrany ovzduší, pracovního prostředí a procesu odprašování výroby. Samozřejmě jsou pro ni kroky vedoucí k úsporám ve spotřebě surovin a recyklování.¹⁹⁴

6 Současnost

6.1 Lasselsberger Group

Historie společnosti Lasselsberger Group sahá až do roku 1957, kdy byla založena Antonem Lasselsbergerem starším jako firma zabývající se produkcí šterku a písku. Netrvalo dlouho a roku 1967 Lasselsberger uvedl v tomtéž městě do provozu první betonárnu. Po roce 1989 se stala jeho firma jednou z prvních, které začaly pronikat na trhy bývalých socialistických zemí, například do Maďarska, Rumunska a posléze i do České republiky.¹⁹⁵ U nás koncem devadesátých let došlo k privatizaci předních českých výrobců keramiky, kteří zároveň vlastnili i areály pro těžbu surovin. Kromě Chlumčanských keramických závodů pod LASSELSBERGER Group spadají další čtyři velké keramičky, které zde dříve působily samostatně. Jedná se o Lubnou u Rakovníka, Podbořany, Horní Břízu a Borovany.¹⁹⁶

Společnost LASSELSBERGER Group je v současnosti v České republice jediným výrobcem keramických obkladů známých pod značkou RAKO. Zároveň se také řadí

---

¹⁹² LASSELSBERGER, s.r.o. posiluje výrobu velkoformátových dlaždic RAKO. Stavbaweb.cz – odborný portál o architektuře a stavebnictví [online]. [cit. 16. 4. 2023]. Dostupné z: <<https://www.stavbaweb.cz/lasselsberger-s-r-o-posiluje-vyrodu-velkoformatovych-dlazdic-rako-19595/clanek.html>>

¹⁹³ Kvalitní a stabilní je základ úspěchu výroby. RAKO NOVINY. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 14, s. 2.

¹⁹⁴ Kvalitní a stabilní je základ úspěchu výroby. RAKO NOVINY. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 14, s. 2.

¹⁹⁵ Geschichte – Lasselsberger. Lasselsberger Group [online]. LASSELSBERGER GmbH [citováno 28. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://www.lasselsberger.com/geschichte/>>

¹⁹⁶ Keramika žije, proč studovat na keramických školách a kam potom do zaměstnání. In: Lasselsberger s. r. o. [online]. [citováno 1. 4. 2020]. Dostupné z URL: <<http://www.keramikazije.cz/cz/lasselsberger>>

k největším evropským výrobcům obkladových materiálů.¹⁹⁷ Její výrobní závody jsou od roku 2007 strukturovány do tří divizí, které jsou koordinovány z hlavního sídla společnosti v Pöchlarnu. Jde o divize s názvy Keramika, Minerals a Stavební materiály.¹⁹⁸ To znamená, že vedle sebe existují tři podniky, tedy LASSELSBERGER, s. r. o., podnik LB Minerals, s. r. o. a podnik LB Cemix, s. r. o. Prvně jmenovaná společnost se věnuje výrobě keramických obkladových materiálů.

6.2 LB Minerals

LB Minerals, s. r. o. se zase specializuje na těžbu, úpravu a zpracování kaolinů, jíílů, živců, kameniva a písků. Její dominantní surovinou je ovšem kaolin. Spravuje jednu ze tří největších těžebních lokalit kaolinu ve střední Evropě. Dodává 95 % surovin pro výrobu obkladů značky RAKO a jejich roční výroba odpovídá cyklistické stezce podél rovníku s šířkou okolo jednoho a půl metru.¹⁹⁹ Firma na trhu nabízí tuto horninu k dodání nejen v surovém stavu, ale i keramické kaoliny, směsné sanitární kaoliny, papírenské kaoliny, plnicí kaoliny do gum a kaoliny pro skleněná vlákna. Mimo jiné jí v České republice patří 41 těžebních prostorů včetně toho v Chlumčanech.²⁰⁰ Zajímavé je, že většina surovin, které LB Minerals těží, jí vlastně nepatří a nemá na ně nárok ani vlastník pozemků. Suroviny totiž patří státu, což je také uzákoněno v horním zákonu. Jedná se o takzvané vyhrazené nerosty a mezi ně patří i kaolin. LB Minerals má pouze právo k jejich těžbě. Po vytěžení z nich musí státu odvádět daň, která se nazývá úhrada z vydobytého nerostu. U LB Minerals jde 62 % z daně státu a 38 % daně putuje do rozpočtu obce, v jejímž katastru firma nerostné suroviny dobývá. Například za rok 2021 firma takto zaplatila celkem 24 milionů Kč.²⁰¹

6.3 LB Cemix

Historie této společnosti sahá až do roku 1891. První výrobní závod fungoval v Čebíně. Své současné jméno nese společnost od roku 1992 a o šest let později se dostala pod vedení nadnárodní skupiny LASSELSBERGER Group. Výroba v LB Cemix, s. r. o. je specializována

---

¹⁹⁷ *O nás*. Keramické obklady a dlažby RAKO. LASSELSBERGER, s.r.o. | keramické obklady a dlažby RAKO [online]. [citováno 28. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://kariera.rako.cz/cs/o-nas>>

¹⁹⁸ Spolupráce s plzeňskou ZOO. *RAKO NOVINY*. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 13, s. 1.

¹⁹⁹ Víte, že?. *RAKO NOVINY*. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 13, s. 2.

²⁰⁰ *Historie společnosti LB Minerals*. In. LB Minerals [online]. Praha: LB Minerals, 2015. [citováno 28. 2. 2023] Dostupné z URL: <<https://www.lb-minerals.cz/cz/o-spolecnosti/historie>>

²⁰¹ Finance, o kterých se nemluví. *RAKO NOVINY*. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 13, s. 3.

na suché maltové a disperzní produkty a omítkové směsi. V tuzemsku najdeme pět výrobních závodů, jedná se o města Lužnice, Čebín, Nová Ves nad Lužnicí, Štramberk, Studénka a Loděnice. Na tuzemský trh dodává stavební hmoty a zateplovací systémy.²⁰²

6.4 RAKO

Jedná se o značku výrobků, které produkuje společnost Lasselsberger. RAKO byla původně samostatná akciová společnost, jež Lasselsbergeru připadla roku 2002. O dva roky později společnost v obchodním rejstříku oficiálně zanikla. Nicméně Lasselsberger tuto značku zaštituje a rozvíjí dále její mnohaletou tradici. Výrobky nesoucí její jméno stály u zrodu mnoha významných českých památek a její počátky sahají až do roku 1883.²⁰³

RAKO v současnosti na trh dodává dlaždice, sokly a schodovky, které jsou právě doménou závodu v Chlumčanech, dále pak obkládačky, tvarovky, mozaiky, stavební chemii a různé další dekorace, které lze kombinovat s ostatními výrobky a dotvářet tak interiér. Dlaždice se mohou pokládat jak na podlahu, tak i na stěnu, tenčí obkládačky patří pouze na zeď. Schodovky jsou pak dlaždice, které mají na jednom kraji drážky, jež mají zabránit uklouznutí. Jsou určeny jak do interiéru, tak i do exteriéru, a proto se vyrábějí tak, aby odolaly mrazu a dalším venkovním podmínkám. RAKO vydává své výrobky v jednotlivých sériích, které lze ale libovolně kombinovat. Jednotlivé série lze ještě roztřídit podle toho, pro jaký interiér či exteriér byly navrženy. Některé jsou určeny pro kuchyně, jiné zase pro koupelny nebo bazény. Další jsou vyloženě určeny pro podlahy a vyrábějí se i obkládačky sloužící k venkovnímu využití.²⁰⁴

Produkty této společnosti zdobí i mnoho známých budov i světově významných staveb. Ze starších památek se jedná například o vilu Tugendhat v Brně, která byla v roce 2001 zapsána na seznam světového dědictví UNESCO. Taktéž dotvářejí v Praze interiér Obecního domu, hotelu Imperial, Vršovické spořitelny a může se jimi pyšnit i Brummelův dům v Plzni, který je dílem Adolfa Loose. Pokud jde o současnost, tak dlaždice značky RAKO pokrývají podlahy nově zrekonstruovaného rektorátu a výukové části budovy Karolína. Výrazným a originálním prvkem se zde stalo logo Karlovy univerzity, které bylo vyrobeno přímo na míru pomocí

---

²⁰² *O společnosti LB Cemix, s. r. o.* Kdo jsme. Stavební hmoty Cemix [online]. [citováno 28. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://www.cemix.cz/kdo-jsme>>

²⁰³ KOČINCOVÁ, Aneta. *Historie Chlumčanských keramických závodů*. Plzeň, 2020. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie. Vedoucí práce PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph. D., s. 43.

²⁰⁴ *Katalog*. In: RAKO [online]. [citováno 11. 4. 2023]. Dostupné z URL: <<https://www.rako.cz/cs/onas/predstaveni-spolecnosti/klenoty-znacky-rako>>

technologie řezání vodním paprskem.²⁰⁵ Produkty této značky se nacházejí i v interiérech hotelu Thermal v Karlových Varech a v Praze je dlaždicemi obložen celý tunel Blanka. V Plzni jsou k nalezení ve Fitness centru v nákupním středisku Galerie na Slovanech a v roce 2022 Lasselsberger spolupracoval se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzeň při rekonstrukci sociálních zařízení a věnoval zoologické zahradě dar v podobě keramických obkladů.²⁰⁶ Dlaždice jsou také často využity v mnoha aquaparcích. Mezi zahraniční stavby, na kterých se RAKO podílelo, patří lázně Amalienbad ve Vídni a tunel Holland v New Yorku.²⁰⁷ Keramické výrobky z dílny RAKO se taktéž objevily v českém pavilonu v Dubaji na Všeobecné světové výstavě EXPO 2020.²⁰⁸ O rok později se podílelo na vzniku a výstavbě fotbalového stadionu pro mistrovství světa ve fotbale 2022 v Kataru. Tehdy společnost dodala 35 000 metrů čtverečních keramických výrobků. na výstavbu stadionu Education City Stadium ve městě Raján a stadionu Al Thumama ve městě Dauhá.²⁰⁹ Dlaždice značky RAKO také pokrývají interiéry rezidenčních věží v Bratislavě od irácké architektky Zahy Hadid, která se věnuje rozsáhlému projektu s názvem SKY PARK.²¹⁰

S příchodem roku 2023 tato značka oslavila 140 let své existence. Je pyšná na svou tradici a dlouhou historii a stále přináší na trh rozsáhlé portfolio moderních výrobků.

---

²⁰⁵ Podlaha Univerzity Karlovy z keramických dlaždic odolá pohybu i tisícovek studentů denně. In: RAKO [online]. [citováno 11. 4. 2023]. Dostupné z URL: <<https://www.rako.cz/cs/o-nas/predstaveni-spolecnosti/klenoty-znacky-rako>>

²⁰⁶ Skupina Lasselsberger. RAKO NOVINY. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 13. Strana 1.

²⁰⁷ Klenoty značky RAKO. In: RAKO [online]. [citováno 11. 4. 2023]. Dostupné z URL: <<https://www.rako.cz/cs/o-nas/predstaveni-spolecnosti/klenoty-znacky-rako>>

²⁰⁸ Keramické dlaždice byly a jsou součástí pavilonu EXPO. RAKO NOVINY. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 13, s. 10.

²⁰⁹ RAKO na stadionech MS ve fotbale 2022 v Kataru. Skupina Lasselsberger. RAKO NOVINY. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., prosinec 2022, číslo 14, s. 1.

²¹⁰ SKY PARK. Lasselsberger. RAKO NOVINY. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., prosinec 2022, číslo 14, s. 1.

7 Narátoři

7.1 Zaměstnankyně třídírny dlaždic (zaměstnána 1950–1993)

Téměř devadesátiletá paní Věra Kabátová pracovala v národním podniku Chlumčanské keramické závody celých čtyřicet tři let. Nastoupila do keramických závodů pět let po válce, přesně v lednu roku 1953, tedy do doby, kdy se závod vzpamatovával z válečných let a výroba se pomalu rozjížděla. Nastoupila do poměrně technologicky primitivních podmínek a odcházela roku 1993 za plně modernizované výroby. Dne 1. října roku 1989 odešla do důchodu, ale i přesto si v chlumčanském závodě ještě přivydělávala další čtyři roky drobnějšímu pracemi, například ostřením nožů. Dne 14. března 2023 mi laskavě poskytla velice zajímavý a detailní rozhovor ohledně jejího působení v chlumčanském podniku. Paní Kabátová pracovala na pozici třídičky keramických dlaždic. Mé otázky se tedy týkaly přímo této pozice, jaké úkony obnášela, jak moc byla náročná a jak byla hodnocená. Dále jsem se zajímala o proces výroby dlaždic, o podmínky práce v závodech, o benefity, které podnik sliboval a přinášel, o možnosti rekreací a podnikových zájezdů a také o vliv tehdejší ideologie na práci v podniku.

Pracovní náplň a podmínky práce:

Jak jsem již v úvodu zmiňovala, paní Kabátová pracovala od ledna 1950 na pozici třídičky dlaždic a na této stejné pozici zůstala až do roku 1993. Její pracovní náplní bylo třídění dlaždic, které právě v šamotových pouzdrech opustily pec. Pak ještě jeden čas působila v komisi bezpečnosti práce. Při tomto výkonu se dostala i na kontrolu šachty v dole. Tehdy ještě vozíky s kaolinem převážela kobyłka. Do šachty se slézalo po žebříkách. Dokonce bylo zamýšleno, že by šachta byla využívána v případě nebezpečí jako protiatomový kryt. Paní Kabátová si ještě pamatuje jak u lomu, směrem na Dnešice, stávaly staré domečky, které byly pozůstatky první plavírny kaolinu.

Dlaždice se třídily podle velikosti, barvy a kvality. Velikosti dlaždic se vyráběly v rozměrech 10x10, 15x15 a 250x75 centimetrů a pak ještě existovaly dlaždice, ze kterých se lepila mozaika a ty měly velikost 1x2 centimetrů. Dlaždice určené na mozaiku se lepily po vícero kusech na papírové pláty. V Chlumčanských keramických závodech se produkovaly především dlaždice. Kompetence pro výrobu tenčího obkladového materiálu na stěny měl podnik v Horní Bříze a v Rakovníku. V současné době se obkládačky jako takové nevyrábějí, ale produkují se dlaždice, které jsou určeny jak na podlahy, tak na obkládání stěn. Práce na třídírny dlaždic zahrnovala i schopnost jezdit s vysokozdvíhým vozíkem a dlaždice tak převážet. Co se týče platu, pracovali zaměstnanci v úkolové mzdě, což znamená, že byli placeni

za práci, kterou během směny odvedli. Paní Kabátová, pokud toho odpracovala opravdu hodně, si byla schopná vydělat až 900 Kčs za měsíc. Mnohem později pak vydělávala kolem 2000 Kčs. Snažila se docházet i na přesčasy a často brala víkendové směny. Na otázku, zdali jí tato mzda postačovala pro běžný život odpověděla, že v té době toho moc nepotřebovala, a tak s tímto platem snadno vyžila.

V provozu třídírny se pracovalo na dvě směny, a to na ranní a odpolední, přičemž v jiných výrobních úsecích fungoval i třísměnný provoz. Například v lisovně se také pracovalo na dvě směny, ale přípravná již fungovala na směny tři. Každopádně provoz keramických závodů běžel neustále. Tedy dvacet čtyři hodin denně sedm dní v týdnu a výroba se nezastavovala ani o svátcích. Nesmělo dojít k zastavení pecí. Pokud došlo k odstávce, ztlumily se pece na nejnižší provozní výkon. Zastavování a znovu nahřívání pecí by bylo časově náročné a ekonomicky nevýhodné.

Všichni zaměstnanci si před nástupem do nového povolání v keramických závodech museli projít takzvanou závodní školou. Díky ní se dostali do každého provozu a museli znát veškeré výrobní procesy, které výroba dlaždic zahrnovala, teprve pak se mohli věnovat svému provozu, do kterého byli přijati. V celé třídírně pracovalo devadesát zaměstnankyň.

Podmínky práce z hlediska prostředí moc vlídné nebyly. Paní Kabátová si vzpomíná, že v zimních měsících byla v dílně zima, v letních měsících naopak dusno. Z toho důvodu každým rokem v létě musely pracovnice vylézt na střechu výroby s kbelíkem a štětcem a zabílit světlíky vápnem. Na střeše bylo takové horko, že tam většinou pracovaly ve spodním prádle. Tuto činnost si museli pracovníci dílen vykonávat sami. Do roku 1953, tedy než paní Kabátová odešla na mateřskou dovolenou, byly dílny v zimních obdobích vyhřívány pouze jedněmi železnými kamny uprostřed místnosti. Kdo ze zaměstnanců přišel první na směnu, musel se nejprve postarat o jejich roztopení. Většinou zaměstnanci docházeli na rampu, kde jezdila tovární vlečka s mašinkou, která na svůj provoz potřebovala uhlí. Tam u řidiče mašiny sháněly alespoň kousek uhlí i pro sebe. Někdy se kradlo i tajně a do kamen často přišlo vše, co se našlo a co dobře hořelo, například dřevěná vlna, která sloužila jako výstelka do krabic s dlaždicemi, aby se při převozu nepoškodily. I přesto, že se kamna podařilo řádně roztopit, měly vyhráno jen ty pracovnice, které u nich pracovaly nejbliže. Kdo měl tu smůlu a obýval stoly na krajích dílny, stejně celou zimu mrznul. Proto se všichni těšili, až do dílny přijedou čerstvě vypálené dlaždice z pece, aby si alespoň na chvíli mohli nad rozpálenými šamotovými pouzdry u stolu zahřát ruce a získat tak do nich cit.

Provizorní podmínky byly nejen ohledně vytápění, ale také ohledně pracovního odívání. Žádné pracovní oděvy, které by poskytoval zaměstnavatel, neexistovaly. Pracovníci nosili své

oblečení, ve kterém přišli na směnu z domova. V šatnách jen svlékli kabát a šli pracovat. Zaměstnavatel jim poskytoval pouze gumové rukavice a černou pracovní zástěru. Vzhledem ke špatnému vytápění byli zaměstnanci celou zimu pečlivě nabalení v několika vrstvách oblečení. Po směně si v sociálním zázemí pouze umyli ruce, protože voda tekla ledová a teplá nebyla zavedená vůbec. Takže tak, jak byli ušpinění z práce, odcházeli pak domů, kde koupelny nebyly vůbec a lidé se povětšinou myli v neckách. Co se týče dostupnosti jídla, tak dříve, než byl na každé výrobně zřízen bufet, chodila do dílen svačínářka a nosila zaměstnancům jídlo z jídelny.

Zajímavé je, že v provozu Dlaždice II, kde se taktéž třídilo, pracovali na směnách i vězni z Borské věznice. Jednalo se především o drobné zloděje nebo lidi, kteří během práce u pokladny zpronevěřili peníze. Tito vězni byli pečlivě hlídáni. U každého vchodu stáli dva vězeňští dozorcí a hlídali, aby vězni neopustili svá místa. Do výroby zajížděly vysokozdvizné vozíky, které do ní dovážely dlaždice ke zpracování a občas se stávalo, že se vězni pokusili utéci na vozíku ukrytí v paletách.

Proces třídění dlaždic:

Výroba dlaždic probíhala tak, že se umíchala sypká hmota, která se sypala do lisů. Podnik nejprve na počátku 50. let vlastnil obrovské lisy německé značky Dorst. Pokud se vyráběly dlaždice jednobarevné, hmota se nasypala rovnou přímo do lisu. Existovaly i porfýrové dlaždice, jež byly dvoubarevné a jedna z barev vytvářela na podkladu jemně tečkovaný vzor. Ty taktéž lis vyrobil sám. Lidská pomoc byla potřebná při produkci mramorovaných dlaždic. Mramorovaný vzor se totiž musel malovat ručně, což dělaly takzvané malířky. Ty musely rychle na první základní vrstvu dlaždice nasypat další hmotu jiné barvy do vzoru mramoru. Nebylo jednoduché tyto dlaždice vytvořit. Bylo nutné, aby hmota, kterou se mramor maloval, měla stejnou suchost jako spodní jednobarevná hmota, která vyšla z lisu. Pokud se tak nestalo a jeden z materiálů byl vlhčí, dlaždice byly po následném výpalu duté a při jejich používání se pak horní vrstva tříštila. Tyto nepovedené dlaždice se odkládaly stranou jako takzvané zmetky a pokud se jich zaměstnanci nastrádalo až příliš, byly mu za nekvalitní práci strženy peníze ze mzdy. Zdali nemají dlaždice tento kaz se zjišťovalo tím, že každý kus byl kontrolován proti světlu, jestli mezi oběma vrstvami nejsou pukliny. Po roce 1958 se zakoupily lisy nové, které již byly více zmechanizované a malířky již nemusely své ruce vkládat pod lis.

Syrové produkty se pak naskládaly na vozy do šamotových pouzder do sloupců po dvaceti kusech. Tyto vozy projížděly pecí, kde se dlaždice vypalovaly za teploty 1200 stupňů Celsia. Když vyjely z pece, putovaly do třídírny dlaždic. Tam na ně u jednotlivých pracovních

stolů čekaly třídičky. Ty byly u stolů vždy po dvou. Na stůl se jim pomocí vysokozdvížného vozíku dostalo jedno šamotové pouzdro a jejich práce mohla začít. Zaměstnankyně brala z pouzdra deset dlaždic najednou, které byly vždy vyskládané střídavě rub a líc. Ty byly spečené k sobě, takže se nejprve musely rozsekat. Jedna z žen u pracovního stolu, konkrétně paní Kabátová, měla v jedné ruce paličku a v druhé z obou stran naostřený nůž. Paličkou pořukala spečené dlaždice a nožem je mezi spárami od sebe oddělovala. Mezi jednotlivé dlaždice se musely strefovat opravdu přesně a pečlivě, jelikož při neopatrném zacházení docházelo k uštípnutí hran dlaždic a výrobky tak musely být zařazeny do kvalitativně nižší kategorie, tedy do druhé jakosti. Pokud měly při směně nadměrné množství uštípaných dlaždic, opět se jim tato skutečnost strhávala z platu. Paní Kabátová byla schopná za osm vteřin rozsekat až padesát dlaždic. V třídičce byla známá také tím, že právě ona uměla ostřit tyto nože nejlépe, takže kolikrát před směnou ještě ostřila nože a byla schopná jich během jedné hodiny naostřit až šedesát.

Jen pro zajímavost, padesát dlaždic vážilo 10 kg a třídičky směly při práci přenášet 20 kg. Těchto deset dlaždic rychle rozložily do řady vedle sebe. Při této činnosti vznikal v třídičce velký hluk. Měly v ruce už takový cit, že ty dlaždice už ani nemusely počítat. Po jejich rozložení jedna z třídiček vzala železnou míru a měřila výšku vypálených dlaždic. Ta se měřila na milimetry, ale i tak byly ve velikosti některých dlaždic takové rozdíly, že musely být roztríděny. Druhá pracovnice zase třídila dlaždice dle barvy. Ačkoliv se dlaždice vypalovaly ve stejné peci a stejném pouzdře, tak v nich byly rozdíly v barvě i velikosti. Záleželo totiž na tom, jestli byly při vypalování uloženy nahoře nebo dole, pak se vypálily více či méně.

Na třídění dlaždic podle barvy bylo potřebné denní světlo, nemohlo se třídít při elektrickém osvětlení. Proto ranní směna, která nastupovala od sedmi hodin ráno, musela čekat na denní světlo. Nejobtížnější na třídění byly dlaždice s červenými odstíny. Jediný odběratel, kterému nevadilo mít různé odstíny od téže barvy byla Ikea. Teprve když byly do třídíren zavedeny neonové zářivky, bylo možné na dlaždicích rozeznat i drobné odchylky od původní barvy. Bohužel, jak vzpomíná paní Kabátová, se ale v dílnách od těchto zářivek kradly vypínače. Častokrát, když přišla směna ráno na svá místa, měla místo provázků k vypínači jen dráty. Tato skutečnost pak zdržovala provoz na dílnách. V šedesátých letech vedení podniku rozhodlo, že u pracovních stolů v třídičce nebudou ženy po dvou, ale již jen po jedné.

Roztríděné dlaždice se pak svazovaly po padesáti kusech drátěným provázkem a balily se do papírových krabic. Na krabice se tiskla razítka s údaji o rozměrech dlaždic, jejich odstínu a s číslem konkrétního zaměstnance, který dlaždice třídil a balil. Pokud přišla reklamace na tuto konkrétní krabici, vědělo se, kdo byl za chybu odpovědný. Bedýnky se uvnitř ještě prokládaly

dřevěnou vatou, aby co nejvíce odolávaly otřesům při jejich převážení. Dlaždice se nesměly do beden skládat na placato, to by se snadno rozbily, ale na stojato.

Prodej výrobků

Za působení národního podniku Chlumčanské keramické závody se dlaždice a další výrobky, které odtud vycházely, prodávaly pod značkou CHKZ. Přímou v podniku probíhal prodej každý pátek. Zákazníci si pro zboží jezdili před bránu závodů. Zaměstnanci jim sami vyváželi a nakládali požadované zboží. Prodejna jako taková byla postavena až o něco déle. Jednalo se o velice kvalitní výrobky. Paní Kabátová má dlaždice značky CHKZ dodnes v prostorách koupelny. Chlumčanský kaolin se vyznačoval, a stále si tuto vlastnost udržuje, jako jeden z nejkvalitnějších v Evropě. Obsahuje totiž množství živce, díky němuž je kaolin mnohem pevnější a kvalitnější. Dodává dlaždicím tvrdost a pokud se do nich ťukne, vydávají zvonivý zvuk. Benefitem chlumčanských závodů tedy bylo to, že se živec nemusel dovážet a výroba dlaždic byla tedy mnohem levnější.

Produkty byly z chlumčanského podniku dodávány na výstavby různých veřejných budov a nakupovaly je i mnohé známé osobnosti. Například do kulturního domu v Plzni, přezdívaného jako dům hrůzy, byly vyrobeny extra modré dlaždice. Dodávány byly i do pražského metra a na výstavbu tunelu Blanka. Mezi osobnosti československé kultury, které si přijely pro své dlaždice patřili například houslista Jaroslav Svěcený, zpěvák Waldemar Matuška, herec Vladimír Menšík, moderátor Přemek Podlaha, lesník, přírodovědec a cestovatel Josef Vágner Věra Štrougalová (manželka premiéra Lubomíra Štrougala) se svým synem Lubomírem. Dlaždice si zde pořídil také zpěvák Michal David, jenž paní Kabátové utkvěl v paměti i proto, že mu darovala kotě. Tehdy jí totiž na dílnu pod stůl chodila kočka, která jí tam nakonec vyvedla koťata. Co se týče vývozu do zahraničí, výrobky se dodávaly do padesáti zemí po celém světě. Putovaly například do Rakouska, Dánska, Itálie, Holandska, Francie, Japonska, Arábie, Sýrie, Nigérie, Libanonu, Kuwaitu, USA nebo do Kanady.

Z hlediska kvality dlaždic se rozlišovaly různé jakosti. Pro vývoz do zahraničí byly určeny dlaždice označované jako prima, ty měly nejvyšší možnou jakost. U nás se prodávaly kvalitní dlaždice jakosti jedna. Pak kvalita pomalu klesala. Prodávaly se ještě jakosti dvě, tři a pět. Výrobky horší jakosti než pět, takzvané výmětové dlaždice, se vyhazovaly a následně sypaly zpět do oprámů.²¹¹ O levné, méně kvalitní a opraskané dlaždice měli zájem lidé většinou při výstavbě sklepů a podobných ne příliš reprezentativních prostor.

---

²¹¹ Oprám je slangový název pro důl.

Zájezdy, rekreace, kulturní a společenský život v CHKZ:

Paní Kabátová uvádí, že na zájezdy, koncerty, divadelní představení a rekreace se jezdilo poměrně často. Pokud zaměstnanci vstoupili do Komunistické strany Československa nebo se účastnili Brigády socialistické práce či patřili do Socialistického svazu mládeže, mohli požívat jistých premií a privilegií. Paní Kabátová do roku 1968 působila i v KSČ, ale v témže roce ji ze strany vyhodili z důvodu několika absencí na stranických schůzích. Ovšem, jak uvedla, tehdy se s manželem rozhodli pro výstavbu rodinného domu a měla tudíž plno práce kolem stavby a neměla čas chodit na schůze. Díky výhodám, které podnik nabízel, pracovníci získali například lístky na koncert Evy Pilarové. Mimo jiné jim byla nabízena spousta zájezdů, a to i za hranice Československa. Samozřejmě do zemí Východního bloku. Jako příklady rekreací, kromě již známé chaty Marie na Šumavě a Hracholusek, uvádí pobyt v Ralsku v okrese Česká Lípa anebo pobyt v Jeseníkách spojený s výstupem na horu Praděd. Krásné ubytování zmínila i v Praze na Břevnově, kde byl pobyt spojen s návštěvou Břevnovského kláštera a dalších pražských pamětihodností. Zaměstnanci, kteří pracovali v hodně prašném prostředí, například v lisovně kaolínu nebo v dole, pak dostávali i poukazy do lázní.

Pokud jde o výlety do zahraničí, ty si museli zaměstnanci platit sami, nicméně jim byly poskytovány výrazné slevy. Poukazy nedostával pracovník pro celou rodinu, ale jen pro sebe a jeden doprovod, děti zaměstnanců tak většinou nejezdily. Často se stávalo, že zaměstnanec o nabídnutý poukaz neměl zájem nebo se nemohl zájezdu zúčastnit, proto se s poukazy v keramických i kaolinových závodech čile obchodovalo. Bylo to také tím, že se poukazy nenabízely ve všech výrobcích, ale jen na dílnách a v provozech, kde zaměstnanci pracovali ve zhoršených pracovních podmínkách. Byla to taková kompenzace za jejich těžkou práci. Nabídka zájezdů byla poměrně obsáhlá.

Paní Kabátová se s manželem dostala konkrétně na zájezd do Maďarska, kde navštívili Budapešť a dostali se k jezeru Balaton, které přepluli na lodi, jednalo se o plavbu dlouhou 77 kilometrů. Dále navštívili Německou demokratickou republiku a tamější Drážďany a také Polsko. To projeli více a viděli spoustu měst: Varšavu, Vratislav, Poznaň, Osvětim, Sopoty, Kdyni a vojenský přístav v Kdaňsku. K moři se dostali do Bulharska, a to do přímořských letovisek Primorsko a Nesebar. Na zážitky nejnabitější byl dle paní Kabátové zájezd do Svazu sovětských socialistických republik. V hlavním městě Moskvě účastníci strávili pět dní a paní Kabátová ho velmi detailně prošla. Navštívila Kreml, Lomonosovu univerzitu a z Šeremetěvova letiště v Moskvě pak vnitrostátními aeroliniemi přeletěla spolu s dalšími

účastníky do Rostova na Donu. Tam byli ubytováni na místní poměry ve velmi luxusním hotelu. Paní Kabátová vzpomíná, že disponoval osmnácti výtahy, které byly schopné pojmout až dvacet lidí nejdnou. V Rostově na Donu je čekala projížďka na lodi. Následně se celá skupina přesunula na sedm dní k moři do Soči. Navštívili také Kavkaz a jezero Rica a dostali se do Čerkasu a na Picundu. Zájemci mohli na Kavkaze absolvovat vyhlídkový let nad tímto pohořím. Paní Kabátová vzpomíná, že helikoptérou obléтали vrchol Elbrusu. Cestovali za Gorbačova na sklonku éry Sovětského svazu a na Picundě a v Gahdě už probíhaly nepokoje a střílelo se tam. Nicméně přesto účastníci zájezdu naplnili celý autobus. Jeho řidič se pak divil, že obyčejní českoslovenští dělníci mají tolik peněz na cestování. Oproti Československu byly tamější hospodářské podmínky špatné a chudoba byla vidět zejména na Kavkaze. Ze Soči je opět čekal let nazpátek. Všichni byli nadšení, protože se poprvé svezli Airbusy místo Iljušinů.

Paní Kabátová zůstává i dnes s chlumčanských podnikem v kontaktu, respektive, závody pořádají každý rok, vyjma covidového období, srazy bývalých pracovníků. Sezvaní důchodci dostanou od podniku zdarma lístky na polévku, hlavní jídlo, dvakrát na nápoj a zvlášť na kávu. Většinou se podává knedličková polévka a jako hlavní chod knedlo vepřo zelo. Zdarma dostanou od podniku také nějaký malý dáreček. Jeden rok to byly například ručníky, jiný zase deštníky, jednou dostali i malou meteostanici. Poté si mohou samostatně bez doprovodu projít závody a podívat se, jak se výroba zmodernizovala. Jako největší benefit paní Kabátová uvádí všudypřítomné teplo v provozech, jelikož, jak jsem již psala, za jejího působení v padesátých letech, nebylo na pracovištích samozřejmostí.²¹²

---

²¹² Rozhovor s Věrou Kabátovou, zaměstnankyní třídírny dlaždic Chlumčanských keramických závodů, n. p. Chlumčany, 14. března 2023, záznam v archivu autorky.

7.2 Zaměstnanec lisovny kaolinu (zaměstnán od roku 1996 do současnosti)

Způsob získávání a zpracování kaolinu mi laskavě popsal pan Jan Hrubý, který je zaměstnancem sušírny kaolinu a pracuje přímo pod firmou LB Minerals, s. r. o., která se zabývá těžbou a zpracováním této horniny. Do nejpodrobnějších detailů mi popsal celý proces zpracování kaolinu od jeho vytěžení, přes jeho třídění, prosívání, plavení, sušení a lisování. Díky němu jsem se také mohla do celého chlumčanského provozu podívat a projít si jednotlivé úseky zpracování kaolinu. Veškeré informace ohledně tohoto procesu mi poskytl na místě během této dvouhodinové exkurze.

Celý proces začíná těžbou kaolinu v nedalekém lomu, který leží na dohled od závodu. Mezi zaměstnanci se mu slangově říká oprám. V současnosti se během jednoho dne vytěží kolem tisíce tun této horniny a projde celým cyklem zpracování. Pro porovnání, zhruba před pětadvaceti lety se vytěžilo během čtyřadvaceti hodin dvě stě až tři sta tun kaolinu. Nutno podotknout, že o budoucnosti těžby nemusí mít chlumčanské kaolinové závody strach. Zkušební vrty potvrdily, že směrem na Dobřany se nachází další ložiska kaolinu, takže do budoucna by země měla vydávat stále dostatek této suroviny. Vytěžený surový kaolin smíšený s dalšími horninami, především pískem a živcem, putuje nákladními auty ke kaolinovému závodu. Tam se surovina pomocí bagrů hrne do násypky, přes kterou se kaolin dostává mezi dva válce, jež rozmělnují větší kusy horniny. K jejímu dalšímu rozbíjení dochází pomocí kladiv, pod která putuje po pojízdném pásu. Pod nimi vypadává již nahrubo rozmělněná surovina. Během její cesty po páse do plavírny jsou ještě nad pásem umístěné magnety, které sbírají větší kusy železných předmětů. V minulosti totiž probíhala v lomu hlubinná těžba a v současnosti se stává, že se s kaolinem vytěží i pozůstatky po této těžbě. Jedná se například o zrezivělé kusy kolejnic nebo zapomenuté nářadí.

Když je proces hrubého rozmělnění hotov, je potřeba, aby byly od kaolinu odděleny další nežádoucí suroviny. Ty se z horniny dostávají pryč pomocí plavení. V plavírně se kaolin namočí, rozplaví a oddělí se od něj šterkopísek. Ten se označuje jako pegraf a putuje si pak svou vlastní cestou. Poté, co se přepere v pračce písku, dostává se po pásových dopravnících do venkovních skladových prostor. Prodává se pak do stavebního průmyslu. Přidává se do štukových omítek, do betonu nebo se z něj vyrábí kočkolit. Kromě toho, že se z kaolinu vytrídí písek, je z něj vyloučen zbytek hornin, které se pak navážejí zpět do lomu.

Dále se kaolin s vodou přečerpává do třídiček, takzvaných cyklonů, které jej třídí dle jeho hrubosti. Hrubší materiál odtéká spodem, ten jemnější zase horem. Čím jemnější kaolin zůstává, tím je kvalitnější. Další případné nečistoty, jako jsou kořínky, mech, tráva a podobně, zůstávají zachycené na sítích, přes která se kaolin prosévá. Dříve se tato surovina třídila

protékáním v dřevěných žlabech. Ty zůstaly v jedné z hal v chlumčanské kaolině zachovány. Vedle nich jsou postaveny nové, modernější žlaby, nad kterými se nacházejí velice jemná síta a pod nimi ještě plachetky, na omak jako hedvábí, kterými se kaolin v současnosti prosívá.

Takto upravený kaolin se pak přečerpává do sedací nádrže, kde se k němu podle potřeby výroby dlaždic přidává sypký hliník. Z tohoto místa se následně dostává do sedací nádrže, ve které si kaolin usedá ke dnu. Jde vlastně o takový kal. Zbytek vody je odveden zpět do výroby. Voda takto využitá se v provozu recykluje co nejdéle. Cesta kaolinu pak vede dalším přečerpáváním přes sud do kalolisovny. Čistá surovina, se kterou se zde již pracuje, představuje hustou mazlavou suspenzi. Ta je pomocí čerpadel pod tlakem až třinácti atmosfér vtlačována do rámového kalolisu. Zařízení je složeno z jednotlivých rámců zavěšených na nosné konstrukci, které jsou potažené hustě tkanou plachetkou, která představuje filtrační tkaninu. Kaolin se v něm pomocí vzduchového prústřelu a vody promývá a lisuje. Z kalu se tvoří takzvané filtrační koláče a voda je vytlačována z kalolisu spodem ven a odtéká úplně průzračná.

V této lisovně vedle sebe stojí nový moderní kalolis, který je plně automatický a starý kalolis, který se ještě ovládal ručně. Lze je tedy na místě dobře porovnat. Nyní je ovšem v plánu starý kalolis odstranit a využít jeho místo na nové moderní stroje. Jeden proces lisování kaolinu trvá zhruba šedesát minut, ovšem doba trvání může být jak kratší, tak i delší. Záleží na hustotě konkrétní suroviny, která se právě v kalolisu lisuje. Pokud je kaolin řídký, může se doba jeho lisování pohybovat až dvě hodiny, pokud je naopak hustý, je možné jej vylisovat i za čtyřicet minut. Když je proces lisování dokončen, jednotlivé rámy se od sebe postupně oddělují a z filtrační tkaniny odpadávají vylisované kusy kaolinu. Kalolis běží celý den stále dokola zhruba ve dvouhodinových cyklech.

Takto zpracovaný kaolin putuje pásovým dopravníkem z kalolisu do rozmělnovače, který surovinu rozeemele na drobné nudličky. Nyní je kaolin na omak jako jílovitá půda. Jeho další cesta vede pře mlýnek do sušárny. Tento mlýnek funguje na podobném principu jako mlýnek na maso, tudíž jsou dosavadní nudličky rozemlety ještě na drobnější granulát, který se pak suší. Chlumčanské kaolinové závody mají jak modernější fluidní sušárnu, tak i starší pásovou sušárnu. Fluidní sušárna funguje tak, že je kaolin profukován proudem sušícího plynu a lože sušárny při tom ještě vibruje. Tím dochází k pohybu jednotlivých kaolinových granulí a ty se tak snadno celé prosuší. Co se týče zdravotních a hygienických nároků, je toto místo jedním z nejprašnějších míst v kaolinových závodech. Starší pásová sušárna je umístěna v jiné hale. Funguje tak, že je do velké uzavřené komory vháněn horký vzduch. V komoře se od shora dolů koloběhem pohybují pásy, na kterých se suší kaolinový granulát.

Po vysušení je zpracování kaolinu kompletní. Výsledným produktem celého procesu jsou pevné kaolinové granule, které jsou připraveny k prodeji nebo dalšímu zpracování v keramickém průmyslu. Granule putují ze sušárny po pásech do skladovacích prostor. Než se dostanou do samotného skladu, procházejí ještě pod silným magnetem, který je schopen přitáhnout i ty nejdrobnější kovové částice, aby byla výsledná surovina co nejčistší. V sušárně a během zpracování kaolinu se totiž ze strojů do suroviny může dostat leccos kovového. Do skladu si pak pro granulát mohou přijíždět nákladní auta, která surovinu dopravují zákazníkům. V dalším případě se granulát dopravuje do sila, pomocí něhož se plní do velkoobjemových vaků. Právě v těchto vacích je kaolin nakládán do vlaku, který zajíždí přímo do areálu závodů. Ten pak míří do přístavu v Hamburku, kde je zboží dále nakládáno do kontejnerů a rozváženo do mnoha zemí světa. Když jsem byla na prohlídce kaolinového závodu, byly tam připraveny vaky, které měly putovat do Spojených arabských emirátů a do Bangladéše. Každý z vaků se označuje barvou podle toho, do které země má putovat. Závod si na ně tiskne vlastní název a zemi, kam má být materiál doručen. Vedlejší keramický závod si pro výrobu dlaždic odsud odebírá kaolin ve vlhkém stavu, tedy takový, který vychází hned z kalolisu.²¹³

---

²¹³ Rozhovor s Janem Hrubým, zaměstnancem lisovny kaolinu firmy LB Minerals, s. r. o. Chlumčany, 16. března 2023, záznam v archivu autorky.

7.3 Zaměstnankyně výroby dlaždic (zaměstnána od roku 1990 do současnosti)

Jak probíhá výroba dlaždic v praxi a jaké je pracovat v Chlumčanských keramických závodech, jsem zjistila od paní Radky Steinerové, která zde pracuje již třiatřicet let. Její pozicí je mistrová ve výrobě dlaždic a je zaměstnána přímo pod firmou RAKO. Dne 17. března 2023 mi poskytla rozhovor, ve kterém jsem se zajímala o samotnou výrobu dlaždic. Z hlediska zpracování a využití kaolinu na výrobu dlaždic navazuje tento rozhovor tematicky na rozhovor s panem Hrubým, od něhož jsem získala informace o těžbě a zpracování kaolinu. Tento rozhovor lze i porovnat se vzpomínkami paní Věry Kabátové, v nichž lze vysledovat, jaké pokroky ve výrobě dlaždic nastaly.

Paní Radka Steinerová byla zaměstnána roku 1990, tehdy ještě v Chlumčanských keramických závodech, s. p. Začínala na pracovní pozici laborantky ve zkušební materiálu. Její pracovní náplní bylo testování hmoty, ze které se vyráběly dlaždice. Zkoumala například, jaká by měla být správná vlhkost hmoty a jaké rozměry mají syrové dlaždice před vypálením a následně po vypálení. Pak se přesunula na pozici mistrové a jejím úkolem bylo dohlížet na výrobu dlaždic. Ty se v devadesátých letech vyráběly většinou v rozměrech 10x10 centimetrů, pak vedení chlumčanských závodů nechalo nainstalovat nové lisy na rozměry dlaždic 30x30 centimetrů a rozměry dlaždic se stále zvětšují. Teď se například vyrábějí dlaždice 120x80 centimetrů, které se pak ještě mohou rozřezávat na menší velikosti, třeba na 20x20 centimetrů. Je mnohem výhodnější vyrábět větší rozměry a dlaždice si pak podle potřeby rozřezávat na menší rozměry. Většina dlaždic, které v současnosti míří do prodeje je kalibrovaná. Proces kalibrace znamená, že dlaždice se kromě oříznutí ještě obušují na milimetry přesně. Vypadá to potom tak, že hrany dlaždic k sobě těsně přiléhají a není třeba je spárovat. Hrany dlaždic se v dnešní době v Chlumčanech nevyrábí s oblými hranami, ale s hranami rovnými, ty pak umožňují provedení oné kalibrace.

Paní Steinerová mi popsala výrobu dlaždic následujícím způsobem: suroviny na výrobu produktů se nejprve rozemelou v kolovém drtiči a putují přes mlýn, kde se semelou s vodou a dalšími surovinami. Vše se pak lisuje pod velkým tlakem a následně suší v rozprachové sušárně. Pak se tyto polotovary glazují. Tisk vzorů na dlaždice probíhá již digitálně. V dnešní době existuje mnoho různých vzorů, které lze vytisknout a pokud by někdo měl zájem, je možné si na výrobek nechat vytisknout i fotografii. Když u firmy RAKO vyjde jeden určitý vzor, tak z něj vyrábí k dlaždicím ještě další doplňky. Glazura se na dlaždicích poté nechává zaschnout a následně se vypalují celé produkty v tunelové peci. Hotové výrobky se poté balí a putují na sklad a do prodeje. Celý proces výroby je zautomatizován, dlaždice putují na jednotlivá stanoviště po pásech z válečků.

V Chlumčanech se vyrábí dlaždice, schodovky a sokly, další doplňky pak produkuje závod v Horní Bříze. Obkládačky se vyrábí v Rakovníku. Ty jsou tenčí než dlaždice a taktéž se tam kalibrují. V Chlumčanech už se obkladový materiál vůbec nevyrábí. Veškeré výrobky, které putují na trh, se vyrábí pod značkou RAKO, samozřejmě se ale produkují i speciální zákaznické výrobky a také se vytvářejí repliky do historických budov. Tito zákazníci si pak stanovují speciální požadavky na jejich výrobu. Inspiraci na své vzory na výrobky firma RAKO buď čerpá z různých veletrhů, nebo vycházejí návrhy přímo z jejich ateliérů. Posledním trendem jsou dlaždice spíše jednodušších a strohých vzorů a méně barevných. Naopak po extravagantních vzorech poptávka příliš není. Například Švédsko odebírá jen jednobarevné jednoduché khaki nebo šedé dlaždice. Mezi země, kam výrobky nejvíce putují, patří Kanada a Maroko, které vyžaduje své vlastní vzory dlaždic na zakázku. Celkový prodej výrobků ale na současném trhu mírně klesl. Problémem je především vysoká inflace a vyšší ceny materiálů na stavby. Nicméně, zimní období prodeji obecně příliš nepřeje. Větší prodej obvykle bývá přes teplé měsíce, kdy se více staví. Šamotové výrobky, které dříve sloužily jak k prodeji, tak k samotné výrobě dlaždic, kdy měla šamotová pouzdra chránit a zatěžkávat dlaždice v peci, se v Chlumčanech již neprodukuje. Stejně na tom jsou i šamotové cihly.

Pokud jde o kulturní akce, které firma Lasselsberger pro své zaměstnance pořádá, kromě srazů bývalých zaměstnanců, které popisovala ve svém rozhovoru paní Kabátová, se konají jednou za dva roky takzvané RAKO dny. Letos se mají konat v Plasích. Cena vstupenky zahrnuje vstup do tamější minizoo spojené s minigolfem a do cisterciáckého kláštera. Předloni v září Lasselsberger zase zajistil na RAKO den koncert Marka Ztraceného. Tyto dny bývají plné kulturního programu a během nich se oceňují nejdéle pracující zaměstnanci ze všech závodů. Zaměstnanci dostávají také lístky na jídlo a pití zdarma a mohou se na místo konání akce dopravit autobusem přímo od chlumčanského závodu. Jednou byla z Chlumčan vypravěna i parní lokomotiva. Pro zaměstnance jsou občas na vyžádání k dostání i permanentky na hokej, v minulosti měli zaměstnanci možnost získat i vstupenky do Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Narozdíl od minulého století už chlumčanské závody nevlastní žádné rekreační objekty. Chata Marie na Šumavě i chata na Hracholuskách byly na přelomu nového tisíciletí podnikem prodány.²¹⁴

---

²¹⁴ Rozhovor s Radkou Steinerovou, zaměstnankyní výroby dlaždic firmy Lasselsberger, s. r. o. Chlumčany, 17. března 2023, záznam v archivu autorky.

7.4 Ředitel chlumčanské pobočky LASSELSBERGER, s. r. o.

Na závěr všech setkání a rozhovorů bych ráda představila i otázky, které jsem zasílala řediteli chlumčanské pobočky firmy LASSELSBERGER, s. r. o. panu Ing. Martinu Blažičkovi. Uvádím přesné znění otázek s odpověďmi, které mi pan ředitel zaslal.

1) *Putují výrobky u nás na trh i pod jinou značkou než RAKO?*

Výrobky prodáváme pouze pod značkou RAKO. Ale cca 30–40 % výrobků vyrábíme pro naše zákazníky a neuvádíme u nich výrobce. Výrobci si tyto výrobky prodávají pod svými značkami.

2) *Kdo vytváří návrhy (vzory) nových produktů?*

Za inovace je zodpovědné oddělení marketingu. V dnešní době používáme u 100 % výrobků jako zdobící techniku digitální tisk. Oddělení marketingu nakupuje designy u specializovaných firem zejména v Itálii. Oddělení marketingu je zodpovědné za to, jaké designy vybere. Ale nikdo z firmy designy v současné době nevytváří. Firma je ve 100 % nakupuje.

3) *Vystačí k výrobě produktů pouze kaolin z chlumčanského ložiska?*

ano

4) *U Chlumčan se těží kaolin již od 19. století. Je v budoucnu možné, že se bude kaolinové ložisko u Chlumčan stále rozšiřovat, nebo že se otevře nové? Je v okolí stále dostatek kaolinu?*

Je velmi pravděpodobné, že se kaolinové ložisko bude v Chlumčanech rozšiřovat. Firma LB Minerals vlastní rozsáhlé pozemky v okolí současného ložiska a může do budoucna těžbu rozšiřovat. Kaolinu je v ložisku dostatek na další desítky let.

5) *Kolik zaměstnanců je potřeba pro provoz závodů v Chlumčanech?*

V Chlumčanech momentálně pracuje cca 420 lidí ve výrobě a 50 lidí v oddělení logistiky.

6) *Je výroba v provozu 24 hodin denně 7 dní v týdnu, nebo jsou nějaké odstávky? Případně za jakým účelem?*

Výroba je v provozu 24 hodin denně 7 dní v týdnu a 330–340 dní v roce. Odstávky jsou za účelem údržby strojů. Velkou část údržby je možné dělat za provozu, ale 2x do roka je nutné linky zastavit a provést rozsáhlejší opravy. K tomuto účelu právě slouží odstávky linek.

7) *Chystá se Lasselsberger do budoucna rozšiřovat nabídku svých produktů?*

Ano, v příštím roce bude LB rozšiřovat nabídku svých produktů o velkoformátové dlažby, které se budou vyrábět na nově otevřené lince v Borovanech.

8) Pokud jde o produkci výrobků, existuje nějaký žebříček/porovnání s ostatními světovými výrobci, jak si stojí na trhu Lasselsberger?

Žádný takový žebříček neexistuje. Každý výrobce se zaměřuje na trochu něco jiného. Někdo se specializuje na malé formáty, jiný výrobce na velké formáty. Někdo se specializuje na neglazované výrobky jiný výrobce vyrábí jen glazované výrobky. V čem je LB naprosto unikátní je šíře portfolia. My vyrábíme vše od nejmenších po středně velké formáty 80x80 nebo 60x120. A to v glazovaném i neglazovaném provedení. V příštím roce bychom chtěli portfolio rozšířit o formát 120x120 a v tom následujícím o formát 120x240cm. Troufám si tvrdit, že v tomto ohledu jsme evropský unikát, protože nikdo další tak široké portfolio výrobků nemá.

9) Technologie se modernizují, ale mění se v čase/historii i způsob zpracování výrobků?

Výrobu keramické dlažby naprosto změnila technologie výroby dlažby ve válečkových pecích. Dříve se používaly tunelové pece, kde trval výpal i několik dní. Dnes trvá výpal ve válečkové peci u nejběžnějších formátů cca 1 h. Toto byl podle mého názoru naprostý zlom ve výrobě keramiky.

10) Mám ve své práci samostatnou kapitolu o sociálních poměrech zaměstnanců v podniku, ten vlastnil některá rekreační zařízení – Šumava, Hracholusky, pořádal výlety a různé akce pro zaměstnance, setkání bývalých pracovníků, sportovní utkání... angažuje se tímto podobným způsobem podnik i dodnes?

Rekreační zařízení již podnik nevlastní. V Lb je stále velmi činná odborová organizace, která výlety stále pořádá.

11) Které benefity a lákadla podnik pro zaměstnance přináší? Co činí práci atraktivní?

Podle mého názoru je největší benefit historie a stabilita podniku. To se v poslední době ukazuje jako stále zajímavější pro řadu lidí, kteří se u nás zajímají o práci. Jinak je to 13. plat, příspěvek na dovolenou, penzijní připojištění a další benefity.

12) Jaké je být v pozici ředitele? Je potřeba mít nejen manažerské schopnosti, ale i určitou praxi z výroby?

Určitě je potřeba obojí. Já mám výhodu, že jsem dva roky strávil jako vedoucí výrobní linky, a to při rozběhu naší nejnovější linky S9. Za tyto dva roky jsem získal dostatečnou praxi a byla to velmi cenná zkušenost.

Závěr

Ačkoliv byly Chlumčanské keramické závody ve svých počátcích nepříliš významnou plavírnou kaolinu, dokázaly se postupně díky vlastníkům, modernizaci a zvyšování kvality i kvantity výroby vyzdvihnout na evropskou a posléze i světovou úroveň. Ve své historii zažily mnoho organizačních změn. Často se měnil také jejich název, ale tradici zpracování kaolinu i výroby keramických produktů si udržely a do současnosti s jistými obměnami stále udržují stejnou. Období po roce 1945, tedy po skončení druhé světové války, nebylo pro vývoj chlumčanských závodů příliš jednoduché, ale nakonec se z něj podnik zvládl během několika let dostat. Oproti první polovině dvacátého století se dostavila velká změna v organizaci celého podniku. Zatímco tehdy jej měli soukromí vlastníci, po roce 1945 v souladu s Benešovými dekrety byl zestátněn a posléze za období socialismu se stal národním podnikem. Tehdy začala jeho postupná modernizace, a to jak z hlediska přílivu nových technologií, tak i z hlediska sociálních a pracovních podmínek. Principy zpracování kaolinu a výroby produktů zůstávají po celou historii chlumčanských závodů víceméně stejné, jen se opět mění a modernizují stroje, které tuto práci vykonávají a současně s tímto vývojem se také zvyšuje vzdělanost a kompetence pracovníků, jež výrobu obsluhují.

O spleť fungování závodů a složité pracovní hierarchii vypovídají archivní materiály, dnes uložené ve Státním oblastním archivu v Plzni a v jeho pobočce v Klášteře u Nepomuka. Největší přínos pro zjištění informací o chodu závodů mají organizační řady, které byly vždy vypracovávány na určité období a které dopodrobna popisovaly dosavadní vývoj výroby i podmínek zaměstnanců. Velký informační přínos má také porovnání rozhovorů s pamětníci a bývalou zaměstnankyní závodu se současnými pracovníky. Zatímco lidé v padesátých a šedesátých letech pracovali v dílnách v často velmi provizorních podmínkách, díky mnohým zlepšením je v tomto směru dnes pracovní prostředí pro zaměstnance mnohem přívětivější a pohodlnější. Rozhovory také dokládají, že ať se Chlumčanské keramické závody nacházely ve kterémkoliv dějinném období, stále přinášely svým zaměstnancům určité benefity a dobré důvody, proč v podniku pracovat. Závody po celá desetiletí přinášely a stále lidem pracovní místa, a ačkoliv práce v nich nebyla příliš jednoduchá, snažil se tuto skutečnost podnik kompenzovat mnohými kulturními akcemi, nabídkou docházení do různých klubů, pořádáním tuzemských i zahraničních zájezdů a rekreací a v neposlední řadě také podporou svých zaměstnanců v otázkách bydlení, pojištění a důchodů. Jak uvádí současný ředitel chlumčanského podniku Ing. Martin Blažiček, patří dnes mezi největší benefity stabilita

a dlouhá historie závodů, finanční odměna ve formě třináctého platu, příspěvky na dovolenou nebo například penzijní pojištění.

Summary

Although the Chlumcany Ceramic Plants were not very important in their beginnings as a kaolin floating plant, they were able to gradually rise to European and then world level thanks to their owners, modernisation and increasing the quality and quantity of production. They have experienced many organisational changes in their history. Their name has also changed frequently, but they have kept the tradition of processing kaolin and producing ceramic products, and with some variations they have kept the same tradition to the present day. The period after 1945, i.e. after the end of the Second World War, was not very easy for the development of the Chlumcany Plants, but eventually the company managed to get out of it within a few years. Compared to the first half of the twentieth century, there was a big change in the organisation of the whole company. While at that time it was privately owned, it was nationalised after 1945 in accordance with the Benes Decrees and later became a national enterprise during the socialist period. It was then that its gradual modernisation began, both in terms of the influx of new technologies and in terms of social and working conditions. In the case of kaolin processing and the production of products, the principles of their manufacture have remained more or less the same throughout the history of the Chlumcany Plants, only the machines that carry out this work and the training and competence of the workers who operate the production have changed and modernised again.

The intricate functioning of the factories and the complex working hierarchy are evidenced by archival materials now stored in the State Regional Archive in Pilsen and its branch in Klášter u Nepomuk. The greatest contribution to finding out information about the operation of the factories is provided by the so-called organisation charts, which were always drawn up for a specific period and which described in detail the development of production and the conditions of the employees. The comparison of interviews with a memoirist and a former employee of the plant with current workers is of great informational value. While people in the 1950s and 1960s worked in workshops with makeshift conditions, many improvements have made working conditions much more comfortable and welcoming. The interviews also show that no matter what period of history Chlumcany Ceramic Works was in, it still offered its employees certain benefits and good reasons to work there. For decades, the factories brought and still bring jobs to the people, and although working there was not very easy, the company tried to compensate for this fact with many cultural events, offering attendance to various clubs, organizing domestic and foreign tours and recreations and, last but not least, supporting its employees in housing, insurance and pension issues. As the current director of the Chlumcany

company Ing. Martin Blažíček, the biggest benefits today include stability and a long history of the plant, financial rewards in the form of a thirteenth salary, holiday allowances or, for example, pension insurance.

Soupis pramenů a literatury

I. Prameny

Archivní prameny

Státní oblastní archiv v Plzni, Krajský soud Plzeň, firemní spisy.

Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany.

Tištěné prameny

Skupina Lasselsberger. *RAKO NOVINY*. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., červenec 2022, číslo 13, 12 s.

Skupina Lasselsberger. *RAKO NOVINY*. Plzeň: LASSELSBERGER, s. r. o., prosinec 2022, číslo 14, 12 s.

Orální prameny

Rozhovor s Věrou Kabátovou, zaměstnankyní třídnírný dlaždic Chlumčanských keramických závodů, n. p. Chlumčany 14. března 2023. Soukromý archiv autorky.

Rozhovor s Janem Hrubým, zaměstnancem lisovny kaolinu firmy LB Minerals, s. r. o. Chlumčany 16. března 2023. Soukromý archiv autorky.

Rozhovor s Radkou Steinerovou, zaměstnankyní výrobní dlaždic firmy Lasselsberger, s. r. o. Chlumčany 17. března 2023. Soukromý archiv autorky.

Internetové prameny

Biologické nádrže využívané k čištění a dočišťování odpadních vod. [online]. Asio: čištění a úprava vod. 22. 1. 2015. [citováno 26. 10. 2022]. Dostupné na: <<https://www.asio.cz/cz/356.biologicke-nadrze-vyuzivane-k-cisteni-a-docistovani-odpadnich-vod>>

Fotogalerie: Výrobní závod společnosti Lasselsberger v Chlumčanech – Plzeňský deník. Plzeňský deník – informace, které jsou vám nejbliž [online]. Dostupné z:

<<https://plzensky.denik.cz/galerie/vyrobni-zavod-spolecnosti-lasselsberger-v-chlumcanech.html?back=1917171288-2069-46&photo=4>>

Geschichte – Lasselsberger. In: Lasselsberger Group [online]. LASSELSBERGER GmbH [citováno 28. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://www.lasselsberger.com/geschichte/>>

Historie společnosti LB Minerals. In: LB Minerals [online]. Praha: LB Minerals, 2015. [citováno 10. 2. 2020] Dostupné z URL: <<https://www.lb-minerals.cz/cz/o-spolecnosti/historie>>

Jak rozhlas vysílal o hrdinech socialistické práce a o BSP, tedy brigádách socprc? [online]. Český rozhlas Plus. 1997. [citováno 26. 10. 2022]. Dostupné na: <<https://plus.rozhlas.cz/jak-rozhlas-vysilal-o-hrdinech-socialisticke-prace-a-o-bsp-tedy-brigadach-socprc-8434476>>

JANGL, Ladislav. *Hornický slovník: Zvláštní výrazy užívané v různých dobách při těžbě a zpracování nerostů.* [online]. vydal komitét symposia Hornická Příbram ve vědě a technice, 1986. [citováno 2. 2. 2022]. Dostupné na: <<https://www.hornickyspolekstribro.cz/dokumenty/hornicky-slovník.pdf>>

Kamenina ve stavebnictví. In: Bydelko.cz: magazín zaměřený na bydlení. [online]. [citováno 13. 3. 2023] Dostupné z URL: <<https://bydelko.cz/nezarazeno/kamenina-ve-stavebnictvi/>>

Keramika žije, proč studovat na keramických školách a kam potom do zaměstnání. In: Lasselsberger s. r. o. [online]. [citováno 1. 4. 2020]. Dostupné z URL: <<http://www.keramikazije.cz/cz/lasselsberger>>

KRAHULOVÁ, Veronika. *Možnosti zvyšování bělosti kaolinu.* [online]. Brno, 2018. [citováno 13. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.vut.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=171526. Bakalářská práce. Fakulta chemická, Vysoké učení technické v Brně. Ing. Tomáš Opravil, PhD.>

Lasselsberger Group. Lasselsberger Group [online]. LASSELSBERGER GmbH [citováno 28. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://www.lasselsberger.com/lasselsberger-gruppe/>>

LASSELSBERGER, s.r.o. posiluje výrobu velkoformátových dlaždic RAKO. Keramické obklady a dlažby RAKO. LASSELSBERGER, s.r.o. | keramické obklady a dlažby RAKO [online]. [citováno 16. 4. 2023]. Dostupné z: <<https://www.rako.cz/cs/o-nas/aktuality/lasselsberger-s.r.o.-posiluje-vyrobu-velkoformatovych-dlazdic-rako-33459>>

LASSELSBERGER, s.r.o. posiluje výrobu velkoformátových dlaždic RAKO. Stavbaweb.cz – odborný portál o architektuře a stavebnictví [online]. [citováno 16. 4. 2023]. Dostupné z: <<https://www.stavbaweb.cz/lasselsberger-s-r-o-posiluje-vyrobu-velkoformatovych-dlazdic-rako-19595/clanek.html>>

MORÁVKA, Štefan. *Způsoby těžby a zpracování kaolinu na severním Plzeňsku.* [online]. Nové technologie – výzkumné centrum, Západočeská univerzita. [citováno 2. 2. 2022]. Dostupné na: <<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/38471/1/Moravka.pdf>>

O nás. Keramické obklady a dlažby RAKO. LASSELSBERGER, s.r.o. | keramické obklady a dlažby RAKO [online]. [citováno 28. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://kariera.rako.cz/cs/o-nas>>

Oprám. Wikislovník: slovník s otevřeným obsahem, založený na wiki. Dostupné na: <<https://cs.wiktionary.org/wiki/opr%C3%A1m>>

O společnosti LB Cemix, s. r. o. Kdo jsme. Stavební hmoty Cemix [online]. [citováno 28. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://www.cemix.cz/kdo-jsme>>

OTAVA, Bořek. *Surovinová základna je nedotknutelná.* In: Hospodářské noviny [online]. [citováno 17. 6. 2021]. Dostupné z URL: <<https://archiv.ihned.cz/c1-791511-surovinova-zakladna-je-nedotknutelna>>

Silikóza | NZIP. NZIP – Národní zdravotnický informační portál [online]. [citováno 20. 10. 2022]. Dostupné z: <<https://www.nzip.cz/clanek/1122-silikoza>>

Tekutý hedvábný lesk. In: Express color. [online]. [citováno 13. 3. 2023] Dostupné z URL: <<https://www.express-color.cz/products/tekuty-hedvabny-lesk-bily-500g/>>

II. Odborná literatura

BERAN, Josef. *Plavení kaolinu*. Horní Bříza: VVZ ZKZ Horní Bříza, 1984, 246 s.

ČIŽMÁŘ, Zeno. *RAKO 130 let: RAKO historie od založení 1883 do současnosti = History of RAKO from 1883 till now this*. Plzeň: Lasselsberger, 2013, 83 s. ISBN 978-80-270-1361-6.

HAVLÍČEK, Emil. *Průmyslová technologie: spotřební průmysl*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982.

CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, 76 s.

KOČÍNCOVÁ, Aneta. *Historie Chlumčanských keramických závodů*. Plzeň, 2020. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra historie. Vedoucí práce PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph. D.

MAŠEK, Josef. *Kaolin na severním Plzeňsku v historických fotografiích a dokumentech*. Plzeň: Starý most, 2012, 128 s. ISBN 978-80-87338-17-9.

MIŠTERA, Ludvík. *Ekonomicko-geografické vztahy v Západočeských keramických závodech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, 287 s. (Monografie pedagogické fakulty v Plzni – svazek: 2)

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, a kol. *Biografický slovník českých zemí: 1. sešit: A*. Praha: Libri, 2004, 155 s. ISBN 80-7277-215-5.

Přílohy

Příloha č. 1 Fotografie – Organizační struktura

Příloha č. 2 Fotografie – Základní organizační schéma činnosti

Příloha č. 3 Fotografie – Ochranná známka CHKZ

Fotografie – Glazovací linka používaná ve druhé polovině 20. století

Příloha č. 4 Fotografie – Třídění a balení dlaždic

Příloha č. 5 Fotografie – Výroba mozaiky

Příloha č. 6 Fotografie – Kalolisovna

Příloha č. 7 Fotografie – Letecký pohled na komplex chlumčanského závodu

Fotografie – Chlumčanský závod

Příloha č. 8 Dřevěné žlaby na plavení kaolinu

Příloha č. 9 Fotografie – Staré kalolisy

Příloha č. 10 Fotografie – Moderní kalolis

Příloha č. 11 Fotografie – Stav kaolinu vycházejícího z kalolisu

Příloha č. 12 Fotografie – Pásová sušárna kaolinu

Příloha č. 13 Fotografie – Skladové prostory kaolinu

Fotografie – Pytle zpracovaného kaolinu

Příloha č. 14 Fotografie – Současná moderní pec na dlaždice

Příloha č. 15 Fotografie – Kalibrační linka

Příloha č. 16 Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 - mozaika 20/20, vzor č. 2

Příloha č. 17 Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – mozaika 20/20, vzor č. 12

Příloha č. 18 Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – kohoutí stopa, vzor č. 10

Příloha č. 19 Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – kohoutí stopa, vzor č. 16

Příloha č. 20 Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – kohoutí stopa

Příloha č. 21 Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – kohoutí stopa

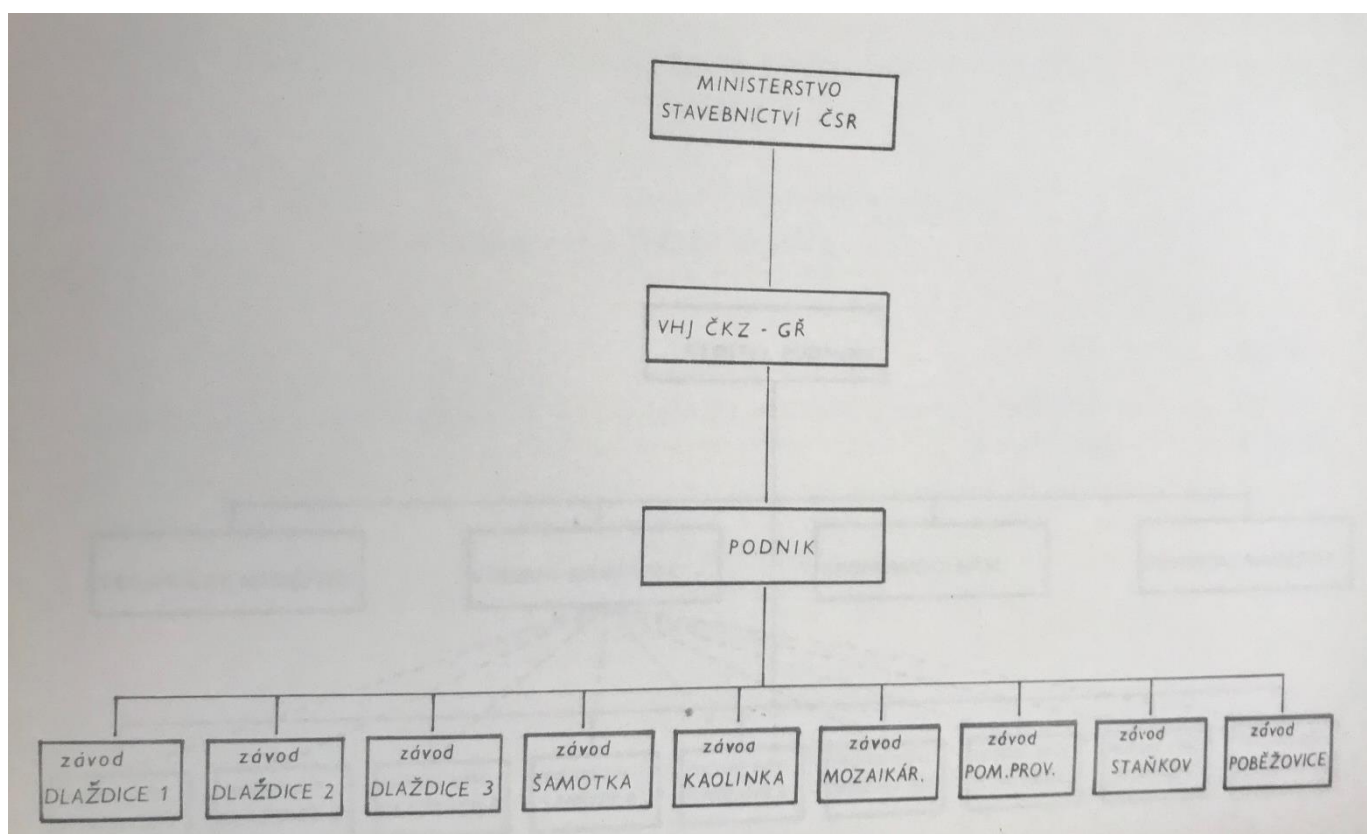

Příloha č. 1

Fotografie – Organizační struktura

Fotografie č. 1 Organizační struktura národního podniku Chlumčanské keramické závody ze 70. a 80. let

Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*.

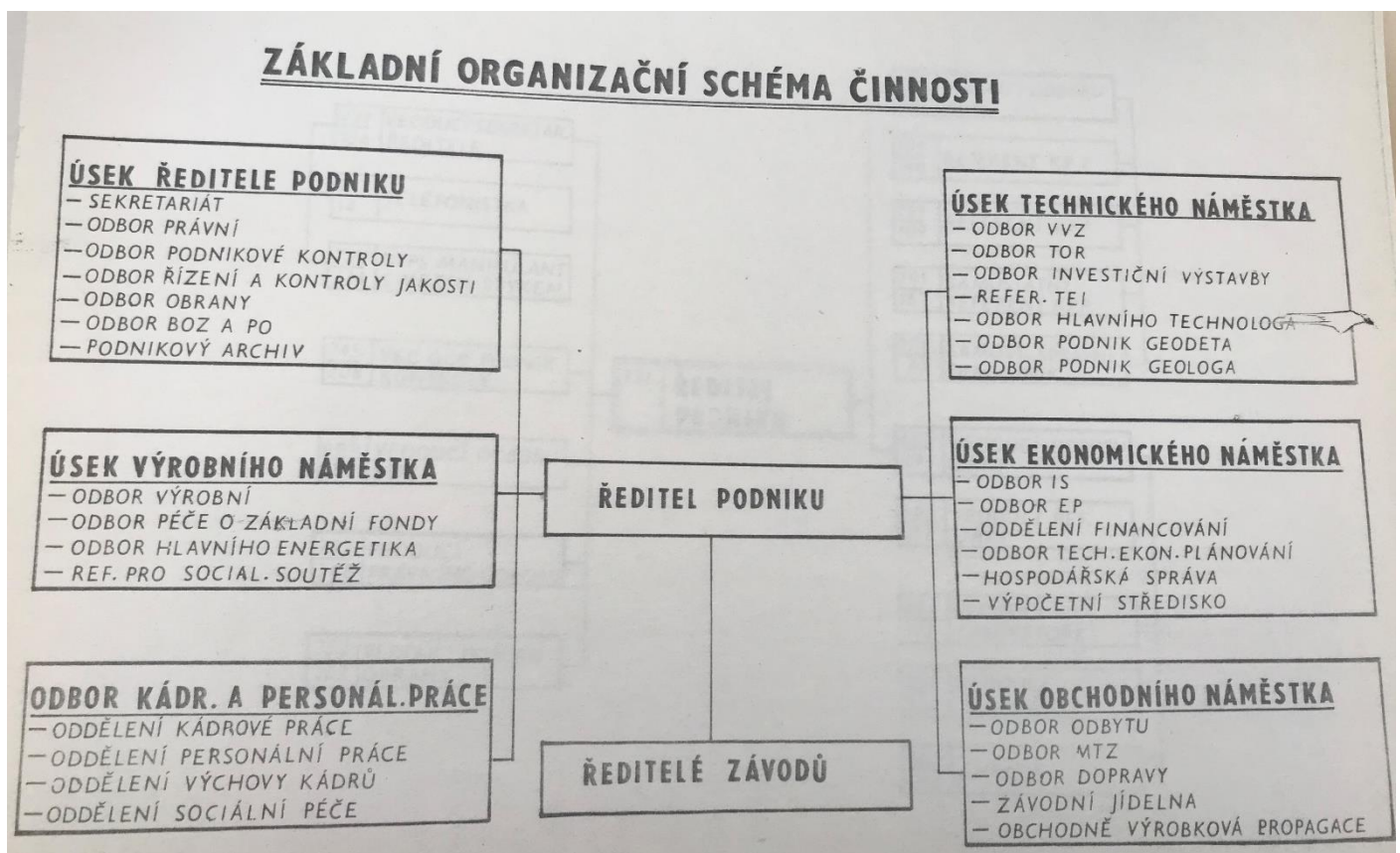

Příloha č. 2

Fotografie – Základní organizační schéma činnosti

Fotografie č. 2 Základní organizační schéma činnosti chlumčanského podniku ze 70. a 80. let

Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984.*

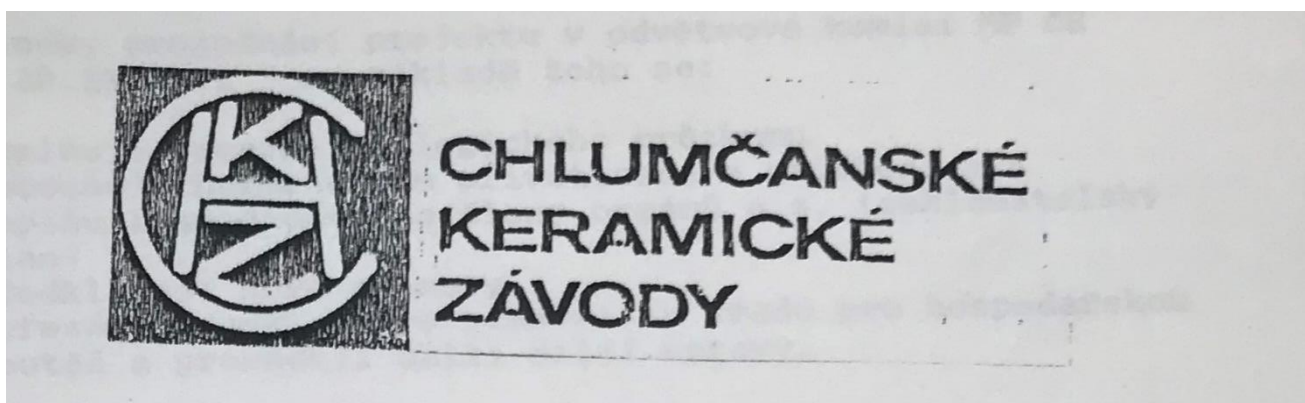

Příloha č. 3

Fotografie – Ochranná známka CHKZ

Fotografie č. 3 Ochranná známka národního podniku Chlumčanské keramické závody

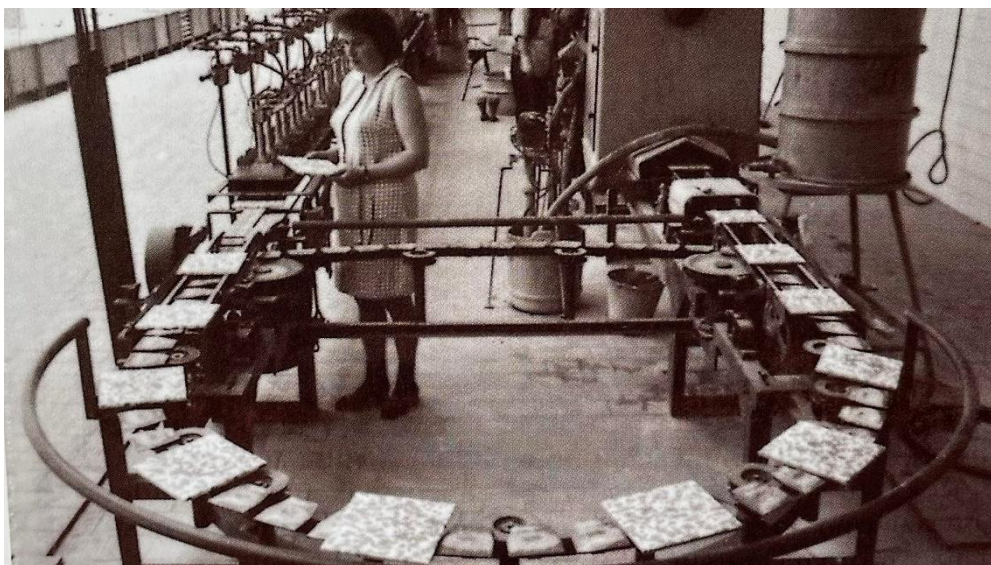
Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 1, sign. *Organizační řád 1977–1984*.

Fotografie – Glazovací linka používaná ve druhé polovině 20. století

Fotografie č. 4 Obsluha glazovací linky v Chlumčanských keramických závodech, n. p.

Převzato z: CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, 76 s., s. 33.

Příloha č. 4

Fotografie – Třídění a balení dlaždic

Fotografie č. 5 Ruční třídění a balení dlaždic v chlumčanském závodě

Převzato z: CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, 76 s., s. 33.

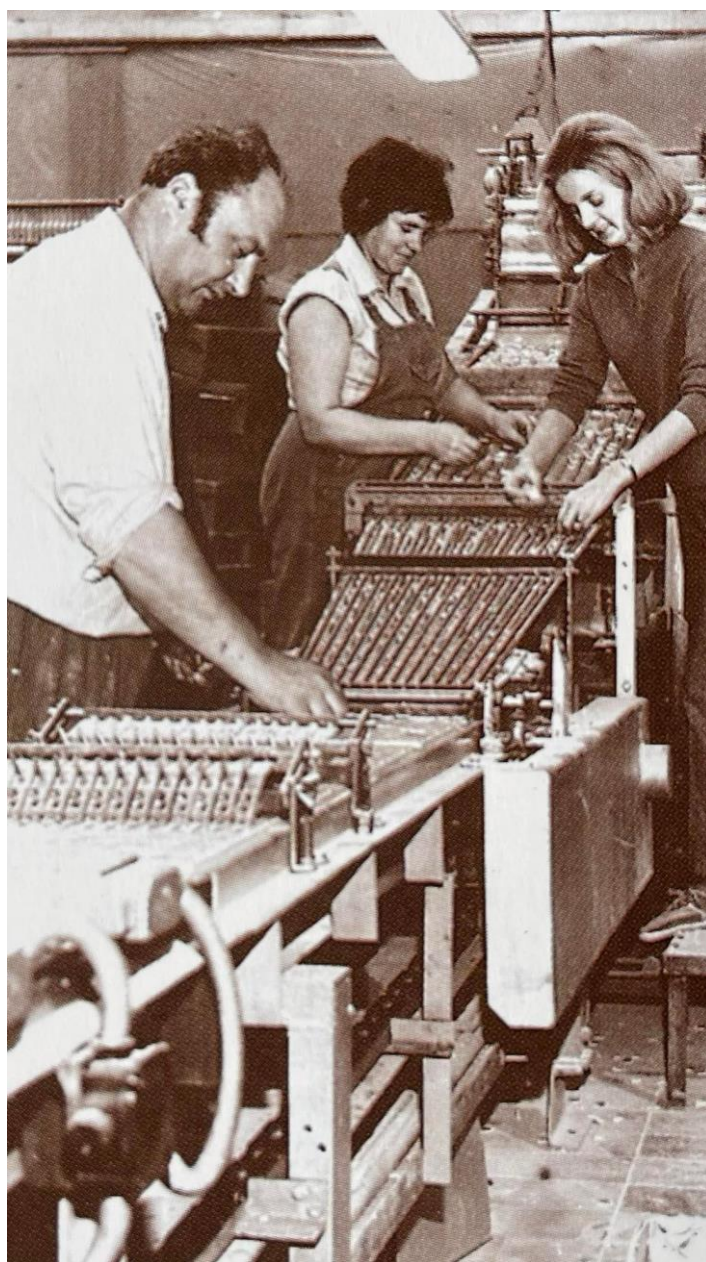

Příloha č. 5

Fotografie – Výroba mozaiky

Fotografie č. 6 Ruční výroba mozaiky v chlumčanské „Mozaikárně“

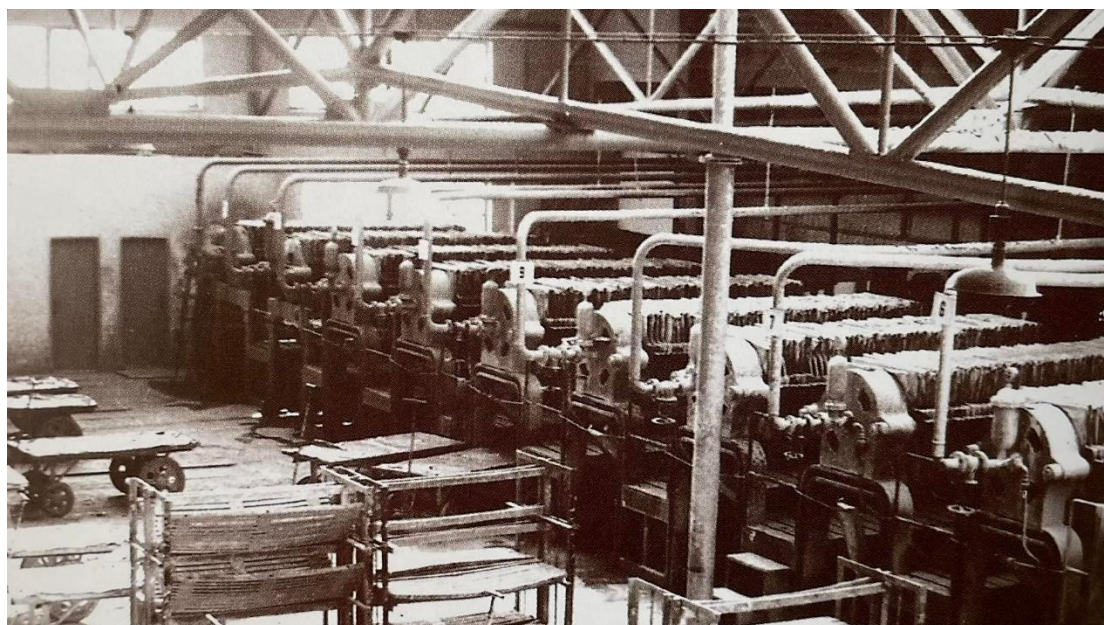
Převzato z: CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, 76 s., s. 35.

Příloha č. 6

Fotografie – Kalolisovna

Fotografie č. 7 Pohled do kalolisovny dlaždicovém závodě, která byla v roce 1957 nově zrekonstruována. Podobné kalolisy, které jsou na fotografii, zůstaly v chlumčanském kaolinovém závodě dochované dodnes, nicméně již se nepoužívají a jsou určeny k likvidaci. Převzato z: CHLUMČANSKÉ KERAMICKÉ ZÁVODY, A. S. *125 let tvoříme ze země: historie výroby v Chlumčanských keramických závodech v letech 1873–1998*. Plzeň: Chlumčanské keramické závody, a. s., 1998, 76 s., s. 30

Příloha č. 7

Fotografie – Letecký pohled na komplex chlumčanského závodu

Fotografie č. 8 Letecký pohled na chlumčanský závod v současnosti

Převzato z: *Fotogalerie: Výrobní závod společnosti Lasselsberger v Chlumčanech – Plzeňský deník*. Plzeňský deník – informace, které jsou vám nejbliž [online]. Dostupné z: <https://plzensky.denik.cz/galerie/vyrobnni-zavod-spolecnosti-lasselsberger-v-chlumcanech.html?back=1917171288-2069-46&photo=4>

Fotografie – Chlumčanský závod

Fotografie č. 9 Chlumčanský závod v současnosti

Vlastní fotografie

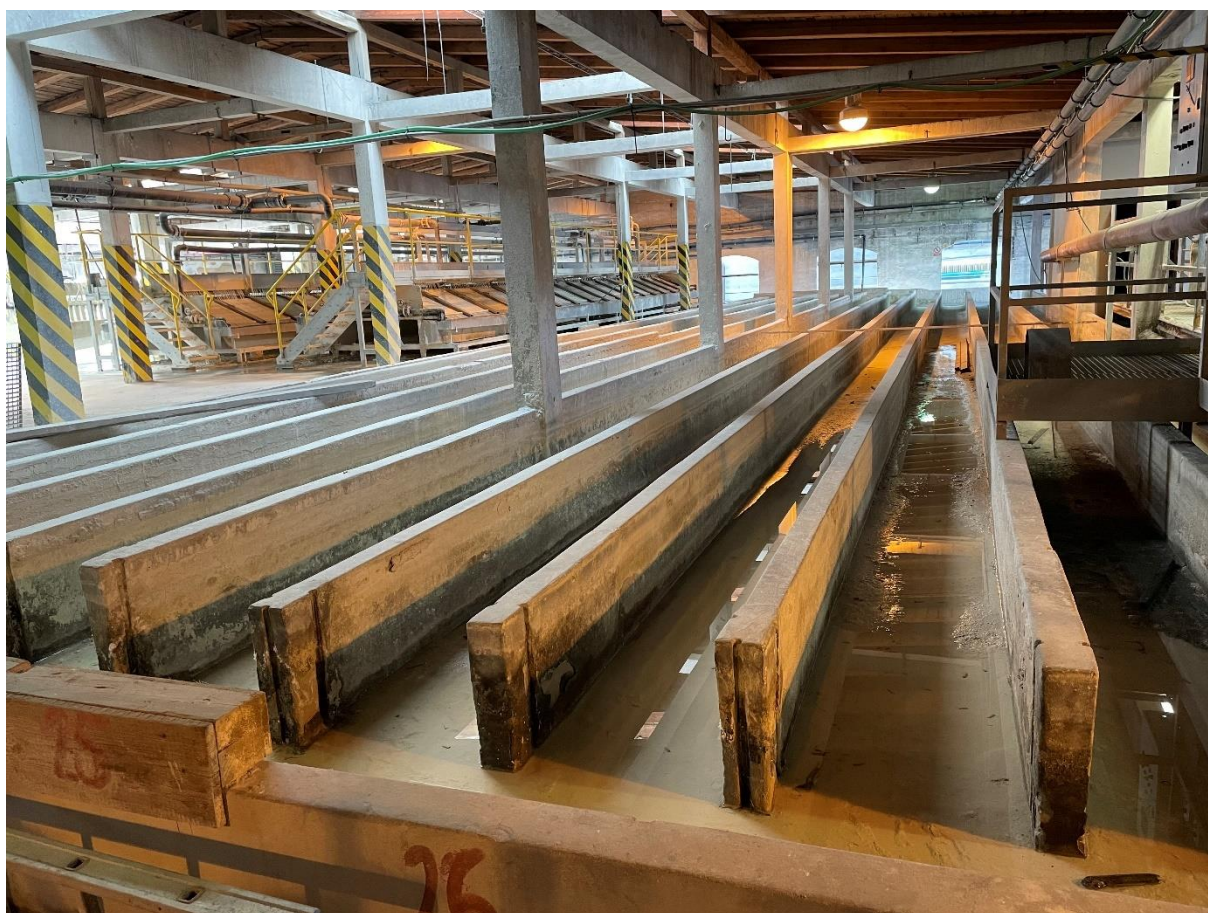

Příloha č. 8

Fotografie – Dřevěné žlaby na plavení kaolinu

Fotografie č. 10 Dlouhé dřevěné žlaby na plavení kaolinu dochované v jedné z hal kaolinového závodu v Chlumčanech. Představovaly starší způsob rozplavování kaolinu. Stroj, který tyto dřevěné žlaby nahradil stojí v pozadí.

Vlastní fotografie

Příloha č. 9

Fotografie – Staré kalolisy

Fotografie č. 11 Staré kalolisy na lisování a odvodňování kaolinu. Tyto jsou na ruční ovládání a jsou umístěné v chlumčanském kaolinovém závodě. V současnosti již nenacházejí uplatnění, a tak budou odstraněny, díky čemuž uvolní místo dalším moderním kalolisům.

Vlastní fotografie

Příloha č. 10

Fotografie – Moderní kalolis

Fotografie č. 12 Moderní plně automatizovaný kalolis pro porovnání s předchozí fotografií, na které je umístěn starší typ kalolisu. Na fotografii je zachycen kalolis během lisování. Je patrné, jak do kovového žlabu pod kalolisem odtéká čirá voda, které je plavený kaolin zbavován. Po dokončení lisování se jednotlivé rámy uvolňují a z filtračních tkanin odpadává lisovaný kaolin, který se také nazývá filtrační koláč.

Vlastní fotografie

Příloha č. 11

Fotografie – Stav kaolinu vycházejícího z kalolisu

Fotografie č. 13 Kaolin v podobě, ve které vychází z kalolisu. Nyní jde o tvárnou mazlavou hmotu, která je svou strukturou podobná jílu. Než se dostane do sušárny, musí být upraven a rozmělněn na menší kusy. Další cesta kaolinu zachyceného na fotografii bude následovat do nudličkovače a dále do mlýnku, který z něj utvoří drobný granulát.

Vlastní fotografie

Příloha č. 12

Fotografie – Pásová sušárna kaolinu

Fotografie č. 14 Vnitřek pásové sušárny, ve které jsou patrná jednotlivá patra, po kterých se pomocí pásového dopravníku pohybuje sušící se kaolin od horních pater až po ta spodní. Tento starší typ sušárny je pro podnik z hlediska využití energie náročnější. Souběžně s touto sušárnou se proto ještě používá novější a modernější fluidní sušárna, ve které se kaolinový granulát suší pomocí vibrací.

Vlastní fotografie

Příloha č. 13

Fotografie – Skladové prostory kaolinu

Fotografie č. 15 Prostor pro skladování zpracovaného kaolinu, ve kterém se nacházejí různé druhy a jakosti této suroviny. Zde je kaolin nakládán na nákladní auta, která si posílají zákazníci, další jeho část putuje do přilehlého keramického závodu na výrobu dlaždic a další část putuje do venkovního sila, pomocí něhož jsou plněny velké vaky, ve kterých kaolin putuje vlakovou dopravou do zahraničí.

Vlastní fotografie

Fotografie – Pytle zpracovaného kaolinu

Fotografie č. 16 Pohled na venkovní skladové prostory, kde jsou zachyceny pytle se zpracovaným kaolinem, jež je určen k vývozu do zahraničí.

Vlastní fotografie

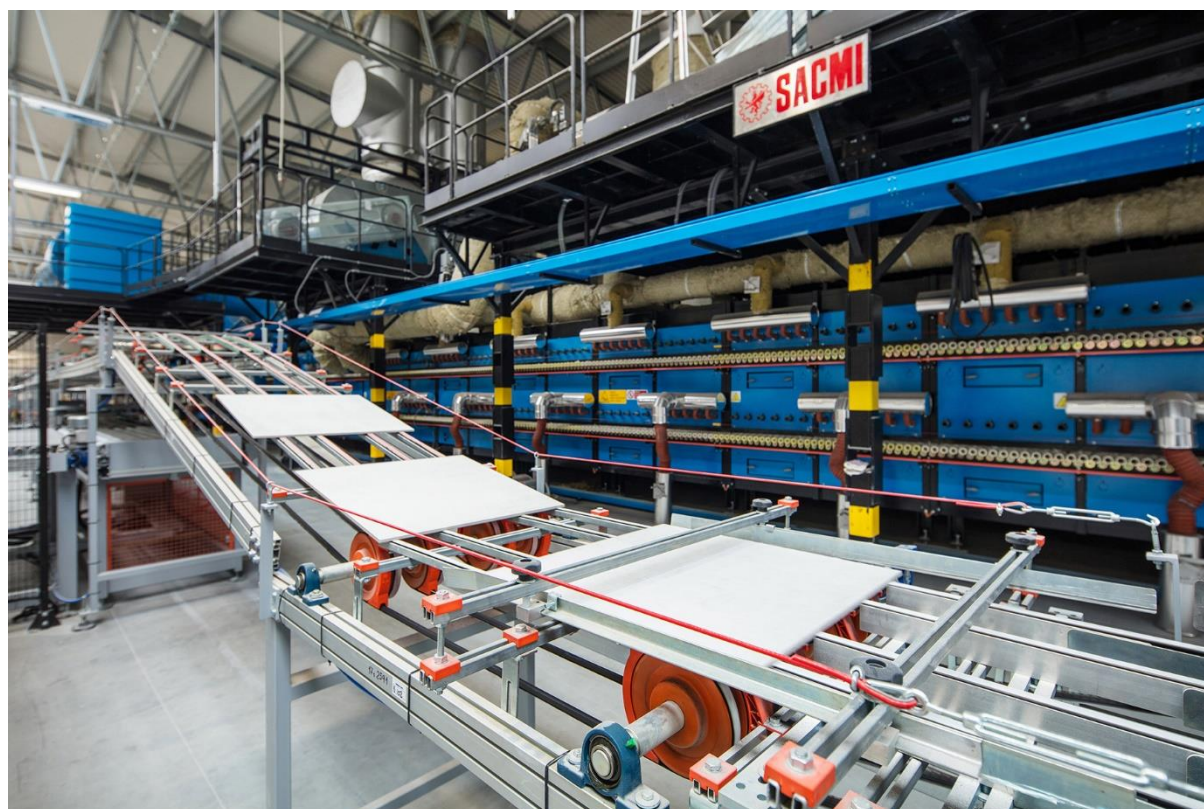
Příloha č. 14

Fotografie – Současná moderní pec na dlaždice

Fotografie č. 17 Moderní pec značky SACMI ze závodu v Chlumčanech

Převzato z: *LASSELSBERGER, s.r.o. posiluje výrobu velkoformátových dlaždic RAKO.* Stavbaweb.cz – odborný portál o architektuře a stavebnictví [online]. [citováno 16. 4. 2023].

Dostupné z: <<https://www.stavbaweb.cz/lasselsberger-s-r-o-posiluje-vyrobu-velkoformatovych-dlazdic-rako-19595/clanek.html>>

Příloha č. 15

Fotografie – Kalibrační linka

Fotografie č. 18 Kalibrační linka na dlaždice ze závodu v Chlumčanech

Převzato z: *LASSELSBERGER, s.r.o. posiluje výrobu velkoformátových dlaždic RAKO.*
Stavbaweb.cz – odborný portál o architektuře a stavebnictví [online]. [citováno 16. 4. 2023].

Dostupné z: <<https://www.stavbaweb.cz/lasselsberger-s-r-o-posiluje-vyrobu-velkoformatovych-dlazdic-rako-19595/clanek.html>>

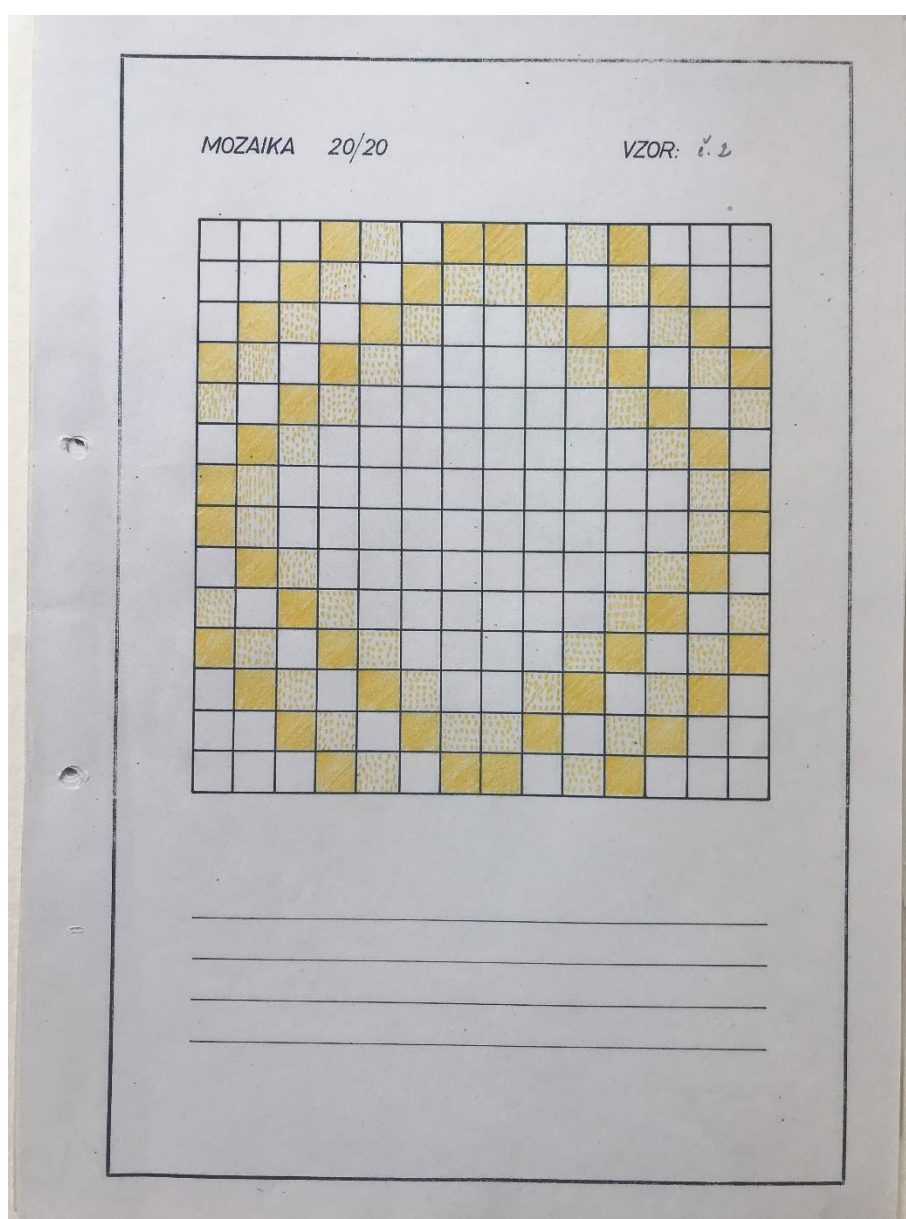

Příloha č. 16

**Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 - mozaika 20/20,
vzor č. 2**

Fotografie č. 19 Ručně malované návrhy výrobků

Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 54, sign, *Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček (32 nevázaných listů) 1971–1989, Mozaika 20/20, vzor: č. 2.*

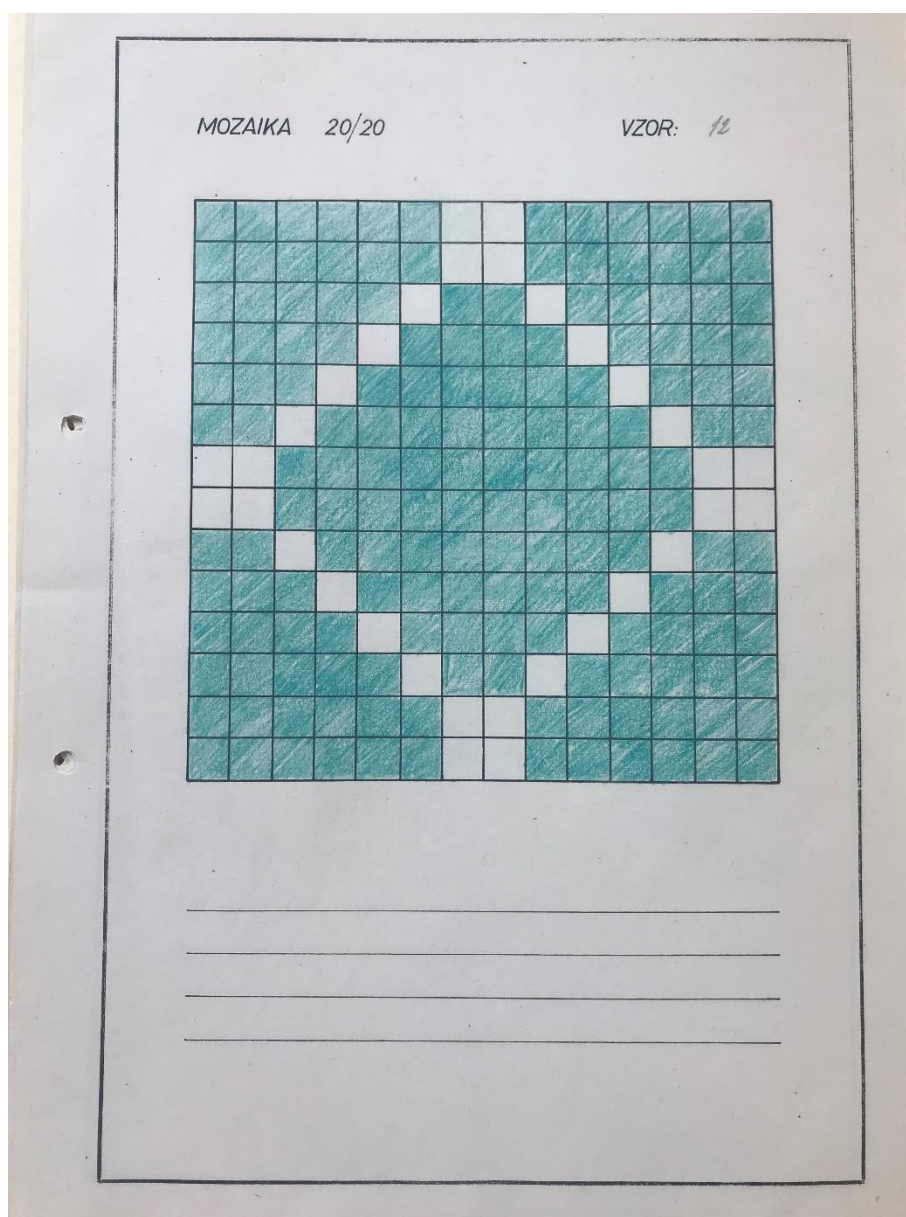
Příloha č. 17

Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – mozaika

20/20, vzor č. 12

Fotografie č. 20 Ručně malované návrhy výrobků

Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 54, sign. *Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček (32 nevázaných listů) 1971–1989, Mozaika 20/20, vzor: č. 12.*

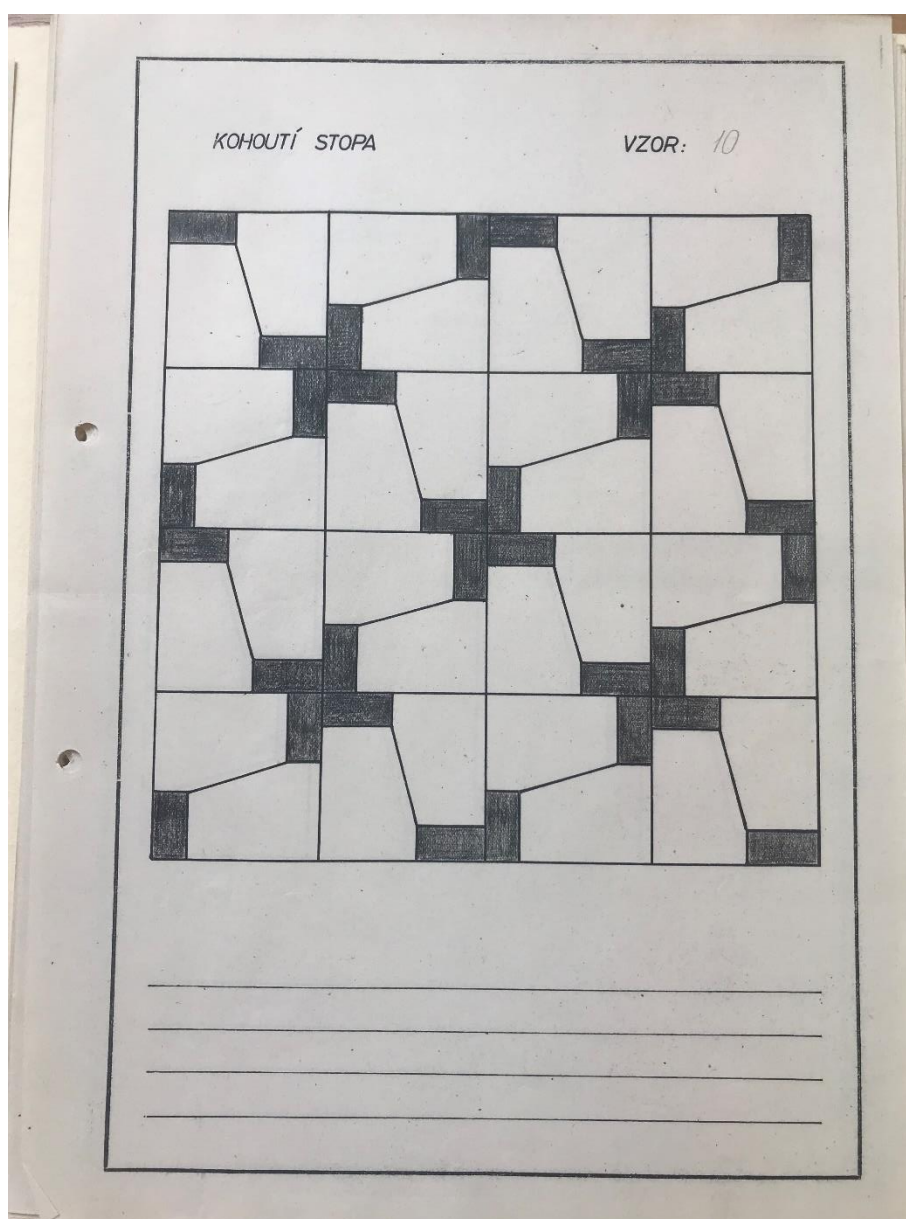

Příloha č. 18

**Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – kohoutí stopa,
vzor č. 10**

Fotografie č. 21 Ručně malované návrhy výrobků

Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 54, sign. *Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček (32 nevázaných listů) 1971–1989*, Kohoutí stopa, vzor: č. 10.

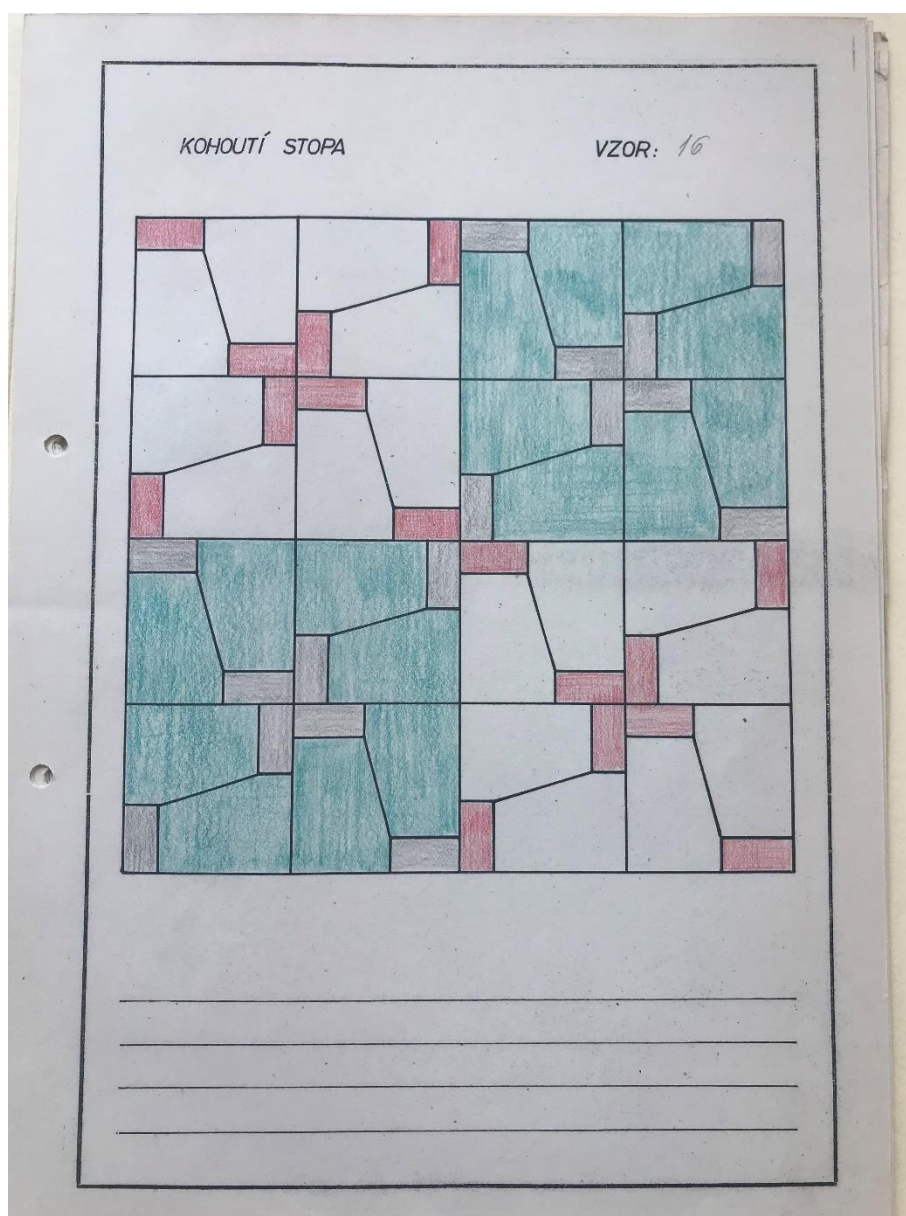

Příloha č. 19

Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – kohoutí stopa, vzor č. 16

Fotografie č. 22 Ručně malované návrhy výrobků

Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 54, sign. *Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček (32 nevázaných listů) 1971–1989*, Kohoutí stopa, vzor: č. 16.

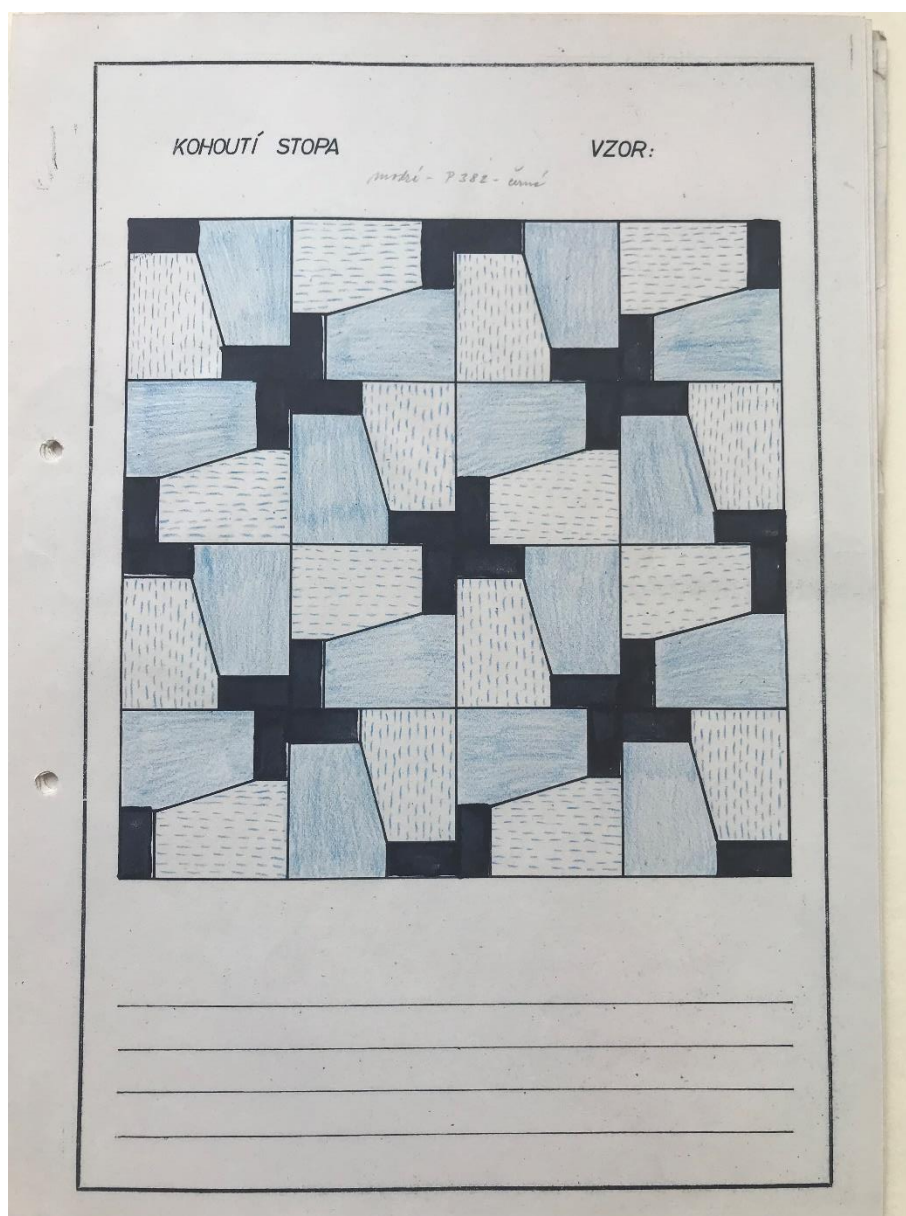

Příloha č. 20

Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – kohoutí stopa

Fotografie č. 23 Ručně malované návrhy výrobků

Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 54, sign. *Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček (32 nevázaných listů) 1971–1989, Kohoutí stopa.*

Příloha č. 21

Fotografie – Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček z let 1971–1989 – kohoutí stopa

Fotografie č. 24 Ručně malované návrhy výrobků

Převzato z: Státní oblastní archiv v Plzni, Chlumčanské keramické závody, n. p., s. p., Chlumčany, kart. 54, sign. *Podnikový vzorník obkládaček a dlaždiček (32 nevázaných listů) 1971–1989*, Kohoutí stopa.

